

ФӨМИ ХАБАРШЫСЫ

СЕРГЕЙ ГЛАЗЬЕВ:

«ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰРЫЛЫМ НЕГІЗІНДЕ
ӨНЕРКӘСІПТІК СЕРПІЛІСТІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ТАЯУ
БОЛАШАҚТАҒЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ САЯСАТТЫҢ
НЕГІЗГІ БАҒЫТЫ БОЛУЫ ТИІС»

ФЕДЕРАЛДЫҚ ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК ҚЫЗМЕТІ (РОСПАТЕНТ)

«ФЕДЕРАЛДЫҚ ӨНЕРКӘСІПТІК МЕНШІК ИНСТИТУТЫ»
ФЕДЕРАЛДЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК БЮДЖЕТТІК МЕКЕМЕСІ

ФӨМИ ХАБАРШЫСЫ

BULLETIN OF FEDERAL
INSTITUTE
OF INDUSTRIAL PROPERTY

2025

Т. 4 № 2 (12)

16+

**Федералдық зияткерлік меншік қызметі (Роспатент)
Федералдық мемлекеттік бюджеттік мекеме
«Федералдық өнеркәсіптік меншік институты»**

ISSN 2782–5086 (Print)

ISSN 2949–2432 (Online)

ФӨМИ хабаршысы

Т. 4 № 2 (12)

Мәскеу, 2025

Тіркелді:

Федералдық байланыс, ақпараттық технологиялар және бұқаралық коммуникацияларды қадағалау қызметінде (ПИ № ФС77–85468; серия Эл № ФС77–85469, 13 маусым 2023 ж.).

Қолданылу аймақтары:

Ресей (барлық аймақтар), ТМД елдері, жақын және алыс шетелдер.

Басылымның мерзімділігі:

Қосымша арнайы шығарылымдармен жылына 4 нөмір.

Жазылу индексі: 85599.

«ФӨМИ хабаршысы»

2022 жылы ғылымның келесі салалары бойынша зияткерлік меншік саласындағы ғылыми қызметтің нәтижелерін жариялау үшін құрылған: Мемлекет және құқық. Заң ғылымдары, Экономика. Экономика ғылымдары; Патент құқығы. Өнертпақыштық; Өнертабыстық; Жаратылыстану ғылымдары. Жалпы және күрделі мәселелер; Статистика; Кибернетика.

Оқырмандар аудиториясы:

зияткерлік меншік саласының мамандары, патенттік сенім білдірілген өкілдер, заңгерлер, адвокаттар, басшылар, аспиранттар, студенттер, өнертапқыштар және басқа оқырмандар.

«ФӨМИ хабаршысы» келесі қағидаға сүйене отырып, өз контентіне тікелей ашық қол жетімділік ұсынады:

зерттеу нәтижелеріне еркін ашық қол жеткізу жаһандық білім алмасуды арттыруға ықпал етеді. Журналдың басылымдары ФӨМИ сайтының www.vestnikfips.ru электрондық ресурсында орналастырылған (журналдың электрондық нұсқасы).

Барлық материалдар пайдаланушыларға жарияланғаннан кейін бірден қол жетімді.

Эмбарго кезеңі қарастырылмаған.

Материалдарға тегін еркін қол жеткізу үшін журнал сайтында тіркелу қажет емес.

Барлық авторлар үшін жариялау тегін.

Ашық қол жетімді журнал (open access) болып табылады,

яғни барлық мазмұны ашық қол жетімділік анықтамасына сәйкес пайдаланушылар үшін ақысыз қол жетімді.

Редакцияға келіп түскен барлық материалдар қосарлы соқыр рецензиялау рәсімінен өтеді.

Рецензиялауды тәуелсіз сарапшылар және этикалық қағидаларға сәйкес жүзеге асырады.

Журналдың электрондық мұрағаты келесі Ұлттық репозиторийлерде жарияланғаннан кейін қол жетімді болады: тіркелген пайдаланушылар үшін «Ресей ғылыми дәйексөз индексі» (РФДИ) библиографиялық мәліметтер базасының аясындағы «Ғылыми электронды кітапхана» (жүйеде тіркелу және журналға кіру тегін); «КиберЛенинка» – барлық оқырмандар үшін тіркеусіз, тегін.

«ФөМи хабаршысы» журналының құрылтайшысының, редакциясының және баспагерінің мекенжайы:

125993, Мәскеу, Г-59, ГСП-3,
Бережковская жағ., 30-үй, 1-корп.

Журналдың электрондық поштасы:

Vestnik_FIPS@rupto.ru.

Сайт: vestnikfips.ru

**Federal Service for Intellectual Property (Rospatent)
Federal State Budgetary Institution
«Federal Institute of Industrial Property»**

ISSN 2782-5086 (Print)

ISSN 2949-2432 (Online)

Bulletin of Federal Institute of Industrial Property

Vol. 4 No. 2 (12)

Moscow 2025

Registered with the Federal Service for Supervision in the Sphere of Communications, Information Technology and Mass Communications (PI No. FS77-85468; EI series No. FS77-85469 of June 13, 2023)

Coverage: Russia (all regions), CIS states, near and far abroad countries

Publication frequency:

4 issues per year with the possibility of additional special issues

Subscription index – 85599

Bulletin of Federal Institute of Industrial Property

was founded in 2022 to highlight the results of scientific activities in the field of intellectual property on the following scientific disciplines (fields of science):

State and Law. Juridical Sciences

Economics. Economic Sciences

Patent Law. Inventive Activities.

Innovative Activities Natural Sciences.

General and Complex Problems

Statistics Cybernetics

Readership:

professionals in the field of intellectual property, patent attorneys, lawyers, advocates, managers, graduate students, students, inventors and others.

The Bulletin of Federal Institute of Industrial Property provides direct open access to its content, based on the following principle:

free open access to research results contributes to an increase in the global exchange of knowledge. The issues of this journal are posted on the electronic resource of the FIPS website www.vestnikfips.ru (electronic version of the journal).

All materials are available to users immediately after publication.

There is no embargo period.

No registration on the journal's website is required to get free access to the materials. Publication is free for all authors.

It is an open access journal,

i. e. all content is freely available

at no charge to users in accordance with the definition of open access Initiative.

All materials submitted to the editorial office undergo a double blind peer review procedure.

Reviewing is made by independent experts and in accordance with the ethical principles of the Publication Ethics Committee.

The electronic back issues of the journal

are available after publication in the following national repositories: «Scientific Electronic Library» within the framework of the Russian Index of Science Citation (RINTs) bibliographic database – for registered users (registration in the system and access to the journal are free); «CyberLeninka» – free of charge for all readers, without registration.

Address of the founder, editorial office and publisher of the Bulletin of FIPS:

Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1,
Moscow, G-59, GSP-3, 125993.

Journal email:

Vestnik_FIPS@rupto.ru.

Website: vestnikfips.ru

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

Бас редактор **НЕРЕТИН Олег Петрович**

экон. ғылымдарының д-ры, Федералдық өнеркәсіптік меншік институтының (ФӨМИ) директоры, Мәскеу

ЗУБОВ Юрий Сергеевич

пед. ғылымдар канд., Федералдық зияткерлік меншік қызметінің басшысы, Мәскеу

ИВЛИЕВ Григорий Петрович

бас редактордың орынбасары, заң ғылымдарының канд., Еуразиялық патенттік ведомство президенті, ФӨМИ ғылыми жетекшісі, Мәскеу

ГОРУШКИНА Светлана Николаевна

бас редактордың орынбасары, әлеум. ғылымдар канд., ФӨМИ ғылыми хатшысы, Мәскеу

АБАНКИНА Татьяна Всеволодовна

экон. ғылымдар канд., профессор, ЖЭМ ҰЗУ Қалалық және өңірлік даму факультетінің креативті экономика орталығының директоры, Мәскеу

АЛЕКСАНДРОВА Анна Владимировна

техн. ғылымдарының канд., доцент, жетекші ғылыми қызметкер – ФӨМИ Аналитикалық орталығының бастығы, Мәскеу

АЛЕКСЕЕВА Ольга Ленаровна

заң ғылымдарының канд., ФӨМИ Сапа мониторингі орталығының бастығы, Мәскеу

БЛИЗНЕЦ Иван Анатольевич

заң ғылымдарының д-ры, профессор, заң факультетінің деканы, Мәскеу, А. С. Грибоедов атындағы Мәскеу университетінің зияткерлік меншік кафедрасының меңгерушісі

БОРОВСКАЯ Марина Александровна

экон. ғылымдарының д-ры, профессор, Ресей білім академиясының корреспондент-мүшесі, Дондағы Ростов, Оңтүстік федералды университетінің президенті

БЫЧКОВ Дмитрий Владимирович

физ.-мат. ғылымдарының канд., ЕАПВ Сараптама басқармасы Механика, физика және электротехника бөлімінің бас сарапшысы, Мәскеу

ГЛАЗЬЕВ Сергей Юрьевич

экон. ғылымдарының д-ры, профессор, Ресей ғылым академиясының академигі, Еуразиялық экономикалық интеграция, жаңғырту және тұрақты дамудың кешенді мәселелері жөніндегі РҒА Ғылыми кеңесінің төрағасы, Одақтас мемлекеттің мемлекеттік хатшысы, Мәскеу

ГРИБ Владислав Валерьевич

заң ғылымдарының д-ры, профессор, РФ еңбегі сіңген заңгері, Ресей білім академиясының академигі, А. С. Грибоедов атындағы Мәскеу университетінің ректоры, Ресей профессорлар жиналысының төрағасы, Мәскеу

ЕНА Олег Валерьевич

ФӨМИ «Патенттік аналитика» ғылыми бағытының жетекшісі, Мәскеу

ЖУРАВЛЕВ Андрей Львович

заң ғылымдарының канд., ФӨМИ Халықаралық кооперация орталығының жетекшісі, Мәскеу

ЗОЛОТЫХ Наталья Ивановна

экон. ғылымдар канд., бүкілресейлік «Ресей тірегі» шағын және орта кәсіпкерлік қоғамдық ұйымының вице-президенті, Мәскеу

ИВАНОВА Марина Германовна

әлеум. ғылымдар д-ры, экон. ғылымдарының канд., доцент, ФӨМИ Ғылыми білім беру орталығының жетекші ғылыми қызметкері, Мәскеу

ИВАНОВ Роман Алексеевич

«Молекулярлық иммунология» мамандығы бойынша PhD, Трансляциялық медицина ғылыми орталығының директоры, «Сириус» университеті «Медициналық биотехнология» бағытының ғылыми жетекшісі, Сочи

ИЛЬИНА Ирина Евгеньевна

экон. ғылымдарының д-ры, доцент, Ресейдің ғылыми-техникалық саладағы экономика, саясат және құқық ғылыми-зерттеу институтының директоры, Мәскеу

КАЛЯТИН Виталий Олегович

заң ғылымдарының канд., доцент, Ресей Федерациясы Президентінің жанындағы С.С. Алексеев атындағы жеке құқықты зерттеу орталығының Зияткерлік құқықтар кафедрасының профессоры және зияткерлік құқықтар туралы заңнама бөлімінің кеңесшісі, Мәскеу

КЛИМАНОВ Владимир Викторович

экономика ғылымдарының д-ры, геогр. ғыл. канд. «Қоғамдық қаржыны қайта құру институты» АҚУ директоры, Мәскеу

КУЗНЕЦОВА Татьяна Викторовна

пед. ғылымдар д-ры, профессор, «Бүкілресейлік патенттік-техникалық кітапхана» орталығының бастығы, Мәскеу

ЛОПАТИНА Наталья Викторовна

пед. ғылымдар д-ры, профессор, ФӨМИ Ғылыми білім беру орталығының жетекші ғылыми қызметкері, Мәскеу

ЛЫСКОВ Николай Борисович,

ФӨМИ Химия, биология және медицина орталығының бастығы, Мәскеу

ПРОКОФЬЕВ Станислав Евгеньевич

экон. ғылымдары д-ры, профессор, Ресей Федерациясының Үкіметі жанындағы Қаржы Университетінің ректоры, Мәскеу

САЛЬНИКОВ Михаил Юрьевич

ФӨМИ Физика және қолданбалы механика орталығының бастығы, Мәскеу

СИРОТЮК Владимир Олегович

тех. ғылымдар д-ры, доцент, РҒА Басқару мәселелері институтының жетекші ғылыми қызметкері, Мәскеу

СМИРНОВ Михаил Борисович

физ.-мат. ғылымдарының канд., ЕАПВ Сараптама басқармасы Механика, физика және электротехника бөлімінің бас сарапшысы, Мәскеу

СУКОНКИН Александр Владимирович

тех. ғылымдар канд., ФӨМИ бас ғылыми қызметкері, Мәскеу

ФАБРИЧНЫЙ Сергей Юрьевич

заң ғылымдары д-ры, профессор, «Әскери, арнайы және қос мақсаттағы зияткерлік қызмет нәтижелерін құқықтық қорғау жөніндегі федералды агенттігі» ФМБМ директоры, Мәскеу

ФЕДОТОВ Михаил Александрович

заң ғылымдары д-ры, профессор, ЖЭМ ҰЗУ «ЮНЕСКО-ның авторлық құқық, сабақтас, мәдени және ақпараттық құқықтар кафедрасы» Халықаралық ғылыми білім беру орталығының дирикторы Мәскеу

ШОРИН Олег Николаевич

тех. ғылымдар канд., Мәскеу

EDITORIAL BOARD

Editor-in-Chief **Oleg P. NERETIN**

Dr. Sci. (Economics), Director of the Federal Institute of Industrial Property (FIPS), Moscow

Yury S. ZUBOV

Cand. Sci. (Pedagogy), Head of the Federal Service for Intellectual Property, Moscow

Dr. Sci. (Sociology), Cand. Sci. (Economics), Associate Professor, Leading Researcher of the FIPS Scientific Educational Center, Moscow

Grigory P. IVLIEV

Deputy Editor-in-Chief, Cand. Sci. (Law), President of the Eurasian Patent Office, FIPS Research Advisor, Moscow

Roman A. IVANOV

PhD in Molecular Immunology, Director of the Scientific Center for Translational Medicine, Scientific Director of the medical biotechnology field, Sochi

Svetlana N. GORUSHKINA

Deputy Editor-in-Chief, Cand. Sci. (Sociology), Scientific Secretary of FIPS, Moscow

Irina E. ILYINA

Dr. Sci. (Economics), Associate Professor, Director of the Russian Research Institute of Economics, Politics and Law in the scientific and technical field, Moscow

Tatiana V. ABANKINA

Cand. Sci. (Economics), Professor, Director of the Center of Creative Economy of the Faculty of Urban and Regional Development of NRU HSE, Moscow

Vitaly O. KALYATIN

Cand. Sci. (Law), Associate Professor, Professor of the Department of Intellectual Rights, Consultant of the Department of Intellectual Rights Law of the Private Law Research Centre under the President of the Russian Federation named after S. S. Alexeev, Moscow

Anna V. ALEKSANDROVA

Cand. Sci. (Technical Sciences), Associate Professor, Leading Researcher – Head of the FIPS Analytical Center, Moscow

Vladimir V. KLIMANOV

Dr. Sci. (Economics), Cand. Sci. (Geography) Assoc. Prof., Director of NGO «Institute for Public Finance Reform», Moscow

Olga L. ALEKSEEVA

Cand. Sci. (Law), Head of the FIPS Quality Monitoring Center, Moscow

Tatiana V. KUZNETSOVA

Dr. Sci. (Pedagogy), Professor, Head of the «All-Russian Patent and Technical Library» Center, FIPS, Moscow

Ivan A. BLIZNETS

Dr. Sci. (Law), Professor, Dean of the Faculty of Law, Head of the Department of Intellectual Property of the Griboedov Moscow University, Moscow

Natalia V. LOPATINA

Dr. Sci. (Pedagogy), Professor, Leading Researcher of the FIPS Scientific Educational Center, Moscow

Marina A. BOROVSKAIA

Dr. Sci. (Economics), Professor, Corresponding Member of the Russian Academy of Education, President of the Southern Federal University, Rostov-on-Don

Nikolai B. LYSKOV

Head of the FIPS Center for Chemistry, Biology and Medicine, Moscow

Dmitry V. BYCHKOV

Cand. Sci. (Physics and Mathematics), chief expert of the Department of Mechanics, Physics and Electrical Engineering of the Examination Department of the Eurasian Patent Office, Moscow

Stanislav E. PROKOFIEV

Dr. Sci. (Economics), Professor, Rector of the Financial University under the Government of the Russian Federation, Moscow

Sergey Yu. GLAZIEV

Dr. Sci. (Economics), Member of the Russian Academy of Sciences, Chairman of the Scientific Council of the Russian Academy of Sciences on complex issues of Eurasian economic integration, modernization and sustainable development, State Secretary of Belarus-Russia Union State, Moscow

Mikhail Yu. SALNIKOV

Head of the FIPS Center for Physics and Applied Mechanics, Moscow

Vladislav V. GRIB

Dr. Sci. (Law), Professor, Honored Lawyer of the Russian Federation, Member of the Russian Academy of Education, Rector of the Educational private institution of higher education «Moscow University named after A.S. Griboyedov», Chairman of the Russian Professorial Assembly, Moscow

Vladimir O. SIROTYUK

Dr. Sci. (Technical Sciences), Associate Professor, Leading Researcher of the Institute of Control Sciences of the Russian Academy of Sciences, Moscow

Oleg V. ENA

Head of Scientific Research on Patent Analytics FIPS, Moscow

Mikhail B. SMIRNOV

Cand. Sci. (Physics and Mathematics), chief expert of the Department of Mechanics, Physics and Electrical Engineering of the Examination Department of the Eurasian Patent Office, Moscow

Andrey L. ZHURAVLEV

Cand. Sci. (Law), Head of the FIPS International Cooperation Center, Moscow

Alexander V. SUKONKIN

Cand. Sci. (Technical Sciences), Chief Scientific Researcher of FIPS, Moscow

Natalia I. ZOLOTYKH

Cand. Sci. (Economics), Vice President of the All-Russian Non-Government Organization of Small and Medium Business «Opora Russia», Moscow

Sergey Yu. FABRICHNY

Dr. Sci. (Law), Professor, Director of the Federal State Budgetary Institution «Federal Agency for Legal Protection of the Results of Intellectual Activity for Military, Special and Dual-Use», Moscow

Marina G. IVANOVA**Mikhail A. FEDOTOV**

Dr. Sci. (Law), Professor, Director of the International Research and Educational Center «UNESCO Chair on Copyright, Neighboring, Cultural and Information Rights» NRU HSE, Moscow

Oleg N. SHORIN

Cand. Sci. (Technical Sciences), Moscow

МАЗМҰНЫ

Бас редактор бағаны

Editorial

О. П. Неретин

106

1. Академикпен сұхбат

Dialogue with an academician

Сергей Юрьевич Глазьев

«Жаңа технологиялық құрылым негізінде өнеркәсіптік серпілісті жүзеге асыру таяу болашақтағы экономикалық саясаттың негізгі бағыты болуы тиіс»

Sergey Yu. Glaziev

«The key trend of economic policy in the near future should be the implementation of an industrial breakthrough based on a new technological paradigm»

108

2. Зияткерлік меншік құқықтарын сақтау және қорғау мәселелері

Issues of intellectual property rights protection and enforcement

О. И. Терещенко

O. I. Tereschenko

Trademark registration in the People's Republic of China: features of the procedure

112

О. С. Костенко

Тауар белгілерін Қытай Халық Республикасында тіркеу: рәсімнің ерекшеліктері

O. S. Kostenko,

Some issues of trademark protection and unregistered designations that have become widely known in China

120

А. В. Чебан,

Е. Б. Гаврилова,

А. А. Ломакина

Қытай Халық Республикасының Патент заңнамасын ескере отырып, Еуразиялық Патент заңнамасын жетілдіру

A. V. Ceban,

E. B. Gavrilova,

A. A. Lomakina

Improving the Eurasian patent legislation taking into account the patent legislation of the People's Republic of China

128

Г. А. Негуляев,

О. Н. Дарина

ҚХҚ Патент жүйесі: оның дамуы және өнертабыстар мен пайдалы модельдерді патенттеу ерекшеліктері

G. A. Negulyaev,

O. N. Darina

Patent system of the People's Republic of China: its development and features of patenting inventions and utility models

138

3. Зияткерлік меншік экономикасы

Economy of intellectual property

Н. А. Маалуф

Беларусь Республикасындағы «Великий камень» индустриялық паркінің қытайлық резиденттерінің қызметі: патенттік белсенділік элементтері

N. A. Maaluf

Chinese residents activity in the Industrial park «Great Stone» (Republic of Belarus): elements of patent portfolio

151

CONTENT

4. Электронды патенттік ақпарат сервистері

Electronic patent information services

О. П. Неретин,
А. А. Полякова,
Н. Б. Лысков,
Н. В. Зарянов

Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының жаңа ережелерін ескере отырып, дәстүрлі білім және генетикалық ресурстар бойынша деректер қорының құқықтық, техникалық және ақпараттық қамтамасыз етілуін талдау

O. P. Neretin,
A. A. Polyakova,
N. B. Lyskov,
N. V. Zaryanov

Analysis of the legal, technical and informational background of databases on traditional knowledge and genetic resources, taking into account the new provisions of the World Intellectual Property Organization

160

5. ВПТБ X-файлдары

Vptb X-Files
172

6. Кітап сөресі

Bookshelf

Т. В. Семенова,
В. В. Косенко,
О. П. Неретин

«Медицина және денсаулық сақтау саласындағы әзірлемелерді коммерцияландыру. Жетекшінің үстел кітабы»

T. V. Semenova,
V. V. Kosenko,
O. P. Neretin

«Commercialization of developments in the field of medicine and healthcare. Chief's Desk Book»

174

**Федералдық өнеркәсіптік
меншік институтының
(ФӨМИ) директоры
О. П. Неретинге**

Ресей ғылыми Академиясы

Аса құрметті Олег Петрович!

Ресей ғылым академиясының атынан Сізді Федералдық өнеркәсіптік меншік институтының 65 жылдығымен шын жүректен құттықтаймын!

Жарты ғасырдан астам тарихында ФӨМИ зияткерлік меншіктің жаһандық экожүйесінің маңызды инфрақұрылымдық бөліміне, пәнаралық ғылыми мәселелерді шешетін қуатты сараптамалық әлеуеті бар көп салалы институтқа айналды.

ФӨМИ зияткерлік меншікті құру, қорғау, айналым және коммерцияландыру саласындағы ұлттық мүдделерді қорғауды қамтамасыз етуге белсенді қатысады. Маңызды технологиялық трансформация жағдайында институт Ресей Федерациясының ғылыми-технологиялық әлеуетін пайдалану тиімділігін арттыруға елеулі үлес қосады, технологиялық көшбасшылыққа қол жеткізу және еліміздің адами капиталын дамыту үшін жағдайлар жасауға ықпал етеді.

Ресей Ғылым академиясы құрылтайшысы және баспагері болып табылатын ғылыми журналдардың атауларына тауар белгілерін тіркеуге ықпал еткені үшін Роспатент пен ФӨМИ басшылығына ерекше алғыс білдіргім келеді. Бұл РФА-на зияткерлік меншік құқығын қорғауға мүмкіндік беретін ғылыми мерзімді басылымдардың академиялық жинағының сәйкестігін сақтаудың өте маңызды қадамы.

Әрі қарай Институт ұжымының жұмысына табыс және алға қойылған мақсаттарға қол жеткізуді тілеймін!

РФА вице-президенті
академик РАН

В.Я. Панченко

Бас редактор бағаны

Құрметті оқырмандар, әріптестер, достар!

«ФӨМИ хабаршысы» журналының редакциясы атынан оқырмандарымыз бен авторларымызды Федералдық өнеркәсіптік меншік институтының 65 жылдығымен құттықтаймын. Осы жылдардың ішінде институт зияткерлік меншік (ЗМ) экокүйесінде шешуші рөл атқарады.

Халықаралық деңгейде АЖ саласындағы конструктивті өзара әрекетке, сондай-ақ стандарттарды үйлестіруге және патенттік жүйелерді дамытуға ұмтыла отырып, Ресей ДЗМҰ-дағы өз ұстанымын сақтайды және біздің құқық иеленушілерімізді қолдау және 3D және блокчейн бойынша жаңа стандарттарды әзірлеу жөніндегі бастамаларды ілгерілеті отырып, оның қызметіне белсенді қатысады.

Біз ДЗМҰ басқаратын барлық халықаралық тіркеу жүйелеріне қосылдық.

РСТ жүйесі арқылы басқа елдерде өнертабыстарды, Мадридтік арқылы – тауар белгілерін, Гагалық арқылы – өнеркәсіптік үлгілерді, Лиссабондық арқылы – тауарлар шығарылған жерлердің атаулары мен географиялық көрсеткіштерді құқықтық қорғауға қол жеткізуге болады.

Ресей азаматтары мен компанияларына арналған барлық халықаралық қызметтер жұмысын жалғастыруда.

АЖ мәселелері бойынша БРИКС елдерімен ынтымақтастық нығайтылуда, жалпы ақпараттық және сараптамалық кеңістік қалыптастырылуда. Қорытынды кезеңде – АЖ объектілерін тіркеу бойынша практикалық нұсқаулықтарды дайындауға қатысты жоба.

Роспатент басшысы Ю.С. Зубов БРИКС серіктестері дамыған, тиімді және пайдаланушыға бағытталған АЖ жүйесін экономикалық өсу мен табысты сауда ынтымақтастығының кепілі деп санайтынын атап өтті.

ФӨМИ және Еуразиялық патенттік ведомствоны (ЕАПВ) тығыз ынтымақтастық байланыстырады: біздің сайтта «Ғылыми қызмет»¹ бөлімінде танысуға болатын бірқатар ғылыми-зерттеу жұмыстары құрылды.

ЕАПВ арқасында журналдың жеті ұлттық тілге аудармасы жасалды. Шығарылымдар ЕАПВ² және «ФӨМИ хабаршысы»³ сайттарында қол жетімді.

Жетекші патенттік ведомстволардың ынтымақтастығының заманауи аспектілері, сондай-ақ олардың сараптамалық-ұйымдастырушылық және ақпараттық өзара іс-әрекетінің негізгі бағдарламалары «Еуразия аймағында өнеркәсіптік меншік саласындағы қазіргі заманғы ортақ ақпараттық-сараптамалық кеңістікті қалыптастыру негіздері» монографиясында ұсынылған.

Бірлескен өндіріс және халықаралық өндірістік тізбектерге интеграциялану технологиялық дағдылардың

толық спектрі жоқ елдерге де жоғары технологиялық өнімдерді жасауға қатысуға мүмкіндік береді. Халықаралық кооперацияны кеңейту қатысушы елдердің технологиялық көшбасшылығын нығайта түседі.

Алайда, стратегиялық артықшылықтарды сақтау үшін ашықтық пен өз технологияңызды қорғау арасындағы тепе-теңдікті сақтау маңызды. Бұл процестердің циклділігі ЗҚН-не сұраныстың құрылымы мен көлеміне әсер етеді.

Оқырмандарды АЖ дамыту үрдістерін талқылауға шақырамыз. Сіздің сұрақтарыңыз бен ұсыныстарыңыз біздің басылымдарымыздың беттерінде және сараптамалық пікірталастар аясында әрқашан құпталады.

АЖ саласының дамуы біліммен және халықаралық кооперациямен алмасусыз мүмкін емес. «Академикпен сұхбат» айдарын жалғастыра отырып, біз Одақтас мемлекеттің Мемлекеттік хатшысы, Ресей Ғылым академиясының академигі, экономика ғылымдарының докторы, профессор, технологиялық құрылыс теориясының авторы С. Ю. Глазьевке: біздің еліміз қай кезеңде және ұлттық мақсаттарға жету шарттарының қандай негізгі факторлары анықтайтыны туралы өз көзқарасымен бөлісуді ұсындық.

Ынтымақтастыққа, тәжірибе алмасуға және бірлескен шешімдерді әзірлеуге ашықтық – жаңа өсу нүктелерін құрудың және технологиялық көшбасшылықты сақтаудың кілті!

Құрметпен, журналдың бас редакторы, экономика ғылымдарының докторы О. П. Неретин

EDN <https://elibrary.ru/baozli>

¹ ФӨМИ ресми сайты. URL: <https://www1.fips.ru/about/deyatelnost/nauchnaya-deyatelnost/informatsiya-o-vypolnennykh-v-fips-nauchno-issledovatel'skikh-rabotakh>

² ЕАПВ ресми сайты. URL: <https://www.eapo.org/publications/>

³ «ФӨМИ хабаршысы» журналы: сайт. URL: <https://www.vestnikfips.ru/arkhiv/publikatsii-na-inostrannykh-yazykakh/>

Editorial

Dear readers, colleagues, friends!

On behalf of the editorial board of FIPS bulletin, I congratulate our readers and authors on the 65th anniversary of the Federal Institute of Industrial Property. Over the years, the institute has played a key role in the Intellectual Property (IP) ecosystem.

Striving for constructive cooperation in the field of IP at the international level, and for the harmonization of standards and the development of patent systems, Russia maintains its position in WIPO and actively participates in its activities, promoting initiatives to support our copyright owners and develop new standards for 3D and blockchain.

We are included in all international registration systems administered by WIPO.

Through the PCT system, it is possible to obtain legal protection for inventions in other countries, through the Madrid system for trademarks, through the Hague system for industrial designs, and through the Lisbon system for appellations of origin and geographical indications.

All international services for Russian citizens and companies continue to operate.

Cooperation with the BRICS countries on IP issues continue to strengthen, and a common informational and expert space is being formed. A project to prepare practical guidelines on IP registration is in the final stage.

Yuri Zubov, Head of Rospatent, noted: «Our BRICS partners share the view that

a developed, efficient and user-oriented intellectual property system is the key to economic growth and successful trade cooperation».

Close cooperation binds FIPS and the Eurasian Patent Office (EAPO): a number of scientific research works have been created, the results of which can be found on our website in the Scientific activities' section¹.

Thanks to the EPA, the bulletin has been translated into seven national languages. The issues are available on the websites of the EAPO² and the FIPS Bulletin³.

Modern aspects of interaction between leading patent offices as well as the main programs of their expert, organizational and informational interaction are represented in the monograph «The foundations of the formation of a modern common information and expert space in the field of industrial property in the Eurasian region».

Co-production and co-integration into international production chains allow countries to participate in the creation of high-tech products, even if they do not possess a full range of technological expertise. The expansion

of international cooperation strengthens the technological leadership of the participating countries.

However, in order to maintain strategic advantages, it is important to maintain a balance between openness and the protection of ones technologies. The cyclic nature of these processes has a significant impact on the structure and volume of demand for results of intellectual activity.

We invite readers to discuss the trends in IP development. Your questions and suggestions are always welcome on the pages of issues and in the framework of expert discussions.

The development of the IP sphere is impossible without constant knowledge exchange and international cooperation. Continuing our section Dialogue with an academician, we invited the State Secretary of the Union State of Russia and Belarus, Academician of the RAS, Dr. Sci. (Economics), Professor Sergey Glazyev the author of the theory of tenor of technology to share his vision, in what period our country currently is and what key factors determine the conditions for achieving the national goals.

Openness to cooperation, exchange of experience and development of joint solutions is the key to creating new growth points and maintaining technological leadership!

*Best regards, Oleg Neretin,
Editor-in-Chief,
Dr. Sci. (Economics)*

¹ Official FIPS website. URL: <https://www1.fips.ru/about/deyatelnost/nauchnaya-deyatelnost/informatsiya-o-vypolnennykh-v-fips-nauchno-issledovatel'skikh-rabotakh>

² Official EAPO website. URL: <https://www.eapo.org/publications/>

³ Official VESTNIK FIPS website. URL: <https://www.vestnikfips.ru/arkhiv/publikatsii-na-inostrannykh-yazykakh/>

1

АКАДЕМИКПЕН
СҰХБАТEDN <https://elibrary.ru/pwhwj1>**«Жаңа технологиялық құрылым негізінде өнеркәсіптік серпілісті жүзеге асыру таяу болашақтағы экономикалық саясаттың негізгі бағыты болуы тиіс»**

Сергей Юрьевич Глазьев,

РГА академигі, экономика ғылымдарының докторы

«The key trend of economic policy in the near future should be the implementation of an industrial breakthrough based on a new technological paradigm»

Sergey Yu. Glaziev

academician of the Russian Academy of Sciences, Dr. Sci. (Economics)

1. «ФӨМИ хабаршысы» журналы өз оқырмандарына пәнаралық сипаттағы және елдің технологиялық көшбасшылығының негізі болып табылатын зияткерлік меншік саласындағы ең заманауи ақпаратты ұсынуға тырысады. Сергей Юрьевич, Ресей Федерациясы Президентінің «Ресей Федерациясының 2030 жылға дейінгі кезеңге және 2036 жылға дейінгі перспективаға арналған ұлттық даму мақсаттары туралы» Жарлығына сәйкес ұлттық мақсаттардың бірі ретінде технологиялық көшбасшылық анықталды. Сіздің ойыңызша, технологиялық құрылым теориясының авторы ретінде біздің еліміз қазіргі уақытта мақсатқа жетудің қай кезеңде және қандай негізгі факторлар оған қол жеткізу шарттарын анықтайды?

Т– Технологиялық құрылым – бұл бастапқы ресурстарды өндіру мен игеруді, оларды өңдеудің барлық кезеңдерін және қоғамдық тұтынудың тиісті түріне

сәйкес келетін түпкілікті өнімдер жиынтығын шығаруды қамтитын толық макроөндірістік цикл жүзеге асырылатын тұтас және тұрақты түзілім.

Технологиялық құрылымдардың алмасу барысында ғылыми жаңалықтар мен өнертабыстарға деген сұраныстың құрылымы өзгереді. Олардың көпшілігіне ұзақ уақыт бойы сұраныс болмайды, өйткені олар басым технологиялық жүйенің өндірістік және технологиялық жүйелеріне сәйкес келмейді. Оның өсу мүмкіндіктерінің тамамдалуымен ғана түбегейлі жаңа технологияларға қажеттілік туындайды, олардың бәсекелестік іріктелуі жаңа технологиялық траекториялардың негізін құрайды. Бұл процестердің кезеңділігі зияткерлік қызмет нәтижелеріне сұраныстың құрылымы мен көлеміне айтарлықтай ықпал етеді.

Технологиялық құрылымдарды алмастыру процесі ретінде ұзақ мерзімді техникалық-экономикалық дамуды ұсыну ұзақ мерзімді экономикалық даму процестерін өлшеуге мүмкіндік береді. Дүниежүзі және Ресей экономикасының нақты тарихи эмпирикалық зерттеулерін қолдана отырып, ұзақ мерзімді экономикалық даму процестерін өлшеу нәтижелері бес

технологиялық құрылымның қалыптасуы мен өзгеруін, соның ішінде ХХІ ғасырдың басында үстемдік еткен ақпараттық-электрондық технологиялық құрылымды анықтады. Оның негізін құрайтын ақпараттық-коммуникациялық кешен, нано-, биоинженерлік және аддитивті технологиялар жылына шамамен 30%-дық қарқынмен өсіп келеді, ал оның жекелеген элементтері жылына 20-дан 70%-ға дейін өрістеп келеді.

Бесінші және алтыншы технологиялық құрылымдар арасында сабақтастық бар. Олардың негізгі факторы – материяның қарапайым құрылымдары туралы білімді, сондай-ақ іргелі ғылыммен алынған ақпаратты өңдеу және тарату алгоритмдерін қолдануға негізделген ақпараттық технологиялар. Олардың арасындағы шекара технологияның материя құрылымдарына ену тереңдігінде және ақпаратты өңдеу ауқымында жатыр.

Таяу болашақтағы экономикалық саясаттың негізгі бағыты жаңа технологиялық тәртіп негізінде өнеркәсіптік серпілісті жүзеге асыру болуға тиіс. Экономиканы озық дамыту мақсатында қолда бар ресурстар мен ғылыми-техникалық әлеуетті жұмылдырудың ел алдында тұрған міндеттерін шешу инвестициялар көлемін екі есе ұлғайтпай және ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар көлемін үш есе ұлғайтпай мүмкін емес. Мұндай өрістетуді Ресей Банкінің қайта қаржыландырудың арнайы құралдары арқылы даму институттарын мақсатты несиелендіруі ғана қамтамасыз ете алады. Мұндай несиелер бойынша пайыздық мөлшерлеме, түпкілікті қарыз алушыларға даму институттары кредиттерді 2%-дан аспайтын мөлшерлеме бойынша жеткізуі тиіс болған жағдайда 1%-дан аспауға тиіс.

2. Зияткерлік меншік институты ресейлік өндірушілердің құқықтарын қорғаудың тиімді құралы болып табылады, сонымен қатар достық қарым-қатынастағы мемлекеттермен сауда мен кооперацияны нығайтуға ықпал етеді. Өздеріңіз білетіндей, жақында Сізді Одақтас мемлекеттің Мемлекеттік хатшысы қызметіне тағайындады. Елдің және азаматтардың ұлттық мүдделері мен нақты қажеттіліктерін ескере отырып, Ресей мен Беларусь Республикасының технологиялық саладағы өзара іс-әрекетінің келешегіне қандай баға бересіз?

– Өздеріңіз білетіндей, Одақтас мемлекет (бұдан әрі – ОМ) көптеген ғылыми-техникалық бағдарламаларды жүзеге асырады. Жалпы алғанда, 2000 жылдан бастап олардың 80-нен астамы әртүрлі салаларда жүзеге асырылды. Негізгі бағыттар – электроника және микроэлектроника (20 бағдарлама), ғарыш қызметі (9 бағдарлама), өнеркәсіп және ауыл шаруашылығы (14 бағдарлама), сонымен қатар денсаулық сақтау және әлеуметтік қызмет (12 бағдарлама). Ерекше бағыт – қорғаныс және қауіпсіздік (28 бағдарлама). Олардың

Таяу болашақтағы экономикалық саясаттың негізгі бағыты жаңа технологиялық тәртіп негізінде өнеркәсіптік серпілісті жүзеге асыру болуға тиіс.

кейбіреулері экономиканың жаңа жоғары технологиялық салаларын құруға бастамашыл серпін берді.

Атап айтатын болсақ, денсаулық сақтауда дің жасушаларын пайдалану жөніндегі ғылыми-техникалық бағдарлама Беларусьта жасуша технологиялары саласында жаңа бағыттарды құруға бастама берді. Осы бағдарламаның есебінен құрылған ғылыми-техникалық дайындаманың арқасында әртүрлі ауруларды диагностикалаудың жаңа препараттары мен әдістемелерін әзірлеу өрістетілді, олардың көмегімен мыңдаған пациенттер сауығып кетті. Бұл бағдарламаның әсерлерінің арасында: сүйек кемігі мен тері астындағы май жасушаларын өсірудің жаңа әдістері әзірленді, олардың қасиеттері, қартаю белгілері, әлеуеті егжей-тегжейлі сипатталды; лейкоз ауруымен сырқаттанған науқастарда қалыпты қантүзілімін регенерациялау процестерін пайдалану және түзету, сондай-ақ ісікке қарсы белсенділігі бар гендік-модификацияланған лимфоидты жасушаларды алу тәсілдері әзірленді; фармакологиялық препараттарға дербестендірілген сынақ жүргізу үшін тамырлы жасушалар мен бірыңғай салалы бұлшықет жасушаларын алудың іргелі тәсілдері әзірленді және т. б.

Басқа да бағдарламаларды іске асырудың арқасында Ресей мен Беларусь институттары мен кәсіпорындары арасында ынтымақтастық пен кооперацияның жаңа салалары пайда болды. Атап айтқанда, Одақтас мемлекеттің ғарыш тақырыбындағы бағдарламаларын жүзеге асыру Беларусьтың Жерді қашықтықтан зондтау (ЖҚЗ) ғарыштық жүйесінің технологиялық негізіне айналды.

Ресей-Беларусь ғылыми-техникалық ынтымақтастығының нәтижесінде 2 м рұқсатымен Беларусь Жерді қашықтықтан зондтау ғарыш кемесі (БҒК) және оған ұқсас ресейлік «Канопус-В» жерсерігі құрылды,

Атап айтатын болсақ, денсаулық сақтауда дің жасушаларын пайдалану жөніндегі ғылыми-техникалық бағдарлама Беларусьта жасуша технологиялары саласында жаңа бағыттарды құруға бастама берді.

олар 2012 жылы Байқоңыр ғарыш айлағынан орбитаға сәтті шығарылды.

«Мониторинг-СГ» «Ресей мен Беларусь тұтынушыларын Жерді қашықтықтан зондтау ақпаратымен қамтамасыз етудің ғарыштық және жер үсті құралдарын әзірлеу» (2013-2017 жж.) бағдарламасын орындау қорытындысы бойынша шағын көлемді ЖҚЗ ғарыш құралдарының сенімділігін, жұмысқа қабілеттілігін және өміршеңдігін арттыру мақсатында 100-ден астам технологиялар мен бағдарламалық кешендер құрылды; өнертабыстарды, пайдалы қазбаларды, ЭЕМ арналған бағдарламаларды қоса алғанда, зияткерлік қызметтің 80-ге жуық нәтижелері, сонымен қатар өндіріс құпиялары алынды.

«Технология-СГ» «Ғарыш құралдарының материалдарын, құрылғыларын мен негізгі элементтерін және басқа салалардың перспективалық өнімдерін жасаудың кешенді технологияларын әзірлеу» ғылыми-техникалық бағдарламасын (2016-2020 жж.) орындаудың нәтижесінде 39 патент, 13 тіркеу туралы куәлік, 2 ғылым туындысына айрықша құқық, 27 ноу-хау алынды.

Жуырда Одақтас мемлекеттің Жоғары Мемлекеттік Кеңесі (2024 жылғы 29 қаңтардағы № 2 қаулы) ОМ-тің 2035 жылға дейінгі кезеңге арналған ғылыми-технологиялық даму стратегиясы қабылданды. ОМ Министрлер кеңесі (2025 жылғы 26 наурыздағы № 9 қаулы) оның бірінші кезеңін (2025-2030 жж.) іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарын бекітті. Ол генетикалық технологияларды дамыту саласында әлемдік деңгейдегі зерттеу инфрақұрылымының объектілерін, соның ішінде ОМ генетикалық ақпарат базасын құру сияқты ынтымақтастықтың перспективалық бағыттарын; табиғат тәрізді (конвергентті) НБИКС-ғылымдар мен технологиялардың барлық спектрі бойынша бірлескен зерттеулер мен әзірлемелер жүргізуді; синхротрондық және нейтрондық зерттеулер саласында «мегасайенс» эксперименттік базасын құру және дамыту жөніндегі бірлескен жобаларды іске асыруды; жаңартылатын және жаңартылмайтын энергия көздері, ең алдымен атом энергетикасы саласындағы жаңа техникалық құралдар мен технологияларды әзірлеу; ауыл шаруашылығы және аквамадениет, генетика және биотехнология, азық-түлікті қоса алғанда, биоқауіпсіздік саласында толық ғылыми-зерттеу және инновациялық циклдің кешенді бағдарламаларын әзірлеуді; жаңа тест-жүйелерді, биологиялық белсенді заттар мен фармсубстанцияларды, сондай-ақ жасушалық технологияларды, оның ішінде дербестендірілген медицинаны, ядролық медицинаны дамыту, аурулардың тиімді алдын алу және емдеуді және басқаларды қамтиды.

3. Тағы да технологиялық көшбасшылық туралы.

Сіздің пікіріңізше, бұл мәселеде Ресей мен Қытайдың ұстанымдары қаншалықты ұқсас?

– Қытай да Ресей сияқты, ағымдағы бесжылдықтың басты мақсаты болған технологиялық егемендікке қол жеткізгенін жариялады. Өздеріңіз білетіндей, ол

Технологиялық көшбасшылық мәселелеріндегі ынтымақтастық қазіргі кезеңде озық ғылыми-техникалық жетістіктерге қол жеткізу және монополияны қамтамасыз ету мүмкінсіздігін ескеруі тиіс.

ҚХР-да көптеген жоғары технологиялық өндірістерді құруға инвестиция салған Батыстың озық елдерінен технологияларды импорттау есебінен көтерілді. Дүниежүзілік шеберхана бола отырып, Қытай жоғары технологиялық өнімдерді өндіру және экспорттау саласында көшбасшылыққа қол жеткізді. АҚШ-тың билеуші элитасы оларды материалдық өндіріс саласындағы жаһандық көшбасшы ретінде ығыстырған Қытайдың қарқынды дамуын тоқтатуға тырысты. «Американы қайтадан ұлы ету» мақсатын жариялай отырып, Трамп американдық корпорациялардан АҚШ-тың өндірістік қуатын қайтаруды және ҚХР-на озық технологияларды беруден бас тартуды талап ете отырып, Қытаймен сауда соғысын бастады.

Ресей 1990 жылдардағы «шок терапиясы» барысында өзінің технологиялық базасын дамытудан мүлдем бас тартты, оны жоғары технологиялық өнімдер импортымен алмастырды. Ол кездері ҒЗТҚЖ шығындары бірқатар қысқарды, жекешелендірудің нәтижесінде салалық ғылым жоқ болып кетті – конструкторлық бюролары мен жобалау институттарының шамамен 80%-ы ойсырап, сауда орталықтары мен қоймаларға қайта бейінделді. Ғылыми-техникалық әлеует тек мемлекеттік секторда ғана сақталды. АҚШ пен олардың еуропалық сателиттері агрессиясының нысанасына айнала отырып, Ресей қазіргі уақытта ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында ғылыми-техникалық әлеуетті шұғыл қалпына келтіруге мәжбүр болып отыр.

Қазіргі жағдайда технологиялық көшбасшылыққа қол жеткізу мәселесі Ресей мен Қытай үкіметтері үшін басты мәселе болып отыр. Мемлекеттердің мақсаттары сәйкес келеді. Қазіргі әлемнің беталыстары экономикалық және технологиялық өзара іс-әрекетінің әртүрлі орталықтарының өзара іс-әрекетінің трендтерін көрсетеді. Батыстың санкцияларына қарамастан, бізде жалпы технологиялық көшбасшылықты қамтамасыз ету үшін серіктестер жеткілікті (ең алдымен Азияда).

Әлемдік экономика архитектурасының бұрын-соңды болмаған трансформациясы және жаңа технологиялық және әлемдік шаруашылық құрылымының қалыптасуы жағдайында, Еуразиялық экономикалық одақ (ЕАЭО) елдері мен Қытайдың ынтымақтастығы стратегиялық сипатқа ие және үлкен болашағы бар. Шын мәнінде, ЕАЭО пен Қытай өңірлік экономикалық дамудың жаңа контурын қалыптастыруда.

Технологиялық көшбасшылық мәселелеріндегі ынтымақтастық қазіргі кезеңде озық ғылыми-техникалық жетістіктерге қол жеткізу және монополияны қамтамасыз ету мүмкінсіздігін ескеруі тиіс. Сондықтан бір елдер тобының тарапынан келтірілетін барлық сыртқы қауіптер тұрақты технологиялық дамуға кедергі келтіре алмайды.

Қазіргі экономиканың құрылымы өте күрделі, сондықтан әлемде өздігінен дами алатын бірде-бір ел жоқтың қасы. Қалай болғанда да, халықаралық қоғамдасу барлығына қажет. Жоғары технологиялар саласындағы қоғамдасудың ерекшелігі – ол өзара мойындауға және жетістіктермен алмасуға негізделген. Осы жерден бәсекеге қабілеттілігін арттыру мақсатында бірін-бірі толықтыратын компаниялар арасында технологиялық альянстар пайда болады. Бізге осы мақсатта, көшбасшылықты қамтамасыз ету үшін барлық дерлік бағытта болмаса да, бірқатар маңызды салада технологиялық көшбасшы болуға ұмтылу қажет, бұл біздің жетістіктерімізді серіктестердің жетістіктерімен айырбастауға мүмкіндік береді.

Бүгінгі таңда біздің шығыстағы және оңтүстіктегі көршілерімізбен стратегиялық серіктестігіміз осындай қатынастарды сенімді түрде құруға мүмкіндік береді. Мысалы, ЕАЭО пен Шанхай ынтымақтастық ұйымы мемлекеттер жиынтығындағы барлық ғылыми-технологиялық кеңістікті қамту тұрғысынан өзін-өзі толыққанды қамтамасыз ете алады.

Ынтымақтастық ауқымын кеңейту қажет. Сыртқы саясат көпорталықтылыққа басымдық береді, сондықтан біз орталығы Қытай, сондай-ақ Қытаймен ынтымақтасатын, бәсекелесетін, «Бір белбеу, бір жолға» қатысатын және ортақ өркендеуді бірлесіп құратын басқа Шығыс және Оңтүстік Азия елдері болып табылатын жаңа әлемдік шаруашылық туралы айтып отырмыз, қыталықтар

Біз, 5 жылдан кейін
Қытай мен бүкіл Оңтүстік-
Шығыс Азия әлемдік
экономиканың басты
орталығына айналатын
жаңа жаһандық
экономикалық жүйеге
кіреміз деп ойлаймын.

айтқандай, синергетикалық әсерге бағдарлана отырып, нөлдік сомасыз ойыннан.

Халықаралық экономикалық ынтымақтастықтың негізгі векторы толығымен ауысады. КСРО күйрегеннен кейін аяқталып келе жатқан микрошаруашылық құрылымында либералды жаһандану басты мәселе болса, онда жаңа микрошаруашылық құрылым үшін басты мәселе бірлескен инвестициялар, өзара тиімді, табысты экономикалық дамуды қамтамасыз ету үшін барлық қатысушылардың құқықтарына құрмет көрсетілетін бәсекелестік артықшылықтардың үйлесімі негізгі мәселе болып табылады. Бұл жаңа микрошаруашылық құрылымы алдыңғысынан, империялыққа қарағанда әлдеқайда тиімді, ол екі нұсқада болды: кеңестік – директивті жоспарлаумен және американдық – трансұлттық корпорациялармен.

Бүгінде Қытай ғылыми-техникалық прогреске, инновацияға басымдылықты дұрыс беріп келеді. Біз, 5 жылдан кейін Қытай мен бүкіл Оңтүстік-Шығыс Азия әлемдік экономиканың басты орталығына айналатын жаңа жаһандық экономикалық жүйеге кіреміз деп ойлаймын. Ресей үшін жаңа жаһандық экономика орталығының өзегіне ену өте маңызды.

Дәйексөз алу үшін: Глазьев С. Ю. Таяу болашақтағы экономикалық саясаттың негізгі бағыты жаңа технологиялық тәртіп негізінде өнеркәсіптік серпілісті жүзеге асыру болуға тиіс // ФӨМИ хабаршысы. 2025. Т. 4, № 2 (12). 108–111-бет.

For citation: Glaziev S. Yu. The key trend of economic policy in the near future should be the implementation of an industrial breakthrough based on a new technological paradigm // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 2 (12): 108–111 (In Russ.).

2

ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК ҚҰҚЫҚТАРЫН
САҚТАУ ЖӘНЕ ҚОРҒАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Ғылыми мақала

Original article

УДК: 347.772

EDN <https://elibrary.ru/udfusp>**Тауар белгілерін Қытай Халық
Республикасында тіркеу: рәсімнің
ерекшеліктері****Ольга Ивановна Терещенко**

Ресей Мемлекеттік зияткерлік меншік академиясы

✉ tereshchenko.o.i@rgiis.ru

Аңдатпа: мақалада Қытай Халық Республикасының Тауар белгілері жөніндегі басқармасында Тауар белгісіне өтінімді тіркеу рәсімінің жекелеген кезеңдерінің ерекшеліктері қарастырылады, Ресей Федерациясындағы ерекшеліктермен салыстырулар келтіріледі. Қытай және Ресей заңнамаларын салыстырмалы-құқықтық талдауға, соның ішінде дәстүрлі емес сауда белгілерін (мысалы, түстік) тіркеу тәсілдеріндегі айырмашылықтарға, процедуралық мерзімдерге, бір мезгілде өтініш беру кезінде қақтығыстарды шешуге және алдын ала пайдалану институтына ерекше назар аударылады. Жұмыстың өзектілігі ҚХР-да брендтерді тіркеу стратегиясын құру және Ресей заңнамасын жетілдіру бойынша құқықтық ойдың доктриналық дамыту кезінде қолданбалы пайдалану мүмкіндігінде. Атап айтқанда, автор патенттік троллингке қарсы алдын алу тетіктерін атап өтеді. Мақала зияткерлік құқық саласындағы мамандар, оның ішінде контрафактіге қарсы күрестің шетелдік тәжірибесін зерделейтіндер, қытай нарығында жұмыс істейтін кәсіпкерлер үшін қызығушылық тудырады. Негізгі тұжырымдар Ресейдің тауарлық белгілер саласындағы құқықтық жүйесін жетілдіру үшін пайдалы болуы мүмкін.

Түйінді сөздер: тауар белгілері, тауар белгісін қорғау қабілеттілігі, Роспатент, Қытай, зияткерлік меншік.

Дәйексөз алу үшін: Терещенко О. И. Қытай Халық Республикасында тауар белгілерін тіркеу: рәсімнің ерекшеліктері // ФӨМИ хабаршысы. 2025. Т. 3, № 2. С. 112–119.

Алғыс хаттар: мақала РМЗМА-ның «Тауар белгілерін халықаралық тіркеудің балама жүйесі» ғылыми-зерттеу жұмысының аясында дайындалды.

**Trademark registration in the
People's Republic of China:
features of the procedure****Olga I. Tereshchenko**

Russian state academia of intellectual property

✉ tereshchenko.o.i@rgiis.ru

Annotation: the article examines the specifics of the individual stages of the trademark application registration procedure at the Trademark Office of the People's Republic of China, and draws parallels with the specifics in the Russian Federation. Special attention is paid to the comparative legal analysis of Chinese and Russian legislation, including differences in approaches to registration of non-traditional trademarks

(for example, color marks), procedural deadlines, resolution of collisions during simultaneous filing of applications and the institution of pre-use. The relevance of the work lies in the possibility of both applied use in building a brand registration strategy in China, and the doctrinal development of legal thought to improve Russian legislation, in particular, the author notes preventive mechanisms against patent trolling. The article is of interest to experts in the field of intellectual property law, entrepreneurs working in the Chinese market, and specialists studying foreign experience in combating counterfeiting. The key findings may be useful for improving the Russian legal system in the field of trademarks.

Keywords: trademarks, protectability of trademarks, Rospatent, China, intellectual property.

Для цитирования: Tereshchenko O. I. Trademark registration in the People's Republic of China: features of the procedure // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 2 (12): 112–119 (In Russ.).

Acknowledgements: the article was prepared as part of the research work of the RGAIS «Alternative System of International Trademark Registration».

Кіріспе

Шетелдік құқықтық тәртіп шеңберіндегі белгілі бір құқықтық қатынастарды құқықтық реттеудің ерекшеліктерін зерттеу екі мақсатты көздейді: алынған білімді тиісті қызмет саласында кейіннен қолдану мүмкіндігі немесе табиғаты ұқсас құқықтық қақтығыстарды доктриналық шешуде, құқықтық механизмдер мен құралдарды зерттеуде ең сәтті тәжірибелерін ғылыми тұрғыдан қабылдау.

Тауар белгілері институты инновациялық экономиканы құрудағы рөліне байланысты бизнес пен кәсіби қоғамдастық үшін үлкен қызығушылық тудырады.

Қазіргі уақытта әлем мемлекеттерінің басым көпшілігінде тіркелген тауар белгілері ретінде брендтердің құқықтық қорғалуын алу ерікті болып табылады. Бірқатар елдерде, сонымен қатар, тіркелмеген тауар белгілерін қорғау қарастырылған, алайда мұндай қорғау түрі соншалықты тұрақты емес деп саналады, өйткені құқықтық қорғау әлеуетті тұтынушылар арасында танымдылығы мен беделінің едәуір дәрежесіне қол жеткізген жағдайда ғана пайда болады. Бұл ретте тауар белгісіне айрықша құқық оның дәстүрлі мағынасында тіркеу рәсімі және уәкілетті мемлекеттік орган жүргізетін тізілімге тиісті белгіні енгізу нәтижесінде ғана туындайды¹.

Ресейде тауар белгілерін құқықтық қорғауды алу – бұл кәсіпкердің міндеті емес, құқығы. Сонымен бірге, Ресей Федерациясының Азаматтық кодексінің (бұдан әрі – РФ АҚ) төртінші бөлігінде бекітілген тіркеудің болмауы кезінде бизнес үшін жекелеген өкілеттіктер шектеулі. Мысалы, жарнамада тиісті тіркелген тауар белгісі болған жағдайда ғана шет тіліндегі сөздерді қолдануға жол беріледі. Сонымен бірге, бұл жағдайлар шаруашылық қызметті жүзеге асыруға тікелей шектеулер қоймайды, тек кейбір қолайсыздықтарды тудыруы мүмкін.

Кеңес уақытында жағдай басқаша болған. Мәселен, барлық тауар белгілері оларды КСРО-да қолданылғанға дейін міндетті түрде мемлекеттік тіркеуден өтуге жата-тын². Мұндай тәсіл өндірушілердің тауарлардың сапасына

Шетелдік құқықтық тәртіп шеңберіндегі белгілі бір құқықтық қатынастарды құқықтық реттеудің ерекшеліктерін зерттеу екі мақсатты көздейді: алынған білімді тиісті қызмет саласында кейіннен қолдану мүмкіндігі немесе табиғаты ұқсас құқықтық қақтығыстарды доктриналық шешуде, құқықтық механизмдер мен құралдарды зерттеуде ең сәтті тәжірибелерін ғылыми тұрғыдан қабылдау.

және тұтынушылар арасында тауарларды біржақты сәйкестендіруге жауапкершілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік берді.

Бүгінгі күні де жекелеген мемлекеттер осы жолмен жүріп келеді. Мысалы, Қытай Халық Республикасында кейбір тауар санаттарында міндетті түрде тіркелген тауар белгісінің болуы талап етіледі. Бұл ең алдымен темекі өнімдері мен дәрі-дәрмектерге қатысты. Мұндай норма Қытай заңнамасын басқа юрисдикциялардан ерекшелендіреді.

Қытай туралы айтатын болсақ, бұл мемлекет соңғы жылдары тауарлық белгілерге өтінімдер саны мен жүзеге асырылған тіркеулер бойынша әлемде жетекші орынға ие екенін атап өткен жөн. Тек 2023 жылдың өзінде 7 млн-нан астам өтінім берілген³.

Халықаралық аренадағы соңғы саяси оқиғалар Ресейдің экономикалық байланыстарды кеңейтуге және

<https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ESU&n=44440#RfRxxmUoB40vja01> (жүгінген күні: 01.04.2025).

¹ Сондай-ақ, Мадрид тауар белгілерін тіркеу жүйесін пайдалану туралы сөз болғанда халықаралық тізілімге енгізуге болады. – Автордың ескертпесі.

² КСРО Министрлер Кеңесінің 15.05.1962 ж. № 442 (07.01.1985 ж. ред.) «Тауар белгілері туралы» қаулысы // «КонсультантПлюс» ҚАЖ: сайт. URL:

³ Тауар белгілеріне қатысты өтінімдер деп Халықаралық тауарлар мен қызметтер жіктемесінің көрсетілген сыныптарының саны түсініледі. Елдердің зияткерлік меншік бойынша статистикалық профилін (2023) қараңыз. Қытай, ДЗМУ статистикалық деректер қоры; соңғы жаңартылған күні: 11/2024.

шығыстағы гео-көршілерімізбен, атап айтқанда ҚХР-мен тығыз серіктестік орнатуға деген ұмтылысына ықпал етті. ҚХР-да тауар белгілерін тіркеу рәсімінің ерекшеліктерін талдау ресейлік кәсіпкерлердің Қытай нарығына шыққан кезде брендке айрықша құқықты қамтамасыз ету процестерін түсінуге ықпал етуі мүмкін. Мақалада рәсімнің жекелеген аспектілері қарастырылады, мысалы, Қытай тауар белгілері жүйесіндегі адалдық критерийі, тауар белгілері мен тұтынушылардың құқықтарын қорғаудың функционалдық өзара байланысы, кәсіби өкілдердің құқықтық мәртебесінің ерекшеліктері, мерзімдерді есептеу ерекшеліктері, өтінім басымдықтарының күндері сәйкес келген кезде құқықтық басымдықтың қайшылықтарын шешу және алдын ала пайдалану институты.

Зерттеу әдістері мен материалдары

Бұл зерттеуде ғылыми таным әдістерінің комбинациясы қолданылды. Осылайша, салыстырмалы құқықтық әдіс Ресей мен Қытай заңнамасының нормаларын салыстыруға, қорғану қабілеттілігін белгілеудің процедуралық тәсілдеріндегі жалпы тенденциялар мен айырмашылықтарды анықтауға және тауар белгілерінің жекелеген түрлерін тіркеуге мүмкіндік берді. Ресми-құқықтық әдіс тауар белгілерін тіркеуді реттейтін заңдар мен заңға тәуелді актілердің мәтіндерін, оның ішінде ҚХР заңнамасы құжаттарының түпнұсқасы тілінде талдау кезінде қолданылды.

Зерттеу нәтижелері

Қытай заңнамасының айрықша ерекшелігі-тауар белгісінің өнімнің сапасын қамтамасыз етуге бағытталған ынталандырушы функциясына баса назар аудару. «Тауар белгілері туралы» ҚХР Заңының 7-бабына сәйкес⁴ (бұдан әрі – ҚХР Заңы) құқық иегерлері таңбаланған тауарлардың сапасына жауап береді, ал мемлекеттік органдар тиісті бақылауды жүзеге асырады.

Қытай құқықтық доктринасы тұрғысынан даралау құралдарының негізгі қызметі тұтынушылар үшін белгілі бір сапалы тауарларды сәйкестендіруді қамтамасыз ету, сондай-ақ өндірушілердің сапасыз өнімдер үшін жауапкершілігін белгілеу болып табылады. Бұл ретте айрықша құқықтар аталған жария-құқықтық мақсаттарға қатысты туынды сипатқа ие, яғни белгілеу иесінің құқықтары қосалқы болып табылады [1]. ҚХР Заңының 4-бабы тауар белгісін коммерциялық айналымда пайдаланудың шынайы ниетін талап ететін адал тіркеу принципін бекітеді. Мұндай мақсат болмаған кезде берілетін өтінімдер қабылданбауға жатады. Бұл ретте адалдықты бағалау критерийлері

ретінде берілген және тіркелген белгілер бөлігіндегі сандық көрсеткіштер; өтініш берушінің қызметті нақты жүргізуінің кәсіпкерлік тауашасы; тіркеу қызметінің тарихы сияқты көрсеткіштерді атап өтуге болады.

Тауар белгілеріне қатысты мәселелер Қытайдың Ұлттық зияткерлік меншік басқармасы (CNIPA) жанындағы Тауар белгілері басқармасының құзыретінде, ол тікелей Қытай Мемлекеттік кеңесіне бағынышты [2]. Және, шын мәнінде, ҚХР Тауар белгілері басқармасы тауар белгілері сериясы тұжырымдамасын қабылдамай, сериялық тіркеулерді қабылдамауға бағытталған. Әрине, брендті көп компонентті қорғауды қамтамасыз ету мақсатында кәсіпкер оны тіркелген тауар белгілерінің бүкіл портфолиосымен сүйемелдей алады, олардың әрқайсысы нарықта дараландыруды нақты жүзеге асыру шеңберінде орын алады. Алайда, бір өтініш берушінің көптеген әр

Тауар белгілеріне қатысты мәселелер Қытайдың Ұлттық зияткерлік меншік басқармасы (CNIPA) жанындағы Тауар белгілері басқармасының құзыретінде, ол тікелей Қытай Мемлекеттік кеңесіне бағынышты. Және, шын мәнінде, ҚХР Тауар белгілері басқармасы тауар белгілері сериясы тұжырымдамасын қабылдамай, сериялық тіркеулерді қабылдамауға бағытталған.

түрлі және бір-бірімен байланысты емес өтінімдері шаруашылық қызметтің қалыпты қажеттіліктеріне сәйкес келмейтін және шынайы пайдалану ниетінің жоқтығын көрсететін ретінде қарастырылуы мүмкін.

Қытайдың құқықтық жүйесінде дараландыру құралдарының қызметі өнімнің сапасына кепілдік беру және тұтынушылардың мүдделерін қорғау болып табылады. Бұл тәсіл тауар белгілері саласын реттеудің маңызды көзі болып табылатын тұтынушылардың құқықтарын қорғау туралы заңнамада көрініс табады. Атап айтқанда, 2024 жылғы 1 шілдеде күшіне енген ҚХР Тұтынушылардың құқықтары мен мүдделерін қорғау туралы Заңын қолдану ережелері⁵ коммерциялық қызмет жүргізілетін жерлерде түпнұсқалық атаулары мен тауар белгілерін міндетті түрде көрсетуді қоса алғанда, тауарларды таңбалауға, сандық тарату арналарындағы брендтерді нақты сәйкестендіруге

⁴ Қытай Халық Республикасының «Тауар белгілері туралы» заңы («Қытай Халық Республикасының тауар белгілерін қорғау саласында қабылданған заңнамалық актілеріне өзгерістер енгізу туралы» Жалпықытайлық халық өкілдері жиналысының Тұрақты комитетінің 30.08.2013 ж. шешімімен енгізілген өзгерістермен) // WIPO Lex: ДЗМҰ ресми порталы. URL: <http://www.wipo.int/wipolex/ru/details.jsp?id=13198> (жүгінген күні: 01.04.2025).

⁵ ҚХР-ғы тұтынушылардың құқықтарын қорғау ережелеріндегі өзгерістер // CNLegal: Қытай заңнамасы туралы блог. URL: https://cnlegal.ru/civil_law/china_consumer_rights_law_2024/ (жүгінген күні: 02.04.2025).

(интернет-платформалар, теледидар, пошта қызметтері және т.б.) қойылатын императивті талаптарды қамтиды.

ҚХР Заңының 6-бабында жекелеген тауар санаттары үшін олардың нарықтағы айналымын тек тіркелген тауар белгілерімен қамтамасыз ету қажеттілігін көзделген. Мұндай тәсіл контрафактілік өнімдермен күресу мақсатында ресейлік тәжірибеге бейімдеуге болатын мемлекеттік реттеудің тиімді моделі болып табылады. Қазірге таңда Ресейде, соның ішінде контрафактіге қарсы тұру мәнмәтінінде жоғары әлеуметтік маңызы бар өнімдерге қатысты (мысалы, фармацевтика) мұндай талаптар жоқ, алайда, тауарларды «Честный знак» жүйесімен таңбалаудың белсенді дамып келе жатқанын атап өткен жөн [3].

Тауар белгілерінің түрлері мен тауарлар тізілімі

ҚХР, Ресей сияқты, өнімді тауар белгілері ретінде тіркеуге рұқсат етілген сәйкестендірудің әртүрлі тәсілдерін қолданады. Үшінші түзетулер пакеті⁶ қабылданғанға дейін Қытай заңнамасында дәстүрлі емес тауар белгілерін тіркеу қарастырылмаған, бұл жаһандық тенденцияларға қайшы келді. ҚХР Заңының 8-бабының қолданыстағы редакциясында сөздер, әріптер, сандар, кескіндер, көлемді формалар, дыбыстар, түстер комбинацияларын қамтитын қауіпсіздік белгілерінің кеңейтілген тізімі белгіленді. ҚХР-да тауар белгілерін тіркеуге жол бермеу аспектісі назар аудартады, бұл түстің абстрактілі мағынасын білдіреді. Қытайда әртүрлі түспен жасалған пішіндердің тіркесімін ғана қорғауға болады. Бұл тәсілдің негіздемесі негізінен түстер санының шектеулігі және сәйкесінше нарықтың жекелеген қатысушыларына ғана айрықша құқық берілген жағдайда олардың таусылуы болуы мүмкін. Бұл басқа сатушылардың түстерді заңды пайдалануына кедергі келтіруі мүмкін [4]. Ресейде мұндай тауар белгілері үйлестірілген деп танылады және тек түсті⁷ мәнмәтінде қарастырылмайды. Түс объектінің өзі емес, оның сипаттамасы болып саналады, сондықтан жалпы ереже бойынша ол басқа даралау элементтерінен бөлек даралау функциясын орындай алмайды. Ресейдегі барлық түсті тауар белгілері құжаттарды ұсыну арқылы дәлелденген қайталама ерекшелендіру

⁶ «Тауар белгілері туралы» ҚХР Заңы 1982 жылы 23 тамызда Жалпықытайлық Халық Өкілдері Жиналысы Тұрақты комитетінің 5-ші шақырылымының жиырма төртінші отырысында қабылданды және 1983 жылдың 1 наурызында күшіне енді. 40 жылдан астам уақыт ішінде заңға төрт рет өзгерістер енгізілді. Соңғы, өте маңызды өзгеріс 2019 жылдың 23 сәуірінде қабылданды. Тауар белгілері туралы заңнаманы қайта қарау Қытай үкіметінің тауар белгілерін қорғау мен қорғаныс көрсетуге қойылатын талаптарды қатаңдату арқылы инвестициялар мен инновациялар үшін қолайлы климат құруға деген ұмтылысының нәтижесі болды

⁷ Ресей Федерациясының Экономикалық даму министрлігінің 2015 жылғы 20 шілдедегі № 482 бұйрығымен бекітілген Тауар белгілерін, қызмет көрсету белгілерін, ұжымдық белгілерді мемлекеттік тіркеу бойынша заң тұрғысынан маңызы бар іс-әрекеттер жасау үшін негіз болып табылатын құжаттарды жасау, беру және қарастыру қағидалары.

2014 жылы мультикласстық өтінім беру мүмкіндігін енгізу процедуралық тәсілге енгізілген елеулі өзгеріс болды, ол ХТҚЖ-ның әрбір сыныбы үшін тауар белгілеріне жекелеген өтінімдерді тіркеуге беру қажеттілігінің бұрынғы тәжірибесін жойды. Бұл реформа өтініш берушілердің уақыты мен қаржылық шығындарын қысқарта отырып, тіркеу процесін айтарлықтай оңтайландырды.

қабілетінің негізінде тіркелген және шаруашылық айналымға тиісті белгінің қарқынды енгізілгенін және оны даралау құралы ретінде қабылдағанын куәландырады. Бұл ретте пішіндер мен түстердің үйлесімі болып табылатын аралас тауар белгілері үшін мұндай дәлелдеу талап етілмейді. Мысалы, бұл түстік тауар белгісі емес, тек «Останкин ет өңдеу комбинаты» АҚ атына № 648235 тауар белгісі түрлі түсті фигуралардың нақты жиынтығын қорғайды [5].

Қытай Ницца жіктелімін⁸ негіз ретінде қабылдай отырып, өзінің қосымша жіктеу жүйесін (Similar Group) жасаған мемлекеттердің бірі, мысалы, бұл № 30342933 тауар белгісімен көрсетілген, мұнда 43 негізгі класс 4301-4306 қосалқы сыныптары арқылы егжей-тегжейлі көрсетілген.

2014 жылы мультикласстық өтінім беру мүмкіндігін енгізу процедуралық тәсілге енгізілген елеулі өзгеріс болды, ол ХТҚЖ-ның әрбір сыныбы үшін тауар белгілеріне жекелеген өтінімдерді тіркеуге беру қажеттілігінің бұрынғы тәжірибесін жойды. Бұл реформа өтініш берушілердің уақыты мен қаржылық шығындарын қысқарта отырып, тіркеу процесін айтарлықтай оңтайландырды.

Тауар таңбаларын тіркеу рәсімдерін сүйемелдеудің этикасы мен заңдылығы

Қытай заңнамасында әкімшілік рәсімдерде мүдделер қақтығысын болдырмауға ерекше рөл беріледі. Мәселен, процеске қатысушылармен туыстық байланыстар, әділдікке күмән келтіретін өзге де қатынастар болған кезде міндетті түрде лауазымды тұлғалардан

⁸ 1967 жылы 14 шілдеде Стокгольмде және 1977 жылы 13 мамырда Женевада қайта қаралған 1957 жылғы 15 маусымдағы тауарлар мен қызметтерді Белгілерді тіркеу үшін халықаралық жіктелімі туралы Ницца келісімі. Ресей Федерациясы үшін келісім 1971 жылы 26 шілдеде күшіне енді. Шет мемлекеттермен жасалған қолданыстағы шарттар, келісімдер мен конвенциялар жинағында жарияланды, М., 1989 ж., XLIII шығ., 91-бет.

бас тарту, істің нәтижесіне жеке мүдделіліктің болмауы көзделеді. Лауазымды адамдар өздігінен бас тартуға құқылы немесе мұндай бастамалау кез келген мүдделі тараптың өтініші бойынша орын алуы мүмкін. Адалдық принципі жүйенің барлық қатысушыларына: құқық иеленушілерге, кәсіби өкілдерге, лауазымды тұлғаларға, құқықтық қатынастардың өзге де субъектілеріне қолданылады. Ресейлік тәжірибеден айырмашылығы, Қытайдың тауар белгілері туралы заңнамасында осыған байланысты жауапкершілік туралы арнайы ережелер бар.

1. Патенттік сенімгерлер:

- жанжалдасушы тараптардың өкілдігіне тыйым салу;
- жосықсыз тәжірибелерге, құжаттарды бұрмалауға, қызметтерді күштеп таңу үшін санкциялар; Ықтимал шектеулер:
- уақытша (алты айдан бастап);
- мүдделерді білдіру құқығынан тұрақты түрде айыру.

2. Лауазымды тұлғалар үшін:

- кәсіби этика талаптары;
- коммерциялық қызметпен бірге алып жүруге тыйым салу

Қытай заңнамасында әкімшілік рәсімдерде мүдделер қақтығысын болдырмауға ерекше рөл беріледі.

Мәселен, процеске қатысушылармен туыстық байланыстар, әділдікке күмән келтіретін өзге де қатынастар болған кезде міндетті түрде лауазымды тұлғалардан бас тарту, істің нәтижесіне жеке мүдделіліктің болмауы көзделеді.

Қытай заңнамасында тауар белгілерін теріс пайдалануды азайтуға бағытталған бірегей алдын алу механизмдері бар. Атап айтқанда, ҚХР Заңының 19-бабы кәсіби өкілдер үшін түбегейлі маңызды шектеулерді белгілейді: патенттік бюролар, мұндай тіркеу тек заң қызметтеріне қатысты жағдайларды қоспағанда, өз атына тауар белгілерін тіркеу құқығынан айырылады (ХТҚЖ 4506 қосалқы сыныбы). Бұл норма екі негізгі мақсатты көздейді:

1. Патенттік троллингке қарсы іс-әрекет, себебі ол әлеуетті клиенттердің белгілерін алдын-ала тіркеу мүмкіндігін алып тастайды.
2. Мүдделер қақтығысы мен қызметтік жағдайды теріс пайдалануға жол бермеу.

Тауар белгілерін тіркеудің әкімшілік рәсімдеріндегі Іс жүргізу мерзімдерін есептеу институты Қытай мен Ресейдің құқықтық жүйелеріндегі түбегейлі айырмашылықтарды көрсетеді. Қытай заңнамасында құжаттарды ұсыну сәтін анықтауға сараланған тәсіл белгіленген.

Қытайдың Тауар белгілерін тіркеу құқықтық жүйесіндегі мерзімдер

Жалпы қабылданған нормаларға сәйкес тауар белгісінің басымдығы Париж конвенциясының 4 және 11-баптарында көзделген конвенциялық және көрме басымдықтарының ерекше жағдайларын қоспағанда, өтінім берілген күн бойынша айқындалады⁹.

Ресейде «ресми немесе ресми түрде танылған» көрсемелер тұжырымы (РФ АК 1495-бабы) 1928 жылғы «Халықаралық көрмелер туралы» Париж конвенциясы аясында түсіндіріледі¹⁰. Қытай заңнамасы Қытай үкіметі ұйымдастырған немесе мойындаған көрсемелерді халықаралық көрмелер деп түсінеді (ҚХР «Тауар белгілері туралы» Заңының 26-бабы).

Тауар белгілерін тіркеудің әкімшілік рәсімдеріндегі Іс жүргізу мерзімдерін есептеу институты Қытай мен Ресейдің құқықтық жүйелеріндегі түбегейлі айырмашылықтарды көрсетеді. Қытай заңнамасы құжаттарды ұсыну сәтін анықтауға сараланған тәсілді белгілейді: жеке тапсырған кезде – нақты берілген күні, пошта жөнелтілген кезде – пошта мөртабанымен бекітілген күн. Ресейлік құқықтық модель, керісінше, құжаттардың Роспатентке нақты түсу принципіне негізделген.

Өтініш берушілерге құжаттарды тапсыру мерзімдерін есептеу механизмдерінде елеулі айырмашылықтар байқалады. Қытай тәжірибесінде үйлестіріледі:

- нақты тәсіл (жеке тапсыру немесе поштадан алудың белгіленген күні);
- алу презумпциясы (пошталық және электрондық жөнелтілімдер үшін 15 күндік мерзім).

Ресейлік жүйеде хат-хабарларды жіберу күні тапсыру сәті болып саналатын принцип қолданылады. 2014 жылы РФ АК реформалау кезінде өтінімдерді қарау

⁹ 1883 жылғы 20 наурыздағы Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі конвенция (бұдан әрі-Париж конвенциясы), ол КСРО Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 1968 жылғы 19 қыркүйектегі № 3104-VII «Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі Париж конвенциясының Стокгольм актісін және Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымын құратын конвенцияны ратификациялау туралы» Жарлығымен ратификацияланған (КСРО Жоғарғы Кеңесінің ведомостары, 1968, № 40, 363-бап).

¹⁰ Халықаралық көрмелер туралы Конвенция. 22.11.1928 жылы Парижде жасалған. КСРО Жұмысшы-шаруа Үкіметінің заңдары мен өкімдерінің жинағы. Екінші бөлім. 27 маусым 1936 ж., № 16. 139-бап.

Қытай заңнамасында бірнеше өтініш берушілер бір мезгілде біртекті тауарлар үшін бірдей немесе ұқсас белгілерді тіркеуге беретін жағдайларды шешудің егжей-тегжейлі регламенттелме механизмі қарастырылған.

мерзімі пошта арқылы жеткізудің орташа уақытын ескере отырып ұзартылды (РФ АК 1496, 1497-баптары).

Қытай заңнамасында бірнеше өтініш берушілер бір мезгілде біртекті тауарлар үшін бірдей немесе ұқсас белгілерді тіркеуге беретін жағдайларды шешудің егжей-тегжейлі регламенттелме механизмі қарастырылған. Мұндай жағдайларда ҚХР Тауар белгілері жөніндегі басқармасы өтініш берушілерден 30 күндік мерзімде коммерциялық айналымда даулы белгіні басымдықпен пайдаланудың дәлелдерін ұсынуды талап ететін арнайы рәсімге бастамашылық жасайды. Пайдаланудың уақытқа қатысты басымдығын белгілеу мүмкін болмаған кезде немесе мұндай пайдалану болмаған кезде заң шығарушы қайшылықты шешудің балама механизмдерін қарастырады: өтініш берушілер арасында ерікті келісім жасасудан бастап жеребе тастауға дейін. Мұндай тәсіл Қытай заң шығарушысының тиісті өтінімдерді тіркеуге берудің басымдығы туралы ақпарат болмаған кезде бір белгіге бірнеше айрықша құқықтардың қатар бола алмауы принципін сақтай отырып, даулы жағдайларды барынша саралап шешуге деген ұмтылысын көрсетеді.

Ресей құқықтық жүйесі тауар белгісіне құқықтың айрықшылығының жалпы принципін сақтай отырып (РФ АК 1477-бабы), мұндай қайшылықтарды шешудің айтарлықтай аз қолданылған механизмімен ерекшеленеді. Бір күнде бірдей өтінімдер берілген жағдайда, Ресей заңнамасы өтініш берушілерге тіркеуге кімнің құқығы бар екенін өз бетінше анықтауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, белгілер бірдей емес, бірақ араластыру дәрежесінде ұқсас, ал тауарлар бірдей емес, бірақ біртекті болатын жағдайларды шешу үшін қандай да бір реттеу, заңнамада көзделмеген.

Қытай жүйесінің айрықша ерекшелігі – өтінім материалдарын түзетудің қатаң шектеулі мүмкіндігі. Сәйкессіздіктер анықталған жағдайда, өтініш берушіге 30 күн ішінде түзетулер енгізудің бір реттік мүмкіндігі беріледі, ал Ресей заңнамасы (РФ АК 1497-бабы) процессуалдық құқықтарды теріс пайдаланудың ықтимал тәуекелдерін тудыратын шексіз нақтылау сауалдарын қарастырады.

Өтінімді жариялау кезеңі, кейінгі үш айлық қарсылық білдіру кезеңімен маңызды болып табылады. Бұл институт ресейлік «жұмыр оппозиция» моделінен айтарлықтай ерекшеленеді (РФ АК 1493-бабы), мұнда:

- қарсылық білдіру үшін уақыт шектеулері жоқ;
 - адамның қызығушылығын растау қажет емес;
 - процессуалды баждар қарастырылмаған;
 - кез-келген бас тарту негіздеріне сілтеме жасауға рұқсат етіледі (абсолютті және салыстырмалы).
- Қытай дауласу процедурасы формальды талаптармен сипатталады, соның ішінде:
1. міндетті түрде қарсылықтың екі данасын ұсыну.
 2. Құжат жүзінде растау:
 - қарсыластың жеке басын,
 - бұрынғы құқықтарының немесе заңды мүдделерінің болуы (белгіленген жағдайларда).
 3. Дәлелдеме базасын қоса ұсына отырып, талаптардың нақты негіздемесі.

Қытай жүйесінің айрықша ерекшелігі – өтінім материалдарын түзетудің қатаң шектеулі мүмкіндігі. Сәйкессіздіктер анықталған жағдайда, өтініш берушіге 30 күн мерзімінде біржолғы түзетулер енгізу мүмкіндігі беріледі.

Қытай заңнамасында (ҚХР Заңының 59-бабы) патенттік құқықта алдын ала пайдалану институтына ұқсас бірегей құқықтық механизм бекітілген. Аталмыш ереже бұрын кәсіпкерлік қызметтің басқа субъектісі пайдаланған белгімен бірдей немесе ұқсас тауар белгісін тіркеу кезінде құқық иегері мұндай пайдалануға бастапқы шектерде кедергі келтіре алмайтындығын көздейді. Бұл құқықтық феномен, бір жағынан, first-to-file қағидасына қайшы келеді, ал екінші жағынан, тауар белгілері міндетті түрде тіркемеген жағдайда ықтимал теріс пайдалануларға қарама – қарсылық ретінде қызмет етеді.

Ресейдің Қытай құқықтық жүйесінен айырмашылығы: тауар белгілеріне алдын-ала пайдалану институтын қолдану мүмкіндігін, оның қолданылуын патенттік құқық саласымен шектей отырып дәйекті түрде жоққа шығарады (РФ АК 1361-бабы). Осы институттың әрекет ету аясынан тауар белгілерін алып тастау олардың негізгі функционалдық ерекшеліктеріне байланысты. Тауар белгілерінің дараландырушы сипаты оларды нарықта араласуды болдырмай әртүрлі субъектілердің қатар қолдануына мүмкіндік бермейді, бұл тіркелген құқықтардың сөзсіз басымдылығының қажеттілігін алдын-ала анықтайды.

Қытай заңнамасы тауар белгісін тіркеудің он жылдық мерзімін белгілейді, бұл ретте оны есептеудің басталу сәтінің басты мәні бар. Қорғау мерзімі өтінім берілген күннен бастап есептелетін ресейлік жүйеден айырмашылығы (РФ АК 1491-бабы), Қытай құқығы

Қосалқы қорғаныс механизмін құрайтын ҚХР Заңының 50-бабының ережелері аса назар аудартады, яғни: құқықтық қорғау мерзімі аяқталғаннан кейін бір жыл ішінде ведомство ұқсас белгілерді тіркеуден бас тартады.

(ҚХР Заңының 39-бабы) тіркеу мерзімнің басталуын соңғы тіркеу күнімен байланыстырады.

Қосалқы қорғаныс механизмін құрайтын ҚХР Заңының 50-бабының ережелері аса назар аудартады, яғни: құқықтық қорғау мерзімі аяқталғаннан кейін бір жыл ішінде ведомство ұқсас белгілерді тіркеуден бас тартады. Мұндай тұтынушылық тәжірибені «салқындату» институты нарықтағы белгілер мен тауарлардың араласуына жол бермеуге бағытталған және көптеген тауар белгілері туралы заңдарда (мысалы, Армения, Әзірбайжан және басқалар) кездеседі.

Қорытындылар

Қытай тауар белгілерін тіркеу жүйесі халықаралық стандарттар мен ұлттық құқықтық дәстүрдің синтезі болып табылады, мұнда заң шығарушының басымдығында – тұтынушыларды қорғау, жосықсыз практиктермен күресу және теріс пайдалануды болдырмау.

Тауар белгілері ретінде құқықтық қорғауды ұсынудың қытайлық құқықтық моделінің маңызды элементтері:

- құқық иелерінің айрықша құқықтарынан гөрі жария-құқықтық мақсаттардың басымдығы (тауарлар сапасының кепілдігі, тұтынушыларды қорғау);
- нақты пайдалану ниетінсіз «топтамалық өтінімдердің» жолын кесуді қоса алғанда, тіркеу кезіндегі адалдыққа қойылатын талаптар;
- абстрактілі түс белгілерін тіркеуге тыйым салу және «салқындату кезеңін» енгізу сияқты ерекше шектеу механизмдері;

Қытай тәжірибесі мемлекеттік бағдарланған тәсілдің тиімділігін көрсетеді, мұнда тауар белгілерін реттеу тек бизнестің мүдделеріне ғана емес, сонымен қатар нарықты контрафактіден және жосықсыз бәсекелестіктен қорғаудың стратегиялық міндеттеріне қызмет етеді.

- әртүрлі тұлғалардың атына күндер сәйкес келген жағдайда, басымдықты белгілеудің егжей-тегжейлі процедуралық регламенті;
- мүдделер қақтығысын азайтуға бағытталған бірегей алдын алу нормалары (мысалы, патенттік бюроларға белгілерді өз атына тіркеуге тыйым салу).

Қытай тәжірибесі мемлекеттік бағдарланған тәсілдің тиімділігін көрсетеді, мұнда тауар белгілерін реттеу тек бизнестің мүдделеріне ғана емес, сонымен қатар нарықты контрафактіден және жосықсыз бәсекелестіктен қорғаудың стратегиялық міндеттеріне қызмет етеді. Бұл жүйенің жекелеген элементтері, мысалы, патенттік тролльдерге қарсы тұру, құқықтық реттеудің тепе-теңдігін арттыру үшін басқа юрисдикцияларға, соның ішінде Ресейге бейімделуі мүмкін.

Әрі қарайғы зерттеулердің перспективалық бағыты қытайлық құқық моделін қолданудың салдарын, атап айтқанда оның контрафактінің таралу динамикасына және тұтынушылардың тіркелген тауар белгілеріне деген сенім деңгейіне әсерін салыстырмалы зерттеу болуы мүмкін.

Әдебиеттер тізімі

1. Буробина, Е. В. Некоторые аспекты гражданско-правовой защиты прав на средства индивидуализации по законодательству Китая / Е. В. Буробина // Журнал Суда по интеллектуальным правам. – 2014. – № 3. – С. 42–47.
2. Терещенко, О. И. Товарные знаки в Китае: монография / О. И. Терещенко. – М.: ФГБОУ ВО РГАИС, 2024. – 92 с.
3. Сунь, Тяньшу. Сунь Тяньшу о нововведениях в обязательной маркировке товаров в 2025 году / Сунь Тяньшу // РБК: сайт. URL: <https://companies.rbc.ru/news/j76l245oSm/sun-tyanshu-o-novovvedeniyah-v-obyazatelnoy-markirovke-tovarov-v-2025-godu/> (дата обращения: 01.04.2025).
4. 中华人民共和国专利法、中华人民共和国商标法: 实用问题版: 升级增订2版/法律出版社大众出版编委会编. –3版. –北京: 法律出版社; 2018 (Патентное право Китайской Народной Республики, Закон о товарных знаках Китайской Народной Республики: Издание «Практические вопросы». – Пекин: Юридическое издательство, 2018).
5. Терещенко, О. И. Особенности регистрации товарных знаков в Китайской Народной Республике / О. И. Терещенко // Копирайт (Вестник Академии интеллектуальной собственности). – 2024. – № 3. – С. 5–16.

Автор туралы ақпарат

Ольга Ивановна Терещенко, заң ғылымдары кандидаты, «Ресей мемлекеттік зияткерлік меншік академиясы» ЖБ ФМББМ даму және стратегиялық коммуникациялар жөніндегі проректоры (Мәскеу, Миклухо-Маклай көш., 55a); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7900-7894>; SPIN-коды: 8913–8317; tereshchenko.o.i@rgiis

References

1. Burobina, E. V. (2014), «Some aspects of civil protection of the rights of the means of individualization of Chinese law», *Journal of the Intellectual Property Rights Court*, no 3, pp. 42–47.
2. Tereshchenko, O. I. (2024), «Tovarnye znaki v Kitae»: monografiya «Trademarks in China: a monograph», Russian state academia of intellectual property, Moscow, Russia.
3. Sun, Tjanshu (2025), «Sun Tianshu on innovations in mandatory labeling of goods in 2025», available at <https://companies.rbc.ru/news/j76l245oSm/sun-tyanshu-o-novovvedeniyah-v-obyazatelnoj-markirovke-tovarov-v-2025-godu/> (Accessed 1 April 2025).
4. Patent Law of the People's Republic of China, Trademark Law of the People's Republic of China: Practical Issues Edition (2018), Law Publishing House, Beijing, China.
5. Tereshchenko, O. I. (2024), «Peculiarities of trademark registration in the People's Republic of China», *Copyright (Bulletin of the Academy of Intellectual Property)*, no 3, pp. 5–6.

Information about the author

Olga I. Tereshchenko, Cand. Sci. (Law), Vice Rector for Development and Strategic Communications of Russian State Academy of Intellectual Property (Moscow, Miklukho-Maklaya str., 55a); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7900-7894>; SPIN-code: 8913-8317; tereshchenko.o.i@rgiis

Автор мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.
The author declares no conflict of interests.

Редакцияға 25.04.2025 ж. келіп түсті
Рецензияланғаннан кейін 29.05.2025 ж. пысықталды
Жариялауға 30.05.2025 ж. қабылданды

Ғылыми мақала

Original article

УДК: 347.772.3

EDN <https://elibrary.ru/tbqilk>

Қытайда кеңінен танымал сауда белгілері мен тіркелмеген белгілерді қорғаудың кейбір мәселелері

Ольга Сергеевна Костенко

Федералдық өнеркәсіптік меншік институты

kostalya@yandex.ru

Аңдатпа: Қытай заңнамасы қоғамның зияткерлік меншікті қорғаудағы заманауи қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін жетілдіру үстінде. Қытай құқығының теориясында тауар белгілерін қорғау ғана емес, сонымен қатар пайдалану барысында кең танымал болған белгілерді қорғау мәселесі қарастырылады. Бұл ретте, мұндай белгілердің тауар белгілерімен бәсекелестігі құқықтарды қорғау барысында теңгерімсіздікке әкелуі мүмкін. Өзектілігі мен жаңалығы құқықтарды қорғау саласында, оның ішінде басқа елдердің заңнамасында және құқығында белгілі бір шараларды қолдану практикасын зерделеу олардың ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік беретіндігімен байланысты. Жұмыста зерттеліп отырған тақырып бойынша іздеу, талдау, жүйелеу және салыстырмалы құқықтану сияқты зерттеу әдістері қолданылды. Теориялық және практикалық маңыздылығы тауар белгілеріне құқықтарды қорғау саласында қалыптасқан қатынастарды реттеуді жетілдіру қажеттілігі туралы өзектілікпен және қорытындылармен анықталады. Жұмыстың нәтижесі Қытайда кеңінен танымал болған тауар белгілері және тіркелмеген белгілердің құқықтарын қорғауға бағытталған құқықтық шаралардың тиімділігі туралы қорытындылар болды. Ұқсас іс санаттары бойынша қабылданатын сот шешімдерінің әртүрлілігі, көпшілікке танымал болған белгілерді пайдалануды заңды реттеудің жеткіліксіздігі, тауар белгілерінің құқық иелерімен туындайтын мүдделер қақтығысы бірқатар құқықтық алшақтықтарға әкеледі. Қытайдың тауар белгілері туралы Заңында тіркелмеген, танымал болған белгілердің бұзылған құқығына сот тарапынан қорғау мүмкіндігін ұсыну қарастырылған. Сот қадағалауын енгізу мемлекеттік жүйе мен қоғам арасындағы байланысты қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Тауар белгілерін пайдалануды бақылау рәсімі міндеттемелердің адал орындалуын ынталандырады және қамтамасыз етеді. Сот бақылауы құқықтық белгісіздікті жоюға ықпал етеді. Сонымен қатар, тауар белгісін және жалпыға танымал белгіні қорғау ұғымдарын, тәсілдерін ажырату қажеттілігі туындайды, өйткені осы күнге дейін құқықтарды қорғау теориясы мен практикасында даулы мәселелер бар.

Түйінді сөздер: кеңінен танымал болған белгілер, тауар белгілері, жалпыға танымал тауар белгілері, жосықсыз бәсекелестік, ажырататын қабілеті.

Дәйексөз алу үшін: Костенко О. С. Қытайда кеңінен танымал болған тауар белгілері мен тіркелмеген белгілерді қорғаудың кейбір мәселелері // ФӨМИ хабаршысы. 2025. Т. 4, № 2 (12). С. 120–126.

Some issues of trademark protection and unregistered designations that have become widely known in China

Olga S. Kostenko,

Federal Institute of Industrial Property

kostalya@yandex.ru

Abstract: China's legislation is being improved to meet modern needs of society in protection of intellectual property. The theory of Chinese law considers not only the protection of trademarks, but also the protection of those designations that have become widely known as a result of their use. At the same time, the competition of such designations with trademarks can lead to an imbalance in the protection of rights. The relevance and novelty are due to the fact that studying the practice of applying certain measures in the field of human rights protection, including in legislation and the law of other countries, will reveal their features. The work used such research methods as search, analysis, systematization, and comparative jurisprudence on the topic under study. The theoretical and practical significance is determined by the relevance and conclusions about the need to improve the regulation of relations in the field of trademark rights protection. The work resulted in conclusions about the effectiveness of legal measures aimed at protecting trademark rights and unregistered designations that have become widely known in China. The variety of court decisions made in similar categories of cases, insufficient legal regulation of the use of well-known designations, and conflicts of interest with trademark holders lead to some legal uncertainty. China's Trademark Law provides for the possibility of providing judicial protection for a violated right to an unregistered, well-known designation. The introduction of judicial supervision makes it possible to ensure the relationship between the state system and society. The trademark control procedure encourages and ensures the faithful fulfillment of obligations. Judicial control helps to eliminate legal uncertainty. At the same time, there is a need to distinguish between the concepts, methods of trademark protection and the designation that has become well-known, since there are still controversial issues of theory and practice of rights protection.

Keywords: well-known designations, trademarks, well-known trademarks, unfair competition, distinguishing ability.

For citation: Kostenko O. S. Some issues of trademark protection and unregistered designations that have become widely known in China // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 2 (12): 120–126 (In Russ.).

Нарықтық экономиканың дамуымен ұйымдардың бәсекелестік артықшылықты арттыру стратегиясының бір бөлігіне айналатын тауар белгілерінің құндылығы артады. Осыған байланысты тауар белгісіне құқықтарды қорғау мәселесі де өзекті болып отыр.

Қытай Халық Республикасының құқық теориясында дәстүрлі азаматтық құқық теориясы мен қазіргі заманғы зияткерлік меншік теориясы туралы тауар белгісіне қатысты пікірлер екіге бөлінді. Бұл тауар белгілеріне құқықтарды қорғауда қиындықтарға әкеледі, мысалы, тауар белгілері ретінде тіркелмеген белгілердің жеткіліксіз қорғалуы сияқты.

Тауар белгілеріне құқықтарды қорғаудың әртүрлі тәсілдері, тауар белгілері туралы заңнамада және жосықсыз бәсекелестікке қарсы заңнамада құқықтарды бұзу туралы сот шешімдерінің стандарттары бар. Қытайдың Тауар белгілері туралы заңында¹ тауар белгілеріне құқықтар бұзылған кезде қорғау жүйесі туралы тиісті ережелерді қамтылған, алайда сот практикасында қорғаудың күрделілігі мәселелері туындады.

Атап айтқанда, Қытайда тауар белгілеріне құқықтарды бұзу кезінде қорғаудың сот практикасы әртүрлі сот шешімдерінің болуымен, ұқсас істер бойынша әртүрлі ережелерді қолданумен және тауарлық белгілерге құқықтарды қорғау кезінде құқықтық базаның жеткіліксіздігімен сипатталады². Бірыңғай сот практикасын

Нарықтық экономиканың дамуымен ұйымдардың бәсекелестік артықшылықты арттыру стратегиясының бір бөлігіне айналатын тауар белгілерінің құндылығы артады. Осыған байланысты тауар белгісіне құқықтарды қорғау мәселесі өзекті болып отыр.

қалыптастыру мақсатында құқықтарды қорғау жүйесін жетілдіру қажеттілігі туындайды.

Құндылық санаты ретінде құқықтарды қорғаудың негізгі мақсаты адал бәсекелестікті, тараптардың, оның ішінде қоғамдық мүдделердің теңгерімін сақтауды қамтамасыз ету болып табылады. Еркін және адал бәсекелестік жағдайында тауар белгілеріне құқықтарды қорғау жүйесі құқық иесінің басқа адамдардың құқықтарын шектеу мақсатында өзінің тауар белгісін пайдалануына жол бермеу үшін де қажет.

Сонымен қатар, жосықсыз бәсекелестікпен күресу туралы заңнама тауар белгілері ретінде тіркелмеген белгілердің қорғауын толық көлемде қамтамасыз етпейді.

Тауар белгілеріне және тауар белгілері ретінде тіркелмеген белгілерге қатысты құқықтарды қорғау тәсілдерін нақтылау үшін ҚХР Жоғарғы Халық соты арнайы акті – «Жосықсыз бәсекелестікке қарсы күрес туралы» Қытай Халық Республикасы Заңын қолдануға қатысты кейбір мәселелер бойынша түсініктемелерді»

¹ Trademark Law of the People's Republic of China, WIPO Lex // Дүниежүзілік зияткерлік құқық ұйымы (ДЗҚҰ): сайт. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/19559> (жүргізілген күні: 15.04.2025).

² Zhao, Y. (2021). Research on the Protection System of Trademark Infringement [Doctoral dissertation]; Wang, Q. (2021). Intellectual Property Law Course (7th ed.). Beijing: Renmin University Press. Xiangtan University. DOI: 10.27426/d.cnki.gxtd.2021.000021.

Құқық теориясында тауар белгілері ретінде әлі тіркелмеген белгілерді қорғау қажеттілігіне қатысты сәйкессіздіктер бар.

бекітті³. Бұл актіде мұндай белгілердің белгілі бір дәрежеде танылатындығы және даралау, сәйкестендіру функциясын орындайтындығы туралы ережелер көрсетілген.

Сонымен қатар, Қытайдың Тауар белгілері туралы заңында кеңінен танымал болған тауар белгісі ретінде тіркелмеген белгілер туралы ережелер бекітілген. Құқық теориясында тауар белгілері ретінде әлі тіркелмеген белгілерді қорғау қажеттілігіне қатысты сәйкессіздіктер бар. Тауар белгісі тауарларды, қызмет өндірушіні, қызмет көрсетушіні даралау, сәйкестендіру функциясын ғана емес, сонымен қатар олардың іскерлік беделін де көрсетеді [1]. Бұл ретте іскерлік беделді қорғау саласының кеңеюі тауар белгілеріне құқықтарды қорғау сипатын да өзгертеді [2]. Қытайдағы көптеген авторлар мұндай белгілерге құқықтарды қорғау тауар белгілеріне құқықтарды қорғауға тең болуы керек деген көзқарасты ұстанады. Бұл олардың тауарларды, қызметтерді дараландырудың, сәйкестендірудің негізгі функциясын орындайтындығын білдіреді. Осылайша, екеуінің арасындағы айырмашылықты анықтау туралы сұрақ туындайды.

Сондай – ақ, соттар белгілі бір атақ деңгейіне қол жеткізген белгілердің тіркелген тауар белгілерімен бірдей қорғалатындығын анықтайды, өйткені олар өндірушілер мен қызмет көрсетушілердің тауарлары мен қызметтерін дараландыру, сәйкестендіру сияқты негізгі қызметтерді атқарады. Бұл жағдайда авторлар тауар белгілері сияқты объектілерді даралау мақсатында «коммерциялық логотип» ұғымын осындай белгілер үшін [3] қолдануды ұсынады.

Сонымен қатар, мұндай белгілердің тіркелген тауар белгілерімен бәсекелестігіне қатысты мәселе туындайды, өйткені оларға құқықтарды қорғаудың ұқсас әдістерін қолдану мүмкін емес. Бұл шатасу тудыруы мүмкін және бұрыннан тіркелген белгілермен құқықтарды қорғауға қатысты теңгерімсіздікке әкелуі мүмкін, өйткені тауар белгілеріне айрықша құқық тек тіркеу арқылы пайда болады. Осылайша, Қытай заңнамасында авторлардың пікірінше, Тауар белгілері туралы Қытай Заңында және Жосықсыз бәсекелестікке қарсы күрес туралы Ұлттық заңда қорғау шаралары арасында теңгерімсіздік бар екені байқалады⁴.

Тауар белгілері ретінде тіркелмеген, бірақ жеткілікті деңгейдегі айрықшалау қабілеті бар белгілердің танымалдылық дәрежесін анықтай отырып, өнім, қызмет және атауының арасындағы байланыс неғұрлым тығыз болса, нақты түрінің, өнім қызметінің, қызметтің мәні соғұрлым алшақ болатындығын ескеру қажет. Профессор Ван Цянь мұндай белгілеудің маңыздылығын анықтау үшін «қоғамның тиісті хабардарлығы» [4] ұғымын ұсынды. Осылайша, тауарлардың, қызметтерді түрі белгілеудің өзімен бірге өзгерістерге ұшырайды. Салдарынан, «жалған тауар белгісі» айырмашылықтар әсерінен көбірек назар аударады және танымалдылықтың жоғары деңгейіне ие болады (Тауар белгілеріне рұқсат беру және құқықтарды растау туралы әкімшілік істерді қарауға қатысты кейбір мәселелер туралы Жоғарғы Халық сотының 7 Ережесі)⁵.

Қытайдың Тауар белгілері туралы Заңында тауар белгісі мен танымал болған, алайда тіркелмеген белгіні ажырату мақсатында «айрықшалау қабілетіне ие болу», «жалпыға белгілі тауар белгісін қорғау» сияқты ұғымдар айтылады. Бұл ретте бұл заңда тіркелмеген белгілерді қорғау туралы тікелей ережелер жоқ [5]. Мұндай белгілерді қорғаудың тиімсіздігі қарастырылып отырған Заңның 11-бабындағы тауар белгілеріне айрықшалау қабілетін алуды қарастыратын тиісті ережелердің болмауымен байланысты.

«Айрықшалау қабілеті» түсінігі Қытайдың Тауар белгілері туралы Заңының 11-бабының 2-тармағында көрсетіледі, ал осы заңның 9-тармағында «тиесілі айрықшалау қабілеті» түсінігі көрсетіледі. Теория тұрғысынан қарасақ мұндай айрықшалау қабілетінің түрлерінің мағынасы бірдей. Белгілеудің бастапқыдан айрықшалау қабілетін бар, немесе оған жүре келе ие болады [6]. Шын мәнінде, Қытайдың Тауар белгілері туралы заңының 11-бабында көрсетілген, жалпыға мәлім болған белгіге жатқызылатын түсінік тауар белгісінің қызметімен тікелей байланысты: белгі айрықшалау қабілетіне ие болған кезде, ол тұтынушыларға тауарды (қызметті) сәйкестендіруге, оны пайдалану арқылы дараландыруға қабілетті болады, мұндай қасиет бастапқыдан айрықшалау қабілетін бар белгілерде жоқ⁶. Бұл ереже елдің бүкіл аумағында танымал болуды көздейді, ал Қытайдың Тауар белгілері туралы Заңының 9-бабында қарастырылған ереже белгілі бір шеңберде ғана айрықшалау қабілетін анықтайды.

ҚХР Жоғарғы соты тауар белгісіне құқықтарды қорғаудың қарқындылығы оның маңыздылығына, танымалдылығына, танымдығына сәйкес бейімделуі

³ Interpretation of the Supreme People's Court on the Application of Anti-Unfair Competition Law of the People's Republic of China (Interpretation No. 9 of 2022), WIPO Lex // Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымы (ДЗМҚ): сайт. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/22203> (жүргінген күні: 15.04.2025).

⁴ Law of the People's Republic of China Against Unfair Competition (as revised at the 30th Meeting of the Standing Committee of the 12th National People's Congress on November 4, 2017), WIPO Lex // Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымы (ДЗМҚ): сайт. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/18705> (жүргінген күні: 20.04.2025).

⁵ Interpretation of the Supreme People's Court on the Application of Laws in the Trial of Civil Disputes Regarding Well-known Trademarks, Қытай, WIPO Lex // Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымы (ДЗМҚ): сайт. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/6468> (жүргінген күні: 20.04.2025).

⁶ 全国人大常委会法制工作委员会. 中华人民共和国商标法释义 [M]. 北京: 法律出版社, 2013:30. Бүкілқытайлық Халық Өкілдері Жиналысының Тұрақты комитетінің заңнамалық мәселелер жөніндегі комиссиясы (2013), Пекин: Заң баспасы, 30 б.

керек екенін көрсетеді⁷. Осылайша, тіркелмеген белгінің жалпыға бірдей танымалдығын ескере отырып, нарықтың әлеуетті қатысушыларының қамтылуын және таралу географиясын анықтау қажет.

Қытайдың Тауар белгілері туралы Заңында коммерциялық белгілерге қатысты ереже де ескерілмеген. Осыған байланысты кейбір ғалымдар тауар белгілерін тіркеу жүйесінің мақсаты – іскерлік беделдің қарама-қайшылығы мәселесін шешу мақсатында тауар белгісіне құқықтардың объектісін, мазмұнын және шекараларын белгілеу және бекіту деп түсіндіреді. Белгілі бір шектерде танымалдылық туралы талаптарды анықтау белгілі бір шектерде қарама-қайшы нәтижелерге әкелуі мүмкін [7].

ҚХР Жоғарғы соты тауар белгісіне құқықтарды қорғаудың қарқындылығы оның маңыздылығына, танымалдылығына, танымдылығына сәйкес бейімделуі керек екенін көрсетеді.

Егер құқықтар объектісі туралы айтатын болсақ, уақыт өте келе белгілі бір өзгерістер болғанын атап өткен жөн. Егер бұрын тауар белгісіне құқық объектісі деп тауар белгісі ретінде тіркелген белгі ретінде түсіндірілсе [8], енді құқықтар объектісі мұндай белгілеудің Іскерлік беделі болып табылады. Бұл өзгеріс тауар белгісі ретінде әзірге тіркелмеген белгілердің қорғалуын қамтамасыз ету үшін қажет, алайда осының өзі тауар белгісі туралы ұғымды кеңейте түсті [9].

2023 жылы жарық көрген «Тауар белгілері туралы» ҚХР Заңына түзетулер жобасының 18-бабына⁸, жалпыға танымал тауар белгілерін қорғау мақсатында тіркелмеген белгілерді пайдалануға тыйым салу туралы ереже қосылды. Париж конвенциясының⁹ 6bis (1) бабының ережелерінің орнына Тауар белгілері туралы Қытай заңы өзге қорғау тәсілін енгізеді: егер белгілі бір танымалдылық деңгейі бар белгі көшірмелеуге, ұқсатуға жататын болса, сот Қытай Тауар белгілері туралы Заңының 13-бабына сәйкес, тіркелмеген жалпыға бірдей белгілі белгіге құқықтарды бұздан қорғауды ұсына алады. Мұндай түсіндірме тіркелмеген, жалпыға танымал

Егер белгілі бір танымалдылық деңгейі бар белгі көшірмелеуге, ұқсатуға жататын болса, сот Қытай Тауар белгілері туралы Заңының 13-бабына сәйкес, тіркелмеген жалпыға бірдей белгілі белгіге құқықтарды бұздан қорғауды ұсына алады.

тауар белгілерін сот арқылы қорғаудағы жетекші қағида ретінде қарастырылады және оны Қытай авторлары қолдайды [10].

Кең танымал болған тіркелмеген белгілерді қорғау туралы ережелерді іске асыру мақсатында, 2020 жылғы Жоғарғы Соттың жалпыға танымал тауар белгілерін сот арқылы түсіндірудің 9-бабы 1, 2-тармақтарында тіркелген белгілер үшін де, тіркелмегендер үшін де араластырудан және бұзылудан «жанама түрде қорғау» көзделеді. жалпыға танымал белгілердің екі санаттарын ажыратудың жалғыз негізі Қытайдың Тауда белгілері туралы Заңының 13-бабының ережелері болып табылады¹⁰. Бұл ретте жосықсыз бәсекелестікпен келтірілген залал мұндай белгілердің тіркелуіне байланысты ерекшеленбейді, өйткені оларды қорғау қағидатының өзі жалпыға танымал болуға негізделген [11].

Жосықсыз бәсекелестік туралы Заңның 6-бабы контрафактілік өнімдермен, басқа адамдардың беделін теріс пайдаланумен, жалған жарнамамен, іскерлік беделге нұқсан келтірумен және т.б. күресуге бағытталған. Яғни, аталған нормалар Тауар белгілері туралы Қытай Заңының қорғаныс шараларына қатысты ережелерін толықтыруға арналған.

Осылайша, Тауар белгілері туралы Қытай Заңының 13-бабының ережелері бәсекелестік артықшылықтарды қорғау мақсатында жалпыға танымал белгілердің екі санаты арасындағы айырмашылықтарды белгілейді.

Белгіні тауар белгісі ретінде тіркеу арқылы және жалпыға танымалдылыққа қол жеткізу арқылы айрықшалау қабілетіне ие болудың әдісін бөліп көрсету жосықсыз бәсекелестік проблемасына, тауар белгілерін жинақтауға байланысты тіркелген тауар белгілеріне қатысты бірқатар мәселелерді тудырды.

Тауар белгілері туралы Қытай Заңының 32-бабында тауар белгісін тіркеуге өтінім беру басқа адамдардың қолданыстағы артықшылық құқықтарына нұқсан келтірмеуі тиістігін және басқа адамдар пайдаланған және белгілі бір тиісінше әсер етпеген тауар белгілерін тіркеуге әкеп соқтырмауын көздейді. Сонымен бірге,

⁷ 参见最高人民法院 (2016) 最高法民再 216 号民事判决书. Hangzhou Aoru Kitchen and Bathroom Technology Co., Ltd. против Zhejiang Modern New Energy Co., Ltd., Zhejiang Lingpu Electric Co., Ltd. и Yang Yan. URL: <https://www.iphouse.cn/cases/detail/d7qnz8dkx90eyl0175n6p1452vwo3mrg.html> (жүгінген күні: 15.04.2025).

⁸ «Тауар белгілері туралы» ҚХР Заңына түзетулер жобасы: АЖ пайдалану және қорғауды жақсарту // PRC.today: сайт. URL: <https://prc.today/proekt-popravok-k-zakonu-knr-o-tovarnyh-znakah-uluchshenie-ispolzovaniya-i-zashhity-is/> (жүгінген күні: 15.04.2025).

⁹ Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі конвенция (Парижде 20.03.1883 ж. жасалған) (02.10.1979 ж. ред.) // «КонсультантПлюс» АҚЖ: сайт. URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5111/ (жүгінген күні: 15.04.2025).

¹⁰ 郎胜. 中华人民共和国商标法释义 [M]. 北京: 法律出版社, 2013:95–96. [Лань Шэн, (2013), «Тауар белгілері туралы» Қытай Халық Республикасының Заңын түсіндіру, Пекин: Заң басылымы, 95–96-бет.]

Тауар белгілерін қолданбау құқық иеленушілердің жағымсыз мінез-құлқ ретінде сипаттауға болады. Осылайша, «жинақтау» әсері пайда болады, бұл жаңа белгілердің тіркелуіне жол бермейді.

бұл ереже құқықтарды қорғау тәсілдерін көрсетумен бекітілмеген.

Тауар белгілерін қолданбау құқық иеленушілердің жағымсыз мінез-құлқ ретінде сипаттауға болады. Осылайша, «жинақтау» әсері пайда болады, бұл жаңа белгілердің тіркелуіне жол бермейді. Қытай иероглифтері бар белгілер, әдетте, тауар белгілерінің айрықшалау қабілетіне қойылатын талаптарға сәйкес сирек таңбаларды қамтымайды. Нәтижесінде тауарлық белгілерге арналған бұл ресурс иероглиф топтарын қолданумен біршама шектеледі. Тіркелген белгілерді пайдаланбаудың объективті себептерінен басқа, тауар белгілері тек бәсекелестікті шектеу мақсатында тіркелген жағдайлар да анықталды, бұл нарықтық қатынастар мен өндірушілерге зиян келтіреді.

Тауар белгілері саласындағы жосықсыз бәсекелестік өз мүдделерін көздеі отырып, экономикалық қызметтегі іскерлік этиканы бұзатын, басқа адамдардың заңды құқықтары мен мүдделеріне нұқсан келтіретін және қоғамдық тәртіпті, нарық субъектілерінің қызметін бұзатын тараптардың мінез-құлқына жатады.

Өндірушілер бұрын танымал болған белгілерді алуға жүгініп қана қоймайды, әдетте бұл әлемге танымал брендтер, сонымен қатар оларды түрлендірудің белгілі бір тәсілдерін қолданады. Мысалы, транслитерация сөздің фонетикалық негізін сақтай отырып, бір тілдің белгілерін басқа тілдің белгілерімен беруді қамтиды. Бұл тәсілді қытайлық тұтынушылардың қабылдауын жеңілдету үшін компаниялардың өздері де қолданады, атап айтсақ Gucci – 古姿 [Gǔzī], Olympus – 奥林巴斯 [Àolínbāsi], Siemens 西门子 [Xīménzi].

Түрлендірудің тағы бір тәсілі – калькалау, яғни, бренд атауында таңбалауды сипаттайтын белгілі бір мағына беретін, символика енгізіледі. Мысалы, Apple компаниясы өзінің белгіленуін 苹果 [Píngguo] түрінде тіркеді, бұл басқаша дыбысталатын бірдей мағынаны білдіреді.

Ең күрделісі, бірақ дұрыс орындалған кезде аударманың ең тиімді әдісі – бейімделу болып табылады. Бұл әдіс атаудың фонетикалық айтылуын бір уақытта сақтауға және тұтынушыға оның мағынасын жеткізуге мүмкіндік береді. Қазіргі уақытта бұл шетелдік компаниялар арасында кең таралған әдіс, ол тұтынушыға дыбысталудың белгілі бір ұқсастығын сақтай отырып, ассоциациялардың мағынасы мен тиісті өнімдерін жеткізуді қамтиды. Осылайша, BMW «Бавариялық

мотор зауыттарынан» «Қымбат тұлпарға» айналды – 宝马 [Bǎomǎ].

Бұл жағдайда шетелдік тауар белгісін қайта өңдеу туралы мәселе даулы болып тұр. Мұндай белгі тұтынушыларды шатастыруы мүмкін бе? Сонымен қатар, бұл адалдық принципін сақтай отырып, құқықтардың жанама бұзылуы екенін анықтау қиын [12].

Теорияда сонымен қатар қорғалмаған элементтерден тұратын және нашар айрықшалау қабілеті бар тауар белгілерінің мәселесі қарастырылады. Мұндай белгілерге, мысалы, сипаттамалық элементтері, географиялық көрсеткіштері, тауарлар шығарылған жерлердің атаулары бар белгілер жатады. Қытайдағы құқықтық қорғаудың пропорционалдылық принципіне сәйкес, мұндай белгілердің құқықтық қорғалуын тұтастай шектеу мәселесі қарастырылуда.

Белгілердің айрықшалау қабілетінің төмендеуіне байланысты, құқық иеленуші болашақта құқық иеленушілердің өз белгілерінде қорғалмаған элементтерді пайдалануына кедергі келтірмеуі үшін құқықтарды қорғау көлемі пропорционалды түрде қысқарады. Айрықшалау қабілеттілігін анықтау мәселелерінде белгінің танымалдылығы, оны қолданудың адалдығы (немесе зиянды ниеті) де өте маңызды [13].

Қытайда сот қадағалауын енгізу құқықтарды қамтамасыз ету, әкімшілік билікті бақылауды орнату және басқару жүйесін модернизациялау қажеттілігінің сөзсіз нәтижесі болды. Сот бақылау жүйесі объективтілік нышандарына негізделуге, жүйелі ұйымдастырылуы, мемлекеттік жүйе мен қоғам арасындағы өзара байланысты, сондай-ақ халықаралық қоғамдастықтың әлемдік тәртібін қамтамасыз етуге тиіс. Осылайша, суретте көрсетілген қорғаныстың бірнеше түрі бөліп көрсетіледі.

Сот қадағалауын қолданудың негізгі бағыты, ең алдымен, тауар белгілері туралы заңнамадағы құқықтық белгісіздікті жоюға қатысты әкімшілік мәселелер болып табылады. Осы саладағы сот шолулары тауар белгілеріне құқықтардың пайда болуы мен сақталуын, тауар белгілерін тіркеу жүйесін сот қадағалауы рәсімінің іргетасын қалыптастыруға және дамуына айтарлықтай әсер етеді.

Осылайша, тауар белгілерін пайдалануды бақылау рәсімі құқық иеленушілердің тауар белгілерін тіркеу режимін талап етуі және олардың жүйелі түрде адал пайдаланылуын ынталандыруы, осы саладағы міндеттемелерді адал орындау мақсатында тіркелген, бірақ пайдаланылмайтын тауар белгілерін анықтауы тиіс.

Қорытындылай келе, Қытай контрафактілік және қарақшылықпен күресіп, экономикалық қызмет үшін қолайлы жағдай жасайды деп айтуға болады. Қытайдың Тауар белгілері туралы Заңына енгізілген түзетулер тауар белгілері ретінде тіркелген белгілерге қатысты құқықтарды қорғауға бағытталған құқықтық шаралардың тиімділігін арттырды. Бұл ретте тауар белгісі ретінде тіркелмеген жалпыға танымал белгілердің құқықтық жағдайы туралы мәселе даулы болып қала береді.

Сурет.

Мүліктік (материалдық емес) қорғау. Автормен жасалған

Drawing.

Protection of property (immaterial) rights. Compiled by the author

Тараптардың мүдделері мен қоғамдық мүдделердің тепе-теңдігін сақтау мақсатында «тауар белгісі» және «жалпыға танымал белгі» ұғымдарын ажыратып қана қоймай, осы белгілерді қорғау тәсілдерін де ажырату қажет. Олардың атқаратын функциялары ұқсас болғандықтан, бұзылған құқықтарды айқындауды қиындатады және бұрыннан тіркелген белгілермен құқықтарды қорғауға қатысты тепе теңсіздікке әкеледі.

Тіркелмеген, алайда танымал болған белгілерді қорғаудың тиімсіздігі, ең алдымен, Қытайдың Тауар белгілері туралы Заңының 11-бабында тиісті ережелердің болмауымен байланысты. Тұжырымдамалардың арақатынасын авторлар қорғау тәсілдері тұрғысынан қарастырады, бұл ұғымдарды араластыру мүмкіндігіне қатысты дау тудырады және істердің бір типті санаттарына қатысты сот практикасының гетерогенділігімен расталады. Қытайды Тауар белгілері туралы заңы мұндай белгілеу құқықтары бұзылған жағдайда жалпыға танымал белгілерді қорғаудың сот әдісін енгізеді. Мұндай ереже тіркелмеген, жалпыға танымал тауар белгілерін сот арқылы қорғаудағы жетекші қағида ретінде қарастырылады және оны Қытай авторлары қолдайды.

Сонымен қатар, жосықсыз бәсекелестік туралы заңның нормалары Қытайдың Тауар белгілері туралы заңының қорғау шараларына қатысты ережелерін толықтыруға арналған, бірақ бұл ретте жосықсыз бәсекелестікке, тауар белгілерін жинақтауға, қайта өңдеуге, айрықшалау қабілеті нашар белгілерді қорғауға қатысты мәселені шешпейді.

Тауар белгілері ретінде тіркелмеген жалпыға танымал белгілердің қорғалуына қатысты ережелерге Қытайдың Тауар белгілері туралы заңына және Ұлттық Жосықсыз бәсекелестікке қарсы күрес туралы заңына өзгерістер енгізу бірінші кезекте сот практикасының сенімділігін қалыптастыруға мүмкіндік береді. ҚХР-ның Ұлттық заңнамасы дамып келеді және кеңінен танымал болған тауар белгілері мен белгілер сияқты даралау құралдарына құқықтарды тиісті қорғауды

қамтамасыз ету қажеттілігі инновацияларды енгізуге және мемлекеттің одан әрі экономикалық өсуіне жағдай жасайды.

Внесение изменений в положения относительно охраны ставших общеизвестными обозначений, не зарегистрированных в качестве товарных знаков, в Закон Китая о товарных знаках и Национальный закон о борьбе с недобросовестной конкуренцией позволит в первую очередь создать определенность судебной практики. Национальное законодательство КНР развивается, и необходимость обеспечения должной защиты прав на такие средства индивидуализации, как товарные знаки и обозначения, приобретающие широкую известность, создают условия для внедрения инноваций и дальнейшего экономического роста государства.

Әдебиеттер тізімі

1. Wu, K. (2022), Theory of Trademark Rights Object, University of International Business and Economics, pp. 74–100.
2. Du Y. (2015), «The Imbalance of the Trademark Legal System and Its Rational Return», Chinese Law, no 3, p. 120.
3. Ji S. (2024), «On the Symbolic Mechanism of Commercial Logo Protection: From the Perspective of the New Anti-Legal Interpretation», Times Law, no 5, pp. 29–43.
4. Wang Q. (2021), Intellectual Property Law Course (Seventh Edition), Renmin University of China Press, Beijing, China.
5. Zhang L. (2019), «On the Judicial Recognition and Protection of Unregistered Well-Known Trademarks», Review of the Application of Article 13 of the Trademark Law and Article 6, Clause 1 of the Anti-Unfair Competition Law, no 11, p. 119.
6. Huang H. (2016), Trademark Law, 2nd ed., Law Publishing House, Beijing, China.
7. Yu Z. (2024), «On the System for Obtaining Trademark Rights», Legal Sciences, no 9, pp. 5533–5539.

8. Yeh-xuan Y. (2007), «The Object of Trademark Rights Should Be the Reputation Carried by a Trademark – Protection of Unregistered Well-Known Trademarks», Chinese Inventions and Patents, no 3, p. 56.
9. Feng X. (2012), «Protection of Unregistered Well-Known Trademarks and Improvement of Their System», Lawyer, no 4, p. 116.
10. Wang T. and Yuan Z. (2018), «Analysis of the Protection System of Commercial Logos under the Anti-Unfair Competition Law», Intellectual Property, no 5, p. 11; Feng Xiaoqing (2012), «Protection of Unregistered Well-Known Trademarks and Their Creation», Lawyer, no 4, p. 119.
11. Wang L. and Zeng T. (2021), «Improving the Protection System of Unregistered Well-Known Trademarks of My Country from an International Perspective», Intellectual Property, no 3, p. 60.
12. Liu R. (2024), «Reflections and Corrections in Litigation on Trademark Infringement Disputes Related to Foreign Manufacturers», Journal of Shanghai University of International Business and Economics, no 6, pp. 66–68.
13. Liu Y. (2024), «Conceptual Analysis of Weakly Distinctive Trademark and the Decision on Infringement», Electronic Intellectual Property, no 11, pp. 76–88.

Автор туралы ақпарат

Ольга Сергеевна Костенко, «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» ФМБМ мемлекеттік зияткерлік меншік жөніндегі сарапшысы (Мәскеу, Бережковская жағал., 30-үй, 1-корп.), «Ресей Мемлекеттік зияткерлік меншік академиясы» ЖБ ФМБМ-нің 2-ші курс аспиранты (Мәскеу, Миклухо-Маклай көш., 55а); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1631-3207>; SPIN-коды: 3537-6585; kostalya@yandex.ru

References

1. Wu, K. (2022), Theory of Trademark Rights Object, University of International Business and Economics, pp. 74–100.
2. Du Y. (2015), «The Imbalance of the Trademark Legal System and Its Rational Return», Chinese Law, no 3, p. 120.
3. Ji S. (2024), «On the Symbolic Mechanism of Commercial Logo Protection: From the Perspective of the New Anti-Legal Interpretation», Times Law, no 5, pp. 29–43.
4. Wang Q. (2021), Intellectual Property Law Course (Seventh Edition), Renmin University of China Press, Beijing, China.
5. Zhang L. (2019), «On the Judicial Recognition and Protection of Unregistered Well-Known Trademarks», Review

of the Application of Article 13 of the Trademark Law and Article 6, Clause 1 of the Anti-Unfair Competition Law, no 11, p.119.

6. Huang H. (2016), Trademark Law, 2nd ed., Law Publishing House, Beijing, China.
7. Yu Z. (2024), «On the System for Obtaining Trademark Rights», Legal Sciences, no 9, pp. 5533–5539.
8. Yeh-xuan Y. (2007), «The Object of Trademark Rights Should Be the Reputation Carried by a Trademark – Protection of Unregistered Well-Known Trademarks», Chinese Inventions and Patents, no 3, p. 56.
9. Feng X. (2012), «Protection of Unregistered Well-Known Trademarks and Improvement of Their System», Lawyer, no 4, p. 116.
10. Wang T. and Yuan Z. (2018), «Analysis of the Protection System of Commercial Logos under the Anti-Unfair Competition Law», Intellectual Property, no 5, p.11; Feng Xiaoqing (2012), «Protection of Unregistered Well-Known Trademarks and Their Creation», Lawyer, no 4, p. 119.
11. Wang L. and Zeng T. (2021), «Improving the Protection System of Unregistered Well-Known Trademarks of My Country from an International Perspective», Intellectual Property, no 3, p. 60.
12. Liu R. (2024), «Reflections and Corrections in Litigation on Trademark Infringement Disputes Related to Foreign Manufacturers», Journal of Shanghai University of International Business and Economics, no 6, pp. 66–68.
13. Liu Y. (2024), «Conceptual Analysis of Weakly Distinctive Trademark and the Decision on Infringement», Electronic Intellectual Property, no 11, pp. 76–88.

Information about the author

Olga S. Kostenko, State expert on intellectual property of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1), 2nd year postgraduate student at the Faculty of Law, Russian State Academy of Intellectual Property (Moscow, Miklukho-Maklaya str., 55a); ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1631-3207>; SPIN-code: 3537-6585; kostalya@yandex.ru

Автор мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.
The author declares no conflict of interests.

Редакцияға 28.04.2025 ж. келіп түсті
Рецензияланғаннан кейін 29.05.2025 ж. пысықталды
Жариялауға 30.06.2025 ж. қабылданды

ТЕХНОПРОМ

27-30 ТАМЫЗ

Жаңасібір қаласы

XII Халықаралық технологиялық
даму форумы

ТЕХНОПРОМ-2025

ғылым, кадрлар, индустрия: технологиялық
көшбасшылықтың негізгі құрауыштары

 «Новосибирск
Экспоцентр» ХКО

0+

ФОРУМТЕХНОПРОМ.РФ

Ғылыми мақала

Original article

УДК 347.77

EDN <https://elibrary.ru/xzdyet>

Қытай Халық Республикасының Патент заңнамасын ескере отырып, Еуразиялық Патент заңнамасын жетілдіру

Аурелия Викторовна Чебан*, **Елена Борисовна Гаврилова[✉]***, **Анастасия Александровна Ломакина****

* Еуразиялық патенттік ұйым

** Федералдық өнеркәсіптік меншік институты

[✉]EGavrilova@eapo.org

Аңдатпа: мақала Қытай Халық Республикасы мен Еуразиялық патенттік ведомствоның патенттік жүйесінің патенттік заңнамасы мен құқық қолдану практикасын зерделеу және салыстырмалы талдау нәтижелеріне арналған. Бұл талдау Еуразиялық патенттік жүйені жетілдіру үшін өзекті болып табылады. Зерттеудің мақсаты – Еуразиялық патенттік заңнама нормаларын жетілдіруге қатысты ұсыныстар әзірлеу. Мақаланың жаңалығы мен практикалық құндылығы Қытай Халық Республикасында және Еуразиялық патенттік ведомствода өнертабыстарды патенттеудің құқықтық және практикалық аспектілеріне салыстырмалы талдау жүргізу және өнертабыстардың, оның ішінде іріктемелі өнертабыстардың патентке қабілеттілігін бағалаудың нормативтік базасы мен практикалық тәсілдерінің көптеген ұқсастықтары бар деген қорытындылар болып табылады. Мақаланың практикалық құндылығы оларды Еуразиялық патенттік ұйымның нормативтік құқықтық базасына енгізу үшін жаңа ережелерді әзірлеу жөніндегі ұсыныстардан тұрады. Ең қызықты нормалар мен әдістемелік тәсілдерді осы мақалада қарастыруды ұсынамыз.

Негізгі сөздер: ҚХР Патент заңы, ЕАПҰ патенттік заңнамасы, жаңалық бойынша жеңілдік, өнертабыстың патенттік қабілеттілігі, іріктемелі өнертабыс.

Дәйексөз алу үшін: Чебан А. В., Гаврилова Е. Б., Ломакина А. А. Қытай Халық Республикасының Патент заңнамасын ескере отырып, Еуразиялық Патент заңнамасын жетілдіру // ФӨМИ хабаршысы. 2025. Т. 4, № 2 (12). 128–137-БЕТ.

Improving the Eurasian patent legislation taking into account the patent legislation of the People's Republic of China

Aurelia V. Ceban*, **Elena B. Gavrilova[✉]***, **Anastasiia A. Lomakina****

* Eurasian Patent Organization

**Federal Institute of Industrial Property

[✉]EGavrilova@eapo.org

Abstract: the article is devoted to the results of the study and comparative analysis of patent legislation and practice of the patent system of the People's Republic of China and the Eurasian Patent Office. This analysis is relevant for the improvement of the Eurasian patent system. The purpose of the study is to develop proposals aimed to improving the Eurasian patent legislation. The novelty and practical value of the article lies in the

comparative analysis of the legal and practical aspects of patenting inventions in the People's Republic of China and the Eurasian Patent Office, and in conclusions that the regulatory framework and practical approaches in assessing the patentability of inventions, including selective ones, have much in common. Also, the practical value of the article lies in the proposals for the development of new legal dispositions for their inclusion in the regulatory framework of the Eurasian patent organization. In this article we propose to consider the most interesting norms and methodological approaches in assessing the patentability of inventions.

Keywords: Patent Law of the PRC, patent legislation of the EAPO, patentability of invention, selective inventions.

For citation: Ceban A. V., Gavrilova E. B., Lomakina A. A. Improving the Eurasian patent legislation taking into account the patent legislation of the People's Republic of China // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 2 (12): 128–137 (In Russ.).

Кіріспе

Қытай Халық Республикасы (ҚХР) – әлемдегі жетекші экономикалардың бірі ғана емес, сонымен қатар зияткерлік меншікті қорғауда және өз еліндегі инновацияларды ынталандыруда маңызды рөл атқаратын дамыған патенттік жүйесі бар.

ҚХР патенттік заңнаман және патенттік жүйесінің құқықтық қолдану практикасын зерделеу Еуразиялық патенттік ведомство (ЕАПВ) «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» (ФӨМИ) ФМБМ-мен бірлесіп жүргізген зерттеудің мақсаты болды.

ҚХР мен Еуразиялық патенттік ұйымда (ЕАПҰ) өнертабыстарды патенттеудің құқықтық және практикалық аспектілерін салыстырмалы талдау нәтижелері біздің нормативтік базамыз бен өнертабыстардың патентке қабілеттілігін бағалаудың практикалық тәсілдерінің көп жағдайда ұқсас екендігін көрсетті. Бұл ретте біз ЕАПВ-да патенттеу рәсімін жетілдіру үшін ықтимал пайдалану мақсатында талдаған бірқатар айырмашылықтар бар.

Ең қызықты нормалар мен әдістемелік тәсілдерді осы мақалада қарастыруды ұсынамыз.

Әдебиетті шолу

Соңғы жылдары ҚХР – ғалымдардың аса назарын аударған нысан болды. Бұл оның экономикасының қарқынды өсуіне де, ғылым мен технологияның серпіңді дамуына да байланысты. Дамудағы мұндай серпіліс зияткерлік меншік жүйесін, атап айтқанда патенттік жүйені жетілдіруге мүмкін болмас еді. Аталған аспектілер көптеген басылымдарда кешенді түрде және жеке қарастырылады. Осылайша, ғылым мен техникадағы прогресті анықтаған ҚХР патенттік жүйесінің даму тарихына Ци Чжунның [1], Ю. Д. Кузнецовтың [2], Д. Борзенконың және С. Полтарактың [3], А. И. Салицкийдің және Е. А. Салицкаяның [4], Н. В. Анисимцевтің мақалалары арналған [5]. Қытайда жасыл технологияларды және осы саладағы өнертабысты патенттеу Г. А. Негуляевтың ғылыми қызығушылығының аясына кіретін тақырып [6]. Экономикалық даму мәселесі А. Н. Спартактың [7], сонымен қатар Е. П. Ченцованың және М. С. Ченцовтың басылымдарында жарық көрген [8]. ДСҰ мүше мемлекеттердің, әсіресе ҚХР-ның сауда құқығы туралы Т. К. Гуляева өз монографиясында талқылайды [9]. А. А. Демидчик Қытай, Үндістан және Беларусьтің

Еуразиялық патенттік ұйым (ЕАПҰ) шеңберінде зияткерлік меншікті қорғау жүйесі де жетілдіруден өтіп жатыр: Еуразиялық патенттік конвенцияға (ЕАПК) қатысушы елдер Еуразия өңіріндегі зияткерлік меншік объектілерін қорғауды үйлестіруге және ұлттық ведомстволар арасындағы өзара іс-қимылдарды жақсартуға ұмтылуда.

технологиялық тәуелсіздікке қол жеткізу тәжірибесін салыстырады [10], ал А. В. Покровская айқын еместік стандартына қатысты Қытай және Америка құқығына салыстырмалы талдау жасайды [11].

Сонымен бірге, ЕАПҰ шеңберінде зияткерлік меншікті қорғау жүйесі де жетілдіруден өтіп жатыр: Еуразиялық патенттік конвенцияға (ЕАПК) қатысушы елдер Еуразия өңіріндегі зияткерлік меншік объектілерін қорғауды үйлестіруге және ұлттық ведомстволар арасындағы өзара іс-қимылдарды жақсартуға ұмтылуда. Бұл тенденциялар отандық авторлардың да, ЕАПК-ға мүше елдердің авторларының да жарияланымдарында көрсетілген. Осы елдердің патенттік ведомстволарының зияткерлік меншік саласындағы көшбасшы елдердің патенттік ведомстволарымен (АҚШ, Жапония, Қытай, Корея Республикасы), сондай – ақ Еуропалық патенттік ведомствомен ынтымақтастығының аспектілері ЕАПВ және ФӨМИ қызметкерлері дайындаған монографияда егжей-тегжейлі сипатталған [12]. А. Заяц зияткерлік меншік саласындағы өзара іс-қимылдың әртүрлі нысандарын және олардың Еуразиялық өңір мемлекеттерінің интеграция дәрежесіне әсерін қарастырады, сондай-ақ Еуразиялық экономикалық одақ (ЕАЭО) және ЕАПҰ шеңберінде зияткерлік меншік саласындағы құрылған құқықтық механизмдерге талдау жүргізеді және аталған өңір мемлекеттері ынтымақтастығының перспективалары туралы пайымдайды [13]. А. О. Аракелова Еуразиялық кеңістіктегі зияткерлік меншікті дамыту

стратегиясын салыстырады [14]. ЕАЭО елдері мен Қытай арасындағы сауда-экономикалық ынтымақтастықтың құқықтық аспектілерін С. В. Комендантов қарастырады [15], Белоруссиядағы параллель импорт мәселелерін М. Н. Шимкович және К. Д. Базай жарыққа шығарады [16]. Осы зерттеуге О. В. Майданник, М. А. Гапоненко, М. О. Дашкованың мақаласы жақын [17], алайда онда шет елдерде өнертабыстарды қорғауға халықаралық ұйымдар шеңберінде емес, жеке талдау жасалды.

Зияткерлік меншікті қорғау тақырыбына, атап айтқанда, Қытай мен ЕАПҰ-да өнертабыстарға қызығушылық танытатын дереккөздердің көптігіне қарамастан, соңғы бес жылда ғылыми әдебиеттерді іздеу кезінде ҚХР мен ЕАПҰ патенттік заңнамасына салыстырмалы талдауды қамтитын жарияланымдар анықталған жоқ. Осы мақаланың мақсаты – осы олқылықтың орнын толтыру.

Патенттік қорғаудан алып тастаулар тізбесі және өтінім беру рәсімі

Бірінші кезекте біз ҚХР Патент заңының 5-бабында¹ және ҚХР патенттік сараптама жүргізу жөніндегі нұсқаулығының 2-бөлігі 1-тарауында (бұдан әрі – ҚХР сараптама жөніндегі нұсқаулығы)² баяндалған патенттік қорғаудан өнертабыстар ретінде алып тастаулар тізбесіне назар аудардық.

Алып тастаулар Еуразиялық патенттік заңнаманы жетілдіру үшін барынша қолданылуы мүмкін әлеуметтік этикаға қайшы келетін объектілер тізбесін нақтылауға қатысты, атап айтқанда:

- адамның ұрпақ желісінің генетикалық барабарлығын өзгерту әдістері;
- адамды клондау немесе адамды клондау әдістері;
- адам эмбриондарын өнеркәсіптік немесе коммерциялық мақсатта қолдану;
- адамдарға немесе жануарларға медициналық көмек көрсетудің айтарлықтай пайдасынсыз жануарларға азап әкелуі мүмкін жануарлардың генетикалық барабарлығын өзгерту әдістері және т. б.

Мұндай толықтырулар ішінара Ресей Федерациясының патенттік заңнамасында қамтылған, сондай-ақ Еуразиялық патенттік конвенцияға патенттік Нұсқаулықтың 3 (4) ережесіне (бұдан әрі – ЕАПК нұсқаулығы)³ коммерциялық мақсатта пайдалану әлеуметтік этика мен моральға қайшы келетін биорепродуктивті материалға қатысты өнертабыстарды патенттік қорғаудан алып тастауға қатысты бөлігінде енгізілуі мүмкін.

¹ 12.03.1984 ж. Қытай Патент заңы (2020 жылғы 17 қазандағы өзгертулермен) // CNIPA: ресми сайт. URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2022/8/25/art_3039_1.html (жүгінген күні: 25.04.2025).

² ҚХР сараптама жүргізе нұсқаулығы, 21.12.2023 ж. редакциясы (Patent Examination Guidelines 2023, CNIPA Office Order No.78) // ДЗМҰ: ресми сайт. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/22371> (жүгінген күні: 25.04.2025).

³ Еуразиялық патенттік конвенцияға Патенттік нұсқаулық // ЕАПВ: ресми сайт. URL: <https://www.eapo.org/wp-content/uploads/2023/12/instr202312-p2.pdf> (жүгінген күні: 25.04.2025).

Бөлінген өтінімдерді беру рәсімі және оларға қойылатын талаптар жалпы ҚХР мен ЕАПВ-да ұқсас. Өтінімді бөлу өтініш берушінің бастамасы бойынша да, өнертабыс бірлігі талабының бұзылғаны туралы ведомствоны хабардар ету нәтижесінде де болуы мүмкін.

Еуразиялық патенттік заңнаманы жетілдіруге қызығушылық тудыратын келесі айырмашылықтар формальды сараптама кезеңінде бөлінген өтінімнің берілуін тексеру ерекшеліктеріне қатысты.

Бөлінген өтінімдерді беру рәсімі және оларға қойылатын талаптар жалпы ҚХР мен ЕАПВ-да ұқсас. Өтінімді бөлу өтініш берушінің бастамасы бойынша да, өнертабыс бірлігі талабының бұзылғаны туралы ведомствоны хабардар ету нәтижесінде де болуы мүмкін. Бөлінген өтінімнің берілген күні және заңнамалық белгіленген талаптарды орындау кезінде бастапқы өтінімнің басымдылығының тиісті күні болады (ҚХР Патенттік заңын қолдану қағидаларының 43-бабы (бұдан әрі – ҚХР қағидалары)⁴ және ЕАПК нұсқаулығының 49 (6) және 42 (5) қағидалары).

Алайда, біздің заңнамалар арасында бөлінген өтінімді беру мерзімдерінде айырмашылықтар бар.

ҚХР-ға бөлінген өтінім берілуі мүмкін:

- патенттік ведомствоның өтінім бойынша патент беру туралы хабарламасын алған күннен бастап екі ай өткеннен кешіктірмей;
- бас тарту туралы шешім қабылданған жағдайда – қайта қарау туралы өтініш (яғни қарсылық) берілгеніне қарамастан, бас тарту туралы шешім алынған күннен бастап үш ай ішінде;
- патентті жоюдың әкімшілік рәсімі шеңберінде – қайта қарау туралы шешімді (яғни, үшінші тұлғалардың қарсылығы бойынша шешімді) алған күннен бастап үш ай ішінде.

ЕАПВ-да патент берілген жағдайда бөлінген өтінімді беру мерзімі патент беру туралы мәліметтер жарияланған күнге дейін ұзартылды; патент беруден бас тарту туралы шешімге қарсылықты қарау шеңберінде – қарсылық бойынша түпкілікті шешім қабылданған күнге дейін; сонымен бірге патентті әкімшілік жою рәсімі бойынша бөлінген өтінімді беру мерзімі қарсылық нәтижелері бойынша шешім шығарылған күнмен шектеледі.

⁴ 11.12.2023 ж. ҚХР Патенттік заңын қолдану ережелері (20.01.2024 ж. күшіне енген) // ДЗМҰ: ресми сайт. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/text/309815> (жүгінген күні: 25.04.2025).

Бөлінген өтінімдерді беру мерзімдері өтінім берушінің өтінім берілген күнге өтінім материалдарындағы ашылған өнертабыстарға қатысты өз құқықтарын іске асыруда маңызды фактор болып табылатындығына байланысты, біздің ойымызша, өтінім беруші үшін неғұрлым қолайлы жағдайлар жасау осы мәселені қараудың орынды тәсілі болып табылады. ЕАПВ-да Еуразиялық патент беруге қарсылықты қарау жөніндегі әкімшілік рәсім шеңберінде бөлінген өтінімдерді беру үшін мерзімдерді өзгерту мүмкіндігін пысықтау орынды болып көрінеді.

Өтініш беруші үшін ғылыми басылымда немесе конференцияда немесе халықаралық көрмеде өнертабыс ерте ашылған жағдайда берілетін жеңілдік өте маңызды – бұл жаңалық бойынша жеңілдік деп аталады, дегенмен көптеген елдерде, соның ішінде ЕАПВ-да ол жаңалықты бағалауда ғана емес, сонымен қатар өнертапқыштық деңгейін бағалауда қолданылады. Мәселе мынада, өтініш берушінің бұрынғы ақпарат көздері техника деңгейіне енгізілмейді және оның өнертабысының патентке қабілеттілігін бағалау кезінде маңызды емес.

ҚХР Патент заңының 22-бабы 5-абз. ережелеріне сәйкес, техника деңгейі дегеніміз – өтінім беру күніне дейін қоғамға елдің ішінде және шет елде мәлім болғанның барлығы түсініледі. Техника деңгейі өтінім берілген күнге дейін басымдыққа ие және отандық және шетелдік басылымдарда жарияланған, ел ішінде және шетелде ашық пайдаланылған немесе өтінім басымдығы күніне дейін жұртшылыққа басқаша түрде белгілі болған шешімдерді қамтиды. Техника деңгейіне өтінім берілген күннен кейін жарияланған өтінімдер мен патенттер де кіреді.

ЕАПК нұсқаулығының 3 (1) ережесіне және ЕАПВ өнертабыстарға Еуразиялық патенттер беру өтінімдерін беру және қарастыру ережелерінің 5.6 және 5.7 тармақшатарына сәйкес (бұдан әрі – ЕАПВ ережелері)⁵ техниканың алдыңғы деңгейі сонымен қатар әлемде жазбаша немесе ауызша, пайдалану арқылы немесе басқа нысанда жалпыға қолжетімді болған кез келген ақпаратты қамтиды. Техника деңгейіне сондай-ақ өтінім берілген күннен кейін жарияланған ертерек берілген/басымдық күні бар еуразиялық өтінімдер мен патенттер енгізілген.

Екі юрисдикцияда да жеңілдік кезеңі қарастырылған, онда өтінім берілген/басымдық берілген күнге дейін алты ай ішінде⁶ өнертабысты белгілі бір жағдайларда ашуға болады және бұл өнертабыстың патенттік қабілетіне нұқсан келтірмейді. ҚХР мен ЕАПВ-дағы жеңілдік кезеңінің мерзімі

бірдей, алайда ЕАПВ-да бұл норма ЕАПК нұсқаулығының 3 (2) ережесінде өте жалпы сөздермен тұжырымдалған, ал ҚХР Патент заңының 24-бабында

Өтініш беруші үшін ғылыми басылымда немесе конференцияда немесе халықаралық көрмеде өнертабыс ерте ашылған жағдайда берілетін жеңілдік өте маңызды – бұл жаңалық бойынша жеңілдік деп аталады, дегенмен көптеген елдерде, соның ішінде ЕАПВ-да ол жаңалықты бағалауда ғана емес, сонымен қатар өнертапқыштық деңгейін бағалауда қолданылады.

жаңалыққа нұқсан келтірмейтін мән-жайлардың толық тізімі берілген, атап айтқанда:

- 1) өнертабыс алғаш рет төтенше жағдай туындаған кезде қоғамдық мүддеге ашылды;
- 2) өнертабыс Қытай үкіметі қаржыландырған немесе мойындаған халықаралық көрмеде көрсетілді;
- 3) өнертабыс алғаш рет ғылыми конференция немесе техникалық конференция материалдарында жарияланды;
- 4) өнертабыс өтініш берушінің келісімінсіз ашылды.

Жоғарыда баяндалған 2–4 тармақтар бойынша мән-жайлар ЕАПВ-да қарастырылған: көрмеде ашық көрсетілім бойынша алты айлық кезең Нұсқаулықтың 6 (5) ережесінде айқындалған, ал 3 және 4 бойынша Нұсқаулықтың 3 (2) ережесінің тұжырымдамасымен қамтылады.

ҚХР-ның (1) жағдайына келетін болсақ, мұндай жағдайдың болуы ұлттық деңгейде негізделген, бірақ ұлттық заңнамадағы қоғамдық мүдделер мен төтенше жағдайлар мәселелерін әртүрлі реттеуге байланысты бірнеше мемлекеттер кіретін ұйым үшін қолданылмайды.

ҚХР-дағы жаңалық бойынша жеңілдік қолданылатын мән-жайлардың толық тізімінен, бұл жеңілдік патенттік құжаттарға қолданылмайтыны анық. ЕАПВ нормасы дәл осылай қолданылады, алайда оның жалпыланған тұжырымдамасы осы жеңілдік кезеңінде жарияланған патенттік құжаттарға қатысты жаңалықтың артықшылығын қолдану бөлігінде екіұшты түсіндіруге мүмкіндік береді.

Осы мән-жайларға байланысты жаңашылдық бойынша жеңілдік қолданылатын мән-жайларды неғұрлым дәл реттеу үшін ҚХР-ның кейбір ережелерін пайдалана отырып, ЕАПК нұсқаулығының 3 (2) ережесін нақтылау қажет болып көрінеді.

Жаңалықты бағалау қағидаттары

Жаңалықты бағалау қағидаттары егжей-тегжейлі, нақты мысалдармен ҚХР Сараптама нұсқаулығының 2-бөлігінің 3-тарауында келтірілген.

ЕАПВ-да жаңалықты бағалау әдістемесі ЕАПВ ережелерінің 5.7-тармағында және 2024 жылғы 11 қарашадағы Өнертабысқа еуразиялық патенттер беруге өтінімдерін

⁵ Өнертабыстарға Еуразиялық патенттер беруге өтінімдерді беру және қарау қағидалары // ЕАПВ: ресми сайт. URL: <https://www.eapo.org/documents/voprosy-pravovoj-ohrany-izobretenij/pravila-sostavleniya-podachirassmotreniya-zayavok-na-vydachu-evrazijskih-patentov-na-izobreteniya/pravila-sostavleniya-podachirassmotreniya-evrazijskih-zayavok-vevrazijskom-patentnom-vedomstve-2014/> (жүгінген күні: 25.04.2025).

⁶ Сушкова О. В. Фармацевтикалық қызметтегі зияткерлік құқықтарды қорғау: оқу құралы. М.: Проспект, 2017. 112 с. ISBN 9785-392-21582-9.

ҚХР мен ЕАПВ-дағы жаңалықты бағалау қағидаларын салыстыру екі юрисдикцияда да жаңалықты бағалаудың бірдей тәсілдері қолданылатынын көрсетеді.

сараптау жөніндегі нұсқаулықтың 9-бөлігінде (бұдан әрі – ЕАПВ сараптамасы жөніндегі нұсқаулық)⁷ баяндалған.

ҚХР мен ЕАПВ-дағы жаңалықты бағалау қағидаларын салыстыру екі юрисдикцияда да жаңалықты бағалаудың бірдей тәсілдері қолданылатынын көрсетеді.

Атап айтқанда:

- барлық өнертабыс белгілері бағаланады;
- жаңалық үйлесіміне емес, жекелеген ашылуларға қатысты салыстырылады;
- техника деңгейінде жалпыға ортақ ұғыммен ашу жеке мәлімделген жағдайдың жаңалығына нұқсан келтірмесе және керісінше, белгілі бір жағдай жалпы ашудың жаңалығына нұқсан келтірсе, «жеке – жалпы» ашуды бағалау қағидаты бірдей;
- мәндер диапазонымен сипатталатын өнертабыстардың жаңалығын бағалау қағидаты бірдей, онда кең интервал белгілі болған кезде мәндердің неғұрлым тар интервалының немесе нүктелік мәnniң жаңалығы танылады;
- қасиеттерімен, параметрлерімен, қолданылуымен, пайдаланылуымен, дайындау, пайдалану тәсілімен, дайындау әдісімен және т.с.с сипатталатын өнімнің жаңалығын бағалау қағидаты бірдей (ЕАПВ сараптамасы жөніндегі нұсқаулықтың 3.2.5-тармақтың 2-бөлімінің 3-тарауы).

Анықталған жалғыз айырмашылық – ЕАПВ-да баламалы құралдарға жататын және өнертапқыштық деңгейін бағалау шеңберінде қарастырылатын жаңалықты бағалау кезінде қолданылатын әдеттегі құралдарды тікелей ауыстыру принципі (мысалы, бұранда-бұрама).

Ең маңыздысы – белгілі бір мәнмен немесе мәндер диапазонымен сипатталатын өнертабыстардың жаңалығын бағалау мәселесін зерттеу (ҚХР Сараптама жөніндегі нұсқаулықтың 3-тармақтың 2-бөлімінің 3-тарауы).

Егер мәлімделген өнертабыста өзгертілген сандық мәндермен немесе сандық диапазондармен шектелген техникалық белгілер болса, мысалы, өлшемі, температурасы, қысымы, композициядағы компоненттердің құрамы, ал қалған техникалық сипаттамалары белгілі техникалық шешіммен бірдей болса, жаңалықты бағалау келесі ережелерге негізделеді:

1. Егер белгілі шешімде ашылған сандық мән немесе сандық диапазон мәлімделген өнертабыстың сандық диапазонына түссе, бұл мәлімделген өнертабыстың жаңа емес екенін білдіреді.

2. Егер белгілі шешімде ашылған сандық диапазон ішінара қабаттасса немесе мәлімделген шешімнің сандық диапазонының жалпы шекаралық мәні болса, бұл мәлімделген өнертабыстың жаңа емес екенін білдіреді.

3. Сандық диапазонның белгілі екі шеткі нүктесі диапазондағы нүктелік сандық мәндердің жаңалығын бұзбайды.

4. Егер техникалық сипаттамалардың сандық мәні немесе сандық диапазоны белгілі сандық диапазонға түспесе және белгілі сандық диапазоны бар жеке ортақ нүктелері болмаса, онда белгілі құжат мәлімделген өнертабыстың жаңалығына нұқсан келтірмейді.

Өнертабыстардың осы санатының жаңалығын бағалау тәсілдері ЕАПВ-да қолданылатындарға толық сәйкес келеді. Сонымен қатар, ҚХР Сараптама жөніндегі нұсқаулықта жоғарыда аталған тәсілдерді қолдану мысалдары егжей-тегжейлі баяндалған, олар Ережелерге және ЕАПВ Сараптамасы жөніндегі нұсқаулыққа енгізілуі мүмкін..

Өнертапқыштық деңгейді бағалау принциптері

ҚХР мен ЕАПВ-дағы өнертапқыштық деңгейдің анықтамасы әртүрлі.

ЕАПВ-да өнертабыстың өнертапқыштық деңгейі бар деген қысқаша анықтама бар, егер ол маман үшін техниканың алдыңғы деңгейінен айқын көрінбесе (ЕАПК нұсқауларының 3 (1) ережесі).

ҚХР-да өнертапқыштық деңгей өнертабыстың айтарлықтай айрықша белгілері бар екенін және қолданыстағы технология деңгейімен салыстырғанда айтарлықтай ілгерілеуді қамтамасыз ететіндігін білдіреді.

ҚХР Сараптама жөніндегі нұсқаулықтың 2-бөлігінің 4-тарауында өнертапқыштық деңгейдің сипаттамаларына қатысты түсініктемелер беріледі.

Елеулі айрықша белгілері

Егер өнертабыстың елеулі айрықша белгілері болса, бұл өнертабыс техниканың қазіргі деңгейімен салыстырғанда техника маманы үшін айқын емес дегенді білдіреді. Егер өнертабысты техникалық саланың маманы тек логикалық талдау, пайымдау немесе қолданыстағы техника деңгейіне негізделген эксперименттер арқылы ала алса, онда өнертабыстың елеулі айрықша белгілері жоқ.

Маңызды прогресс

«Өнертабыстың маңызды прогресі бар» деген тіркес – өнертабыс қолданыстағы технологиямен салыстырғанда пайдалы техникалық нәтижелер беретіндігін білдіреді. Мысалы, өнертабыс техника, технологиялар деңгейіндегі мәлім кемшіліктерді жояды немесе белгілі бір техникалық мәселенің жаңа тұжырымдамалық

⁷ 2024 жылғы 11 қарашадағы Өнертабысқа еуразиялық патенттер беруге өтінімдерді сараптау жөніндегі нұсқаулық // ЕАПО: ресми сайт. URL: <https://www.eapo.org/documents/voprosy-pravovoj-ohrany-izobretenij/rukovodstvo-po-ekspertize-zayavok-navydachu-evrazijskih-patentov-nazobreteniya/> (жүргінген күні: 25.04.2025).

техникалық шешімі немесе технологиялық дамудың белгілі бір жаңа тенденциясы болып табылады.

Өнертапқыштық деңгейді бағалау кезінде жиынтықта өнертабыс бағытталған міндет, міндет шешілетін құралдар, оларды техниканың осы саласында не мәлімделген мақсаттарда пайдалану танымалдылығы және тағайындауды іске асыру кезінде қол жеткізілетін техникалық нәтиже ескеріледі.

ҚХР-да өнертапқыштық деңгейін бағалау екі санатқа бөлінетініне қарамастан, ЕАПВ-да бұл екі санат оларды бөлусіз ескеріледі. Біздің ойымызша, мұндай тәсіл оған жаңа артықшылықтар бермей, өнертапқыштық деңгейін бағалауды қиындатады.

Сонымен қатар, ҚХР-да елеулі айрықшалау белгілерін бағалау қалай жүргізілетінін қарастыру өте қызықты.

Өнертабыстың елеулі айрықша белгілері бар-жоғын анықтау мәлімделген өнертабыс техниканың алдыңғы деңгейімен салыстырғанда техниканың осы саласындағы мамандарға айқын болып табылатындығын анықтауды білдіреді:

- 1) ең жақын белгілі техникалық шешімді анықтау;
- 2) өнертабыстың айрықша белгілерін анықтау;
- 3) мәлімделген өнертабыс техниканың осы саласының маманы үшін анық екенін анықтаңыз.

Елеулі прогресті бағалау

Өнертабыс пайдалы техникалық нәтижесі бар және келесі жағдайларда айтарлықтай прогреске ие деп саналады:

1) өнертабыс қолданыстағы технологияға қарағанда жақсы техникалық нәтиже береді, мысалы, сапаны жақсарту, өнімділікті арттыру, энергияны үнемдеу, қоршаған ортаның ластануын болдырмау және т. б.;

2) өнертабыс – белгісіз техникалық ерекшеліктері бар техникалық шешім, бірақ сонымен бірге техника деңгейінен белгілі техникалық нәтижені қамтамасыз етеді;

3) өнертабыс белгілі бір жаңа технологияның дамуын білдіреді;

4) өнертабыстың кейбір аспектілерде теріс әсері бар екеніне қарамастан, ол басқа аспектілерде айқын оң техникалық нәтижеге қол жеткізуді қамтамасыз етеді.

Көріп отырғанымыздай, ҚХР мен ЕАПВ-дағы өнертапқыштық деңгейді бағалау әдістемесі (алгоритмі) ұқсас және олардың қол жеткізілген техникалық нәтижеге әсерінің айқындылығын анықтай отырып, ең жақын аналогқа қатысты айрықша белгілерді анықтауға бағытталған.

ҚХР Сараптама жөніндегі нұсқаулықтың 2-бөлімінің 4-тарауында өнертапқыштық деңгейдің талаптарына сәйкес келмейтін, бірақ ЕАПВ Ережелерінің 5.8-тармағында және ЕАПВ Сараптама жөніндегі нұсқаулықтың 10-бөлігінде (белгілі бір бөлікті ауыстырудан, бір бөлігін алып тастаудан, құралдардың белгілі қасиеттерін пайдаланудан және т.б. тұратын өнертабыстар) сәйкес келетін өнертабыстардың әртүрлі түрлері келтірілген.

Екі юрисдикцияда да өнертапқыштық деңгейдің болуын көрсететін қосымша жанама критерийлер

қолданылады (ұзақ мерзімді қажеттілікті қанағаттандыру; шешілетін мәселенің күрделілігі; техникалық прогреске айтарлықтай жақсартулар енгізу; мамандардың сенімсіздігі мен скепсисін жеңу және т. б.).

Күтпеген өнертабыстардың өнертапқыштық деңгейін бағалау

Нұсқаулықтың осы тарауында күтпеген өнертабыстардың өнертапқыштық деңгейін бағалау критерийлері сипатталған – «тар техникалық шешімді мақсатты таңдауға қатысты өнертабыстар. Жеке өнертабыстың өнертапқыштық деңгейін бағалау кезінде ескеру қажет негізгі фактор – таңдау нәтижесінде пайда болатын күтпеген техникалық нәтижелер».

Күтпеген өнертабыстар деп аталатындар ЕАПВ-ғы іріктемелі өнертабыстардың аналогтары екені анық және олардың өнертапқыштық деңгейін бағалау критерийлері ЕАПВ-да қолданылатындарға сәйкес келеді.

Күтпеген өнертабыстардың (іріктемелі өнертабыстардың) өнертапқыштық деңгейін бағалау:

1. Егер өнертабыс тек белгілі техникалық шешімдердің таңдауы болса және бұл таңдалған шешім күтпеген техникалық нәтижелерді қамтамасыз етпесе, онда өнертабыстың өнертапқыштық деңгейі болмайды.

2. Егер өнертабыс нақты өлшемдерді, температура диапазондарын немесе ықтимал және шектеулі диапазон шегінде басқа параметрлерді таңдауды білдірсе және бұл таңдауға техниканың белгілі бір саласының мамандары әдеттегі құралдардың көмегімен қол жеткізе алса және күтпеген техникалық нәтижелерге әкелмесе, өнертабыстың өнертапқыштық деңгейі болмайды.

3. Егер өнертабыс техника деңгейінен тікелей шығатын таңдау болса, онда өнертабыстың өнертапқыштық деңгейі болмайды.

Күтпеген өнертабыстар деп аталатындар ЕАПВ-ғы іріктемелі өнертабыстардың аналогтары екені анық және олардың өнертапқыштық деңгейін бағалау критерийлері ЕАПВ-да қолданылатындарға сәйкес келеді.

4. Егер өнертабыс, шын мәнінде, белгілі техникалық шешімдердің таңдауы болса және таңдау күтпеген техникалық нәтижелерге қол жеткізуді қамтамасыз етсе, онда өнертабыс өнертабыстық деңгей шартына сәйкес келеді.

Өнертабыстардың осы санатының өнертапқыштық деңгейін бағалау тәсілдері ЕАПВ-да қолданылатындарға сәйкес келеді.

Өнеркәсіптік қолдануды бағалау принциптері

ҚХР Патент заңының 22-бабына сәйкес, практикалық қолдану өнертабысты⁸ тиімді нәтижеге қол жеткізу үшін жасауға немесе пайдалануға болатындығын білдіреді.

ҚХР Нұсқаулығының 2-бөлігінің 5-тарауында практикалық қолдану өнертабысты өнеркәсіпте жасауға және пайдалануға болатындығын білдіреді, ал патенттік құқықтар берілетін өнертабыс белгілі бір техникалық міндеттерді шешуі керек деп айқындалған.

Тәсілдердің мәні бойынша практикалық қолдану шарты ЕАПВ-да және көптеген юрисдикцияларда қолданылатын «өнеркәсіптік қолдану» ұғымына тең. Бұдан әрі «өнеркәсіптік қолдану» ұғымы қолданылады.

Өнеркәсіптік қолдануды тексеру

ҚХР-да, ЕАПВ-дағы сияқты, өнеркәсіптік қолдану сипаттамада (сызбаларды қоса алғанда) және берілген күні ұсынылған өнертабыс формуласында ашылған жалпы техникалық мазмұн негізінде бағаланады, яғни өнертабыс формуласының⁹ мазмұнымен ғана шектелмейді.

Өнеркәсіптік қолдануға жауап беретін техникалық шешімдер табиғат заңдарын бұзбауы керек және жаңғыртуға жатқызылуы тиіс. Өнеркәсіптік қолданудың болмауы, әдетте, техникалық шешімнің өзіне тән кемшіліктерден туындайды және¹⁰ сипаттамасындағы ашылу дәрежесіне ешқандай қатысы жоқ.

Өнертабыс келесі жағдайларда өнеркәсіптік қолданудың патенттік қабілеттілік шартына сәйкес келмейді:

1. Өнертабыс қайталанбайды.
2. Табиғат заңдарын бұзу.
3. Өнімдер бірегей табиғи жағдайларды пайдалана отырып жасалған.
4. Өнертабыс экстремалды жағдайда адам немесе жануар ағзасының физиологиялық параметрлерін өлшеу әдістеріне негізделген.

5. Оң нәтиже жоқ (техникалық нәтиже).

Жоғарыда айтылғандардан ҚХР-да және ЕАПВ-да өнеркәсіптік қолдануға қойылатын негізгі талаптар мәлімделген техникалық нәтиже алу мүмкіндігімен мәлімделген өнертабыстың қайталануы және өнертабысты жүзеге асыру мүмкіндігі үшін табиғат заңдарына қайшы келмеуі болып табылатыны анық¹¹.

Сондай-ақ, өнеркәсіптік қолдану өнертабыстың формуласына қатысты ғана емес, барлық өтінім материалдарында өнертабыстың ашылуына қатысты бағаланатыны туралы нақты көрсеткіш бар. ҚХР-да ЕАПВ заңнамасында бар өнертабыстың мақсатына

Жоғарыда айтылғандардан ҚХР-да және ЕАПВ-да өнеркәсіптік қолдануға қойылатын негізгі талаптар мәлімделген техникалық нәтиже алу мүмкіндігімен мәлімделген өнертабыстың қайталануы және өнертабысты жүзеге асыру мүмкіндігі үшін табиғат заңдарына қайшы келмеуі болып табылатыны анық.

нұсқаудың болуына қатаң сілтеме жоқ; өнеркәсіптік қолдану шарты маманның мәлімделген өнертабысты бірдей техникалық нәтиже ала отырып бірнеше рет көбейту мүмкіндігі туралы пікірі негізінде анағұрлым кең мағынада бағаланады және көптеген юрисдикцияларда қолданылатын тәсілдерге сәйкес келеді.

Қайталама сараптама (патент беруден бас тарту туралы шешімге қарсылықты қарау)

ҚХР Патент заңының 41-бабына сәйкес, өтініш беруші патент беруден бас тарту туралы шешіммен келіспеген жағдайда, оны алған күннен бастап үш ай ішінде өтініш беруші қайта сараптама үшін тиісті баж төлей отырып, Мемлекеттік Кеңес жанындағы Патенттік басқару департаментіне өтініш беру жолымен қайта сараптама жасау рәсіміне бастамашылық жасай алады.

Қайталама сараптама жүргізу үшін ведомствоның Әкімшілік департаменті алқа тағайындайды. Қайталама сараптама жүргізілгеннен кейін патент беру туралы шешім қабылдануы немесе бас тарту туралы бастапқы шешім расталуы мүмкін.

Егер өтініш беруші қайталама сараптама шешіміне қанағаттанбаса, хабарламаны алған күннен бастап үш ай ішінде өтініш беруші сотқа талап арыз беруге құқылы.

ҚХР-дағы қайталама сараптама жүргізу рәсімі мен мерзімдері Нұсқаулықтың 48-ережесіне және Еуразиялық патентті беруден бас тарту туралы шешімге қарсылықтарды қарау тәртібіне сәйкес ЕАПВ-ға патент беруден бас тарту туралы шешімге қарсылық беру және қарау рәсіміне сәйкес келеді.

ҚХР рәсімінің айырмашылығы ведомствоның шешіміне сот тәртібімен қайта қарау бойынша шағымдану мүмкіндігі болып табылады, ал ЕАПВ-да ЕАПВ Президентінің атына берілген апелляция нәтижелері бойынша шешім түпкілікті болып табылады және одан әрі шағымдануға жатпайды.

Еуразиялық дауларды қарау жүйесін жетілдіру жөніндегі ұсыныс ретінде патенттік дауларды шешу және ЕАПВ шешімдеріне шағымдану үшін бірыңғай Еуразиялық сот юрисдикциясын құру бойынша ЕАПК мемлекеттерінің патенттік ведомстволарымен жұмысты жалғастыру қажет.

⁸ ҚХР-ғы өнертабыстар мен пайдалы модельдерді патенттеудің құқықтық және практикалық аспектілерін зерттеу: ФЗЖ есебі (қорытынды) / Еуразиялық патенттік ведомство (ЕАПВ), Федералдық өнеркәсіптік меншік институты (ФӨМИ); ФЗИ ғылыми жетекшісі А. Л. Журавлев, 2025. 353-бет.

⁹ ҚХР-да өнертабыстар мен пайдалы модельдерді патенттеудің құқықтық және практикалық аспектілерін зерттеу: ФЗЖ есебі (қорытынды).

¹⁰ Сол жерде.

¹¹ Сол жерде.

ҚХР рәсімінің айырмашылығы ведомствоның шешіміне сот тәртібімен қайта қарау бойынша шағымдану мүмкіндігі болып табылады, ал ЕАПВ-да ЕАПВ Президентінің атына берілген апелляция нәтижелері бойынша шешім түпкілікті болып табылады және одан әрі шағымдануға жатпайды.

Қорытынды

Осылайша, мақалада Қытай Халық Республикасы мен Еуразиялық Патенттік ведомствода өнертабыстарды патенттеудің құқықтық және практикалық аспектілеріне салыстырмалы талдау жүргізілді. Еуразиялық патенттік заңнама нормаларын жетілдіруге қатысты ұсыныстар баяндалды. Іріктемелі өнертабыстарды бағалаудың бірыңғай тәсілдеріне қатысты қорытындылар жасалды, сондай-ақ оларды Еуразиялық Патенттік конвенцияға Патенттік нұсқаулыққа енгізу үшін жаңа нормаларды әзірлеу жөніндегі ұсыныстар және өнертабыстарға Еуразиялық патенттер беруге өтінімдерді жасау, беру және қарау қағидалары баяндалды. Мысалы, Еуразиялық Патенттік заңнамада өнертабыс ретінде патенттік қорғаудан алып тастауға жататын әлеуметтік этикаға қайшы келетін объектілер тізбесін нақтылау немесе өнертапқышқа өнертабыстың жаңалығын бағалау кезінде өнертабысты ашудың жеңілдік кезеңін беретін мән-жайлар тізбесін айқындау, сондай-ақ өнертапқыштық деңгей мен өнеркәсіптік қолданыстылықты бағалау тәсілдері сияқты.

Әдебиеттер тізімі

1. Ци Чжун. Развитие механизма интеллектуальной собственности в Китае и России: сходство и различия / Ци Чжун // Статистика и экономика. – 2013. – № 4. – С. 119–123.
2. Кузнецов, Ю. Д. Интеллектуальная собственность в научной сфере / Ю. Д. Кузнецов // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. – 2024. – № 3. – С. 55–57.
3. Борзенко, Д. Особенности современной патентной системы в КНР: этапы и факторы формирования, специфика институционализации, стратегические подходы к развитию / Д. Борзенко, С. Полторак // Интеллектуальная собственность в Беларуси. – 2024. – № 6 (109). – С. 37–45.
4. Салицкий, А. И. Китай на пути к мировому технологическому лидерству / А. И. Салицкий, Е. А. Салицкая // Вестник Российской академии наук. – 2022. – Т. 92, № 5. – С. 451–457. – DOI 10.31857/S0869587322050085.
5. Анисимцев, Н. В. История и современность становления авторского права и интеллектуальной собственности в КНР / Н. В. Анисимцев // Исторические события в жизни Китая и современность / Российская академия наук; Федеральное автономное государственное учреждение науки «Институт Китая и современной Азии». Выпуск VII. – Москва: Институт Китая и современной Азии Российской академии наук, 2022. – С. 167–187. – DOI 10.48647/IFES.2022.81.29.025.
6. Негуляев, Г. А. О практике стимулирования изобретательства в области зеленых технологий / Г. А. Негуляев // Копирайт (вестник Академии интеллектуальной собственности). – 2023. – № 3. – С. 108–127.
7. Спартак, А. Н. Экономический потенциал и планы развития Китая в контексте российско-китайского сотрудничества / А. Н. Спартак // Российский внешнеэкономический вестник. – 2024. – № 7. – С. 7–25. – DOI 10.24412/2072-8042-2024-7-7-25.
8. Ченцова, Е. П. Особенности инновационного развития страны: опыт Китая / Е. П. Ченцова, М. С. Ченцов // Вопросы инновационной экономики. – 2023. – Т. 13, № 4. – С. 1835–1854. – DOI 10.18334/voprosy.13.4.120104.
9. Гуляева, Т. К. Соотношение «права ВТО» и национального права государств-членов / Т. К. Гуляева. – Второе издание, стереотипное. – Москва: Юридический дом «Юстицинформ», 2024. – 228 с. – ISBN 978-5-72052010-6.
10. Демидчик, А. А. Интеллектуальные ресурсы как фактор обеспечения технологического суверенитета / А. А. Демидчик // Вестник Белорусского государственного экономического университета. – 2024. – № 3 (164). – С. 35–44.
11. Покровская, А. В. Сравнительный анализ стандарта неочевидности в китайском и американском патентном праве / А. В. Покровская // Актуальные проблемы права интеллектуальной собственности: Сборник докладов межвузовской научно-практической конференции студентов и молодых ученых, Санкт-Петербург, 26 апреля 2021 года. – Санкт-Петербург: ООО «Скифия-принт», 2023. – С. 76–80.
12. Основы формирования современного общего информационно-экспертного пространства в сфере промышленной собственности в Евразийском регионе / Г. П. Ивлиев, А. Л. Журавлев, Д. Ю. Рогожин, О. Н. Дарина. – Москва: Федеральное государственное бюджетное учреждение «Федеральный институт промышленной собственности», 2024. – 344 с. – ISBN 978-5-907602-20-5.
13. Заяц, А. Интеллектуальная собственность – ключевой аспект экономической интеграции Евразийского региона / А. Заяц // Интеллектуальная собственность в Беларуси. – 2023. – № 2 (99). – С. 29–33.
14. Аракелова, А. О. Стратегия развития интеллектуальной собственности на евразийском пространстве / А. О. Аракелова // Копирайт (вестник Академии

- интеллектуальной собственности). – 2023. – № 4. – С. 5–56.
15. Комендантов, С. В. Об основных положениях Соглашения о торгово-экономическом сотрудничестве между ЕАЭС и Китаем / С. В. Комендантов // Электронное сетевое издание «Международный правовой курьер». – 2023. – № 7. – С. 49–53.
16. Шимкович, М. Н. Правовые аспекты государственного регулирования параллельного импорта в Республике Беларусь / М. Н. Шимкович, К. Д. Базаля // Проблемы гражданского права и процесса: Сборник научных статей. – Гродно: Гродненский государственный университет имени Янки Купалы, 2023. – С. 219–229.
17. Майданник, О. В. Правовые аспекты предоставления охраны изобретениям, полезным моделям и промышленным образцам в России и зарубежных странах / О. В. Майданник, М. А. Гапоненко, М. О. Дашкова // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. – 2022. – № 12. – С. 32–46

Авторлар туралы ақпарат:

Аурелия Викторовна Чебан, сараптама басқармасы бастығының орынбасары – Еуразиялық Патенттік ведомствоның химия және медицина бөлімінің бастығы; ACeban@EAPO.ORG

Елена Борисовна Гаврилова, Еуразиялық Патенттік ведомствоның Сапа мониторингі орталығының бастығы; EGavrilova@eaipo.org

Анастасия Александровна Ломакина, Ғылыми қызметті ұйымдастыру орталығының кіші ғылыми қызметкері, «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» ФМБМ (Мәскеу, Бережковская жағ., 30, к. 1); ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-1493-9311>; SPIN-код: 1463-1513; anastasiia.lomakina@rupto.ru

Бірлескен авторлардың мәлімденген үлесі

А. В. Чебан – ҚХР Патенттік заңнамасын (ҚХР Патент заңы, ҚХР Патент заңын қолдану ережесі және ҚХР Патенттік сараптама жөніндегі басшылығы) және ЕАПО Патенттік заңнамасын (Еуразиялық Патенттік конвенцияға Патенттік нұсқаулық, өнертабысқа Еуразиялық патенттер беруге өтінімдерді жасау, беру және қарау ережесі және өнертабысқа Еуразиялық патенттер беруге өтінімдерді сараптау жөніндегі нұсқаулықты) салыстырмалы талдау; ҚХР тәжірибесін ескере отырып, Еуразиялық Патенттік жүйені жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу.

Е. Б. Гаврилова – ҚХР Патент заңын және Еуразиялық Патенттік конвенцияға Патенттік нұсқаулықты салыстырмалы талдау; ҚХР тәжірибесін ескере отырып, Еуразиялық патенттік жүйені жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу.

А. А. Ломакина – зерттеудің өзектілігі мен бірегейлігін негіздеу, ғылыми дереккөздермен жұмыс істеу, әдебиеттер тізімін дайындау.

References

1. Qing Zhong (2013), Development of intellectual property mechanism in China and Russia: similarities and differences, *Statistics and Economics*, no 4, pp. 119–123.
2. Kuznetsov, Y. D. (2024), «Intellectual property in the scientific field», *Intellectual Property. Industrial Property*, no 3, pp. 55–57.
3. Borzenko, D. and Poltorak, S. (2024), «Features of the modern patent system in China: stages and factors of formation, specifics of institutionalization, strategic approaches to development», *Intellectual property in Belarus*, no 6 (109), pp. 37–45.
4. Salitsky, A. I. and Salitskaya, E. A. (2022), «China on the way to global technological leadership», *Bulletin of the Russian Academy of Sciences*, Vol.92, no. 5, pp. 451–457. – DOI 10.31857/S0869587322050085.
5. Anisimtsev, N. V. (2022), History and modernity of the formation of copyright and intellectual property in China, Historical events in the life of China and modernity, Russian Academy of Sciences; Federal Autonomous State Institution of Science Institute of China and Modern Asia, Institute of China and Modern Asia of the Russian Academy of Sciences, Vol. VII, pp. 167–187. DOI 10.48647/IFES.2022.81.29.025
6. Negulyaev, G. A. (2023), «On the practice of stimulating invention in the field of green technologies», *Copyright (Bulletin of the Academy of Intellectual Property)*, no. 3, pp. 108–127.
7. Spartak, A. N. (2024), «China's economic potential and development plans in the context of Russian-Chinese cooperation», *Russian Foreign Economic Journal*, no. 7, pp. 7–25. DOI 10.24412/2072-8042-2024-7-7-25.
8. Chentsova, E. P. and Chentsov M. S. (2023), «Features of the country's innovative development: China's experience», *Russian journal of innovation economics*, Vol. 13, no. 4, pp. 1835–1854. DOI 10.18334/vinec.13.4.120104.
9. Gulyaeva, T. K. (2024), The relationship of «WTO law» and the national law of the member states, 2nd ed stereotypical, Law House «Justicinform», Moscow, Russia, pp. 228. ISBN 978–5–7205–2010–6.
10. Demidchik, A. A. (2024), «Intellectual resources as a factor of ensuring technological sovereignty», *Belarusian State Economic University Bulletin*, no. 3 (164), pp. 35–44.
11. Pokrovskaya, A.V. (2023), Comparative analysis of the standard of non-obviousness in Chinese and American patent law, Actual problems of intellectual property law: Collection of reports of the interuniversity scientific and practical conference of students and young scientists, April 26 In 2021. Saint Petersburg: Scythia-Print LLC, St. Petersburg, pp. 76–80.
12. Ivliev, G. et al (2024), Fundamentals of the formation of a modern common information and expert space in the field of industrial property in the Eurasian region, Federal State Budgetary Institution «Federal Institute

of Industrial Property», Moscow, Russia, pp. 344. ISBN 978-5-907602-20-5.

13. Zayats, A. (2023), «Intellectual property is a key aspect of the economic integration of the Eurasian region», *Intellectual property in Belarus*, no.2 (99), pp. 29–33.
14. Arakelova, A. O. (2023), «Strategy of intellectual property development in the Eurasian space», *Copyright (Bulletin of the Academy of Intellectual Property)*, no. 4, pp. 5–56.
15. Komendantov, S. V. (2023), «On the main provisions of the Agreement on Trade and Economic cooperation between the EAEU and China», *International legal courier*, no. 7, pp. 49–53.
16. Shimkovich, M. N. and Bazaya, K. D. (2023), Legal aspects of state regulation of parallel imports in the Republic of Belarus, Problems of civil law and process: Collection of scientific articles, Yanka Kupala Grodno State University, Grodno, pp. 219–229.
17. Maidannik, O. V., Gaponenko, M. A. and Dashkova, M. O., (2022), «Legal aspects of granting protection to inventions, utility models and industrial designs in Russia and abroad», *Intellectual property. Industrial property*, no. 12, pp. 32–46.

Information about the authors

Aurellia V. Ceban, Deputy Director Examination Department – Director Chemistry and Medicine division of Eurasian patent organization (Moscow, M. Cherkassky lane, 2); aceban@eapo.org

Elena B. Gavrilova, Head of the Quality Monitoring Center of Eurasian Patent Organization (Moscow, M. Cherkassky lane, 2); EGavrilova@eapo.org

Anastasiia A. Lomakina, junior researcher of the Center of Scientific Activity Management of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, building 1); ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-1493-9311>; SPIN-code: 1463–1513; anastasiia.lomakina@rupto.ru

Contribution of the authors

A. V. Ceban – comparative analysis of the People's Republic of China legal framework concerning patents (PRC Patent Law, Implementing Regulations of the PRC Patent law and Guidelines for patent examination) and the EAPO's legal framework (Patent Regulations under the Eurasian patent Convention, Rules for filing and examining of Eurasian patent applications and Guidelines for examination of Eurasian patent applications); drafting proposals for the improvement of the Eurasian patent system taking into account the PRC experience.

E. B. Gavrilova – comparative analysis of the Patent Law of the People's Republic of China and the Patent Regulations under the Eurasian patent Convention; drafting proposals for the improvement of the Eurasian patent system taking into account the PRC experience.

A. A. Lomakina – substantiation of the relevance and uniqueness of the research, work with scientific sources, preparation of a list of references.

Авторлар мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.
The authors declare no conflict of interests.

Редакцияға 28.04.2025 ж. келіп түсті
Рецензилағаннан кейін 03.06.2025 ж. пысықталды
Жариялауға 06.06.2025 ж. қабылданды

УДК: 338.24: 504.05: 347.77
EDN <https://elibrary.ru/zcffzx>

ҚХР Патенттік жүйесі: оның дамуы және өнертабыстар мен пайдалы модельдерді патенттеу ерекшеліктері

Геннадий Анатольевич Негуляев, Ольга Николаевна Дарина[✉]

Федералдық өнеркәсіптік меншік институты

[✉]otd3226@rupto.ru

Аңдатпа: қазіргі уақытта Ресей мен ҚХР арасындағы жаңа технологиялармен алмасуға ерекше назар аударылған кезде, өнертабыстар мен пайдалы модельдерді өзара патенттеу мәселелері ерекше өзекті болып отыр. Тәжірибе көрсеткендей, өзара патенттеу деңгейі екі ел арасындағы экономикалық және техникалық ынтымақтастықтың даму қарқынына әлі толық сәйкес келмейді. Мұның себептерінің бірі – ҚХР Патенттік жүйесінің ерекшелігіне қатысты ҚХР тәжірибесінің жеткіліксіз зерттелуі, сондай-ақ ресейлік өтініш берушілердің осы елдегі осы объектілерді патенттеудің ерекшеліктері мен талаптары туралы жеткіліксіз хабардар болуы. Бұл ҚХР Патент заңының негізгі ережелері мен нормаларын және оны қолдану практикасын тереңірек зерттеудің ерекше өзектілігі мен қажеттілігін анықтайды. Жүргізілген зерттеудің мақсаты – ҚХР патенттік жүйесін қалыптастырудың негізгі кезеңдері мен факторларын, оның ішінде оны дамыту бойынша мемлекеттік қолдау шараларын, сондай-ақ патенттік өтінімдер беруді ынталандыру және өнертабыстар мен пайдалы модельдерді енгізуге және пайдалануға бағытталған қосымша құқықтық механизмдер құруды қарастыру болды. Жұмыста формальды-логикалық, салыстырмалы және жүйелік талдаудың жалпы ғылыми әдістері қолданылды. Авторлар жұмысының нәтижесі патенттік өтінімдерді беру мен қарауға, сондай-ақ тіркеуден кейінгі рәсімдерді орындауға қойылатын рәсімдер мен талаптарға қатысты ақпараттық материалдың үлкен көлемін жүйелі және салыстырмалы түрде баяндау болды. Ресейлік нормалармен салыстырғанда Қытай заңнамасының ерекше ерекшеліктері ерекше қарастырылған. Патенттеудің ең оңтайлы тәсілдері мен нұсқаларын таңдау бойынша кейбір негізгі ұсыныстар берілген. Жұмыс нәтижелері нормативтік құжаттарды әзірлеушілер үшін де, шетелдік патенттеудің нақты мәселелерімен айналысатын адамдар үшін де қызығушылық тудыруы мүмкін.

Негізгі сөздер: ҚХР Патент заңы, мемлекеттік қолдау, өнертабыстар, пайдалы модельдер, патент беруге өтінімнің сараптамасы, патентке қабілеттілік критерийлері, Қытайдағы патенттеу ерекшеліктері.

Алғыстар: бұл мақалада Федералдық өнеркәсіптік меншік институты (ФӨМИ) және Еуразиялық патенттік ведомство (ЕАПВ) қызметкерлерінен тұратын авторла ұжымымен жүргізілген «ҚХР-дағы өнертабыстар мен пайдалы модельдерді патенттеудің құқықтық және практикалық аспектілерін зерттеу» ғылыми – зерттеу жұмысының нәтижелері көрсетілген¹.

Дәйексөз алу үшін: Негуляев Г. А., Дарина О. Н. ҚХҚ Патент жүйесі: оның дамуы және өнертабыстар мен пайдалы модельдерді патенттеу ерекшеліктері // ФӨМИ хабаршысы. 2025. Т. 4, № 2 (12). С. 138–149.

¹ ҚХР-да өнертабыстар мен пайдалы модельдерді патенттеудің құқықтық және практикалық аспектілерін зерттеу: ФЭЖ есебі (қорытынды) / Еуразиялық патенттеу ведомствосы, жет. А.Л. Журавлев, М., 2025. 353-б.

Patent system of the People's Republic of China: its development and features of patenting inventions and utility models

Gennady A. Negulyaev, Olga N. Darina[✉]

Federal Institute of Industrial Property

[✉]otd3226@rupto.ru

Abstract: At present, when special attention was paid to the exchange of the latest technologies between Russia and China, the problems of mutual patenting of inventions and utility models are becoming especially urgent. Practice shows that the level of mutual patenting does not yet fully correspond to the pace of development of economic and technical cooperation between the two countries. One of the reasons for this is the insufficient study of the PRC experience in relation to the specifics of the PRC patent system, as well as the insufficient awareness of Russian applicants about the features and requirements for patenting these objects in this country. This determines the particular relevance and necessity of a more in-depth study of the main provisions and norms of the Patent Law of the PRC and the practice of its application. The purpose of the study was to consider the main stages and factors of the formation of the patent system of the PRC, including measures of state support for its development, as well as stimulation of filing patent applications and the creation of additional legal mechanisms aimed at the implementation and use of inventions and utility models. The work was carried out by using general scientific methods of formal-logical, comparative and systemic analysis. The result of the authors' work was a systematic and comparative presentation of a large volume of information material concerning the procedures and requirements for filing and examination of patent applications, as well as performing post-registration procedures. Specific features of Chinese legislation are considered in particular in comparison with Russian norms. Some basic recommendations for choosing the most optimal approaches and options for patenting are given. The results of the work may be of interest both to developers of regulatory documents and to persons involved in specific issues of foreign patenting.

Keywords: Patent Law of the People's Republic of China, state support, inventions, utility models, examination of a patent application, patentability criteria, features of patenting in China.

For citation: Negulyaev G. A., Darina O. N. Patent system of the People's Republic of China: its development and features of patenting inventions and utility models // Bulletin of Federal Institute of Industrial property. 2025. Vol. 4, No 2 (12): 138–149 (In Russ.).

Acknowledgements: this article reflects the results of the research work «Study of the legal and practical aspects of patenting inventions and utility models in the PRC», conducted by a team of authors from the Federal Institute of Industrial Property (FIPS) and the Eurasian Patent Organization (EAPO).

Кіріспе

Қазіргі экономикалық өзара әрекеттесу жағдайында ҚХР Ресейдің жаңа технологиялармен алмасу бойынша жетекші серіктестерінің бірі болып табылады. Өнертабыстар мен пайдалы модельдерді өзара патенттеу мәселелерін қарау біздің елдеріміздің аумақтарында өз бизнес мүдделерін сақтау мен қорғаудың жоғары деңгейін қамтамасыз ету бөлігінде кәсіпкерлер үшін өзекті болып табылады.

ҚХР патенттік ведомствосына (China National Intellectual Property Administration – CNIPA) өнертабысқа және пайдалы модельге патент алуға өтінімдер берудің жыл сайынғы ерекше жоғары өсуі ҚХР нормативтік құжаттарына талдау жүргізу және Ресей Федерациясында үздік әдістемелерді қолдану үшін Қытайда патенттеуді ынталандыру практикасын жүргізу қажеттілігін негіздейді.

Зерттеу әдістері мен материалдары

Ресейдегі өнертабыстар мен пайдалы модельдерді қорғау бөлігіндегі құқықтық қатынастарды дамыту мен

реттеудің ресейлік нормаларымен салыстырғанда Қытай заңнамасының ерекшеліктерін анықтау мақсатына жету үшін зерттеу әдістері ретінде формальды-логикалық, салыстырмалы және жүйелік талдаудың жалпы ғылыми әдістерін, сондай-ақ нормативтік және басқа да актілер мен ақпарат көздерін контент-талдау әдісін қолдану таңдалды.

Патенттік жүйенің жалпы сипаттамасы

Соңғы 20 жыл ішінде Қытай Халық Республикасы (ҚХР) зияткерлік меншік (ЗМ) саласында таңқаларлық нәтижелерге қол жеткізді. 2015 жылдан бастап ҚХР өнертабыстарды тіркеуге өтінім беру және пайдалы модельдерге өтінім беру бойынша әлемде бірінші орында. ДЗМУ статистикалық деректері бойынша 2023 жылы ҚХР өнертабыстарды тіркеу бойынша берілген өтінімдер (1 677 701 өтінім) және пайдалы қазбаларға өтінімдер (3 061 373 өтінім) саны бойынша АҚШ (өнертабысқа 602 498 өтінім), Жапония (300 133 өтінім) және Корея Республикасы (өнертабысқа 243 310 өтінім) сияқты

ҚХР дамушы ел бола отырып, ұлттық өтініш берушілерден ЖІӨ-ге әрбір 100 миллиард долларға түскен өтінімдер санының арақатынасы бойынша Корея Республикасынан кейін 2-ші орында тұрғанын атап өткен жөн.

елдерді басып озды². РФ осы көрсеткіш бойынша 11-ші орында (26 692 өтінім)³.

ҚХР сонымен қатар 2024 жылы берілген халықаралық РСТ өтінімдерінің саны бойынша көш бастап тұр – 70 160 РСТ өтінімдері (2023 жылы – 69 512). ҚХР-мен салыстырғанда, осы көрсеткіш бойынша осы уақытқа дейін бірінші орын алып келген АҚШ өтініш берушілері берген халықаралық өтінімдердің саны 2024 жылы 55 618 (2023 жылы – 54 087 РСТ өтінімі) құрады⁴.

ҚХР дамушы ел бола отырып, ұлттық өтініш берушілерден ЖІӨ-ге әрбір 100 миллиард долларға түскен өтінімдер санының арақатынасы бойынша Корея Республикасынан кейін 2-ші орында тұрғанын атап өткен жөн (РФ 19-шы орынды иеленді).

Алайда, басқа индустриалды дамыған елдердің өтініш берушілерімен салыстырғанда қытайлық өтініш берушілердің шетелдік патенттеу белсенділігі әлі де салыстырмалы түрде төмен (130 145 өтінім), ал АҚШ-та – 242 936 өтінімді, ал Жапонияда – 188 773 өтінімді құрайды. 2024 жылы қытайлық өтініш берушілердің ең көп саны Үндістанға (4015), Австралияға (2452) және ЕО елдеріне (20 782) жіберілді. 2024 жылы РФ-на қытайлық өтініш берушілер берген өтінімдер саны 1242 құрады (оның ішінде, ұлттық рәсім бойынша – 119 және РСТ рәсімі бойынша – 1123). Ресейлік өтініш берушілердің ҚХР-ға берген өтінімдерінің саны шамамен 200-ді құрады. Бұл көрсеткіштер ҚХР мен РФ арасындағы ғылыми-техникалық ынтымақтастық деңгейіне сәйкес келмейтіні анық, әсіресе оның соңғы жылдардағы қарқынды дамуын ескере отырып.

Жоғарыда келтірілген көрсеткіштерге байланысты ҚХР патенттік жүйесінің осындай тез дамуына ықпал еткен факторларды талдау ерекше қызығушылық тудырады.

Біріншіден, ҚХР басынан бастап Халықаралық АЖ жүйесіне кіру үшін белсенді күш салғанын атап өткен жөн. Осы мақсатта ҚХР 1984 жылы патенттік заң қабылданғаннан кейін өзінің заңнамасын халықаралық

нормалармен үйлестіру мақсатында көптеген маңызды халықаралық келісімдерге, мысалы, Париж Өнеркәсіптік меншікті қорғау конвенциясына (1985 жыл); Патенттік кооперация туралы шартқа (РСТ) (1994 жыл) қосылды, ол бірыңғай өтінім беру рәсімдерін белгілеуге және сараптама жүргізуге бағытталған. 2001 жылдан бастап Қытай Дүниежүзілік сауда ұйымына кірді және сәйкесінше Зияткерлік меншік құқықтарының сауда аспектілері туралы келісімге (ТРИПС) қатысушы мемлекет болды, бұл Қытай аумағында аталған ұйымның, оның ішінде зияткерлік құқықтарды қорғау саласындағы құқықтық актілердің қолданылуын қамтамасыз етті [1].

Аталған халықаралық келісімдерге қатысу Патент заңына бірнеше рет тиісті өзгерістер мен түзетулер енгізуді талап етті (1992, 2000 және 2009 жылдары). 2021 жылдың 1 маусымынан бастап патент иегерлерінің заңды құқықтары мен мүдделерін неғұрлым сенімді қорғауды және өнертапқыштық белсенділікті арттыруды қамтамасыз етуге арналған төртінші⁵ түзету күшіне енді.

Екіншіден, АЖ саласында жоғарыда аталған нәтижелерге қол жеткізуге өнертабысты ынталандыру саласындағы ұтымды және салмақты мемлекеттік саясат ықпал етті, атап айтқанда:

1) батыс капиталына қатысты өз өнеркәсібі мен кәсіпорындарының протекционизм шараларын экономикалық негізделген және іріктеп пайдалану;

2) елге шетелдік білім мен технологияларды кеңінен тарту;

3) батыстың жетекші технологиялық фирмаларымен және университеттерімен байланыс пен ынтымақтастықтың артуы;

4) елде ішкі Қытай нарығына тән ерекше бәсекелестіктің болуы [2].

ТСонымен, Қытай компаниялары шетелдік бәсекелестіктен қорғауға тиіс протекционизм шаралары (бірінші фактор) негізінен жаңадан құрылған фирмалар мен стартаптарға қатысты қолданылды. Іргелі және қолданбалы зерттеулермен айналысатын ұйымдарға, сондай-ақ мемлекеттік қаржыландырылатын кәсіпорындарға қатысты протекционизм таңдамалы түрде қолданылды. Екінші фактордың әрекеті (елге шетелдік білім мен технологияларды тарту) бұрын шетелге көшіп келген көрнекті Қытай ғалымдарының елге оралуын ынталандыруға, қытайлық мамандардың шетелде тағылымдамадан өтуін ұйымдастыруға, сондай-ақ ақылды тұлғалардың шетелге ағылуына жол бермеу шараларына бағытталған. Сонымен қатар, бұл фактор өндірістің жеңілдікті шарттарын пайдаланғысы келетін батыс фирмалары тиісті технологияларды беру туралы ынтымақтастық туралы келісімдерге қол қою кезінде келісуге мәжбүр болған кезде батыс технологиясын қытайлық серіктестерге «мәжбүрлеп» беру шараларын

² Intellectual property statistical country profile 2025. China // WIPO: сайт. URL: <https://www.wipo.int/edocs/statistics-country-profile/en/cn.pdf> (жүгінген күні: 21.04.2025).

³ WIPO IP Statistics Data Center, 2025 ж. мамыр // WIPO: сайт. URL: <https://www3.wipo.int/ipstats/key-search/search-result?type=KEY&key=221> (жүгінген күні: 28.04.2025).

⁴ IP FACTS AND FIGURES, 2025 ж. мамыр // WIPO: сайт. URL: <https://www.wipo.int/en/ipfactsandfigures/patents> (жүгінген күні: 28.04.2025).

⁵ Patent Law of the People's Republic of China, Updated: Oct 13, 2022 // CNIPA: сайт. URL: <https://english.cnipa.gov.cn/col/col3068/index.html> (жүгінген күні: 28.04.2025).

қолданудан көрінеді. Үшінші фактордың әсері (батыстың жетекші технологиялық фирмаларымен және университеттерімен байланыс және ынтымақтастық қытайлық фирмалардың батыс серіктестерінің ғылыми-зерттеу жұмыстарына белсенді қатысуынан көрінеді. Сонымен қатар, мұндай ынтымақтастық аясында батыс серіктестерінің озық технологияларын сатып алу туралы келісімге жиі қол жеткізіледі. Бұл тәсіл бір кездері Oppo, Vivo және Xiaomi сияқты электронды өнеркәсіп фирмаларына тән болды [3].

Ақырында, соңғы фактор (нақты ішкі бәсекелестік) ерекше маңызға ие, өйткені ҚХР-дағы (мемлекеттік және жеке) аралас меншік жағдайында жеке фирмалар толық мемлекеттік қаржыландырумен жұмыс істейтін ұқсас мемлекеттік кәсіпорындармен, соның ішінде оларға техникалық жасақтандыру мен жабдықтарды жеңілдетілген түрде берумен тең емес шарттарда бәсекелесуге мәжбүр. Осындай ынталандырушы бәсекелестіктің мысалы ретінде бағдарламалық жасақтама компанияларының мысалын келтіруге болады: осы саладағы бес ірі компанияның төртеуі – Huawei, JD.com, Alibaba және Tencent – жеке меншік болып табылады және бір-бірімен ғана емес, сонымен қатар China Mobile мемлекеттік компаниясымен бәсекелесуге мәжбүр.

Осы факторлармен қатар ҚХР Үкіметі халықтың өнертапқыштық белсенділігін арттыру бойынша практикалық шаралар қабылдады.

Осыған байланысты әртүрлі тәсілдерді қолдануды атап өткен жөн. Мәселен, бастапқыда АЖ саласындағы мемлекеттік саясат орталығында ұзақ уақыт бойы (2000 жылдан 2020 жылға дейін) инновацияларды бағалау үшін негізгі көрсеткіш ретінде берілетін патенттер санының өсуі қарастырылды. Бұл тәсіл аясында ұлттық өтініш берушілерді, әсіресе патенттердің көптеген санын жасауға және пайдалануға бағытталған ғылыми-зерттеу компаниялары мен институттарын ынталандыру үшін әртүрлі марапаттаулар қолданылды. Бұл ретте мемлекеттік қолдаудың негізгі және қарапайым шарасы патенттік өтінімдерді беруге, олардың іс қағаздарын жүргізуге және алынған патенттік құқықтарды күшінде ұстауға арналған шығыстарды өтеуге арналған тікелей субсидиялар беру болды [4]. Бұл тәсіл оң нәтижелермен қатар кәсіпорындарды «имитациялық инновацияларды»⁶ құруға, іргелі зерттеулер мен терең ҒЗТКЖ жүргізудің орнына шамалы техникалық жетілдірулерге өтініш беруге ынталандырды [5].

Қалыптасқан жағдайды түзету үшін 2021 жылы «патенттік өтінімдер санынан берілетін патенттердің сапасына» көшуді және берілген патенттік өтінімдер санын ынталандырудың орнына ЗҚН енгізуді ынталандыруды көздейтін АЖ саласында жаңа стратегия қабылданды [6].

2021 жылы «патенттік өтінімдер санынан берілетін патенттердің сапасына» көшуді және берілген патенттік өтінімдер санын ынталандырудың орнына ЗҚН енгізуді ынталандыруды көздейтін АЖ саласында жаңа стратегия қабылданды.

Жаңа саясатты іске асыру үшін субсидиялау тәртібі өзгертілді, субсидиялардың жаңа түрлері енгізілді және субсидия алушылардың атаулы сипаты жоғарылатылды.

Мемлекет субсидиялайтын инновацияларды ілгерілету үшін кәсіпорындардың инновацияларын жоспарлау мен өткізуге мемлекеттік араласуды қысқарту немесе тіпті тоқтату кезінде субсидиялаудан кейінгі және бағалаудан кейінгі бағдарламалар тетігін енгізу ұсынылды. 2025 жылдан бастап ҚХР-да «тіркеуден кейінгі субсидия» (post-grant subsidy) түріндегі патенттеуді қолдаудың жаңа нысаны түпкілікті енгізілді, оны өтініш беруші өзіне патент берілгеннен кейін ғана ала алады, бұл ретте субсидия көлемі патенттеу процесінде төленген ресми алымдар сомасының 50%-нан аспауға тиіс және делдалдық қызметтер ақысын төлеуге қолданылмайды. Бөлінген субсидиялардың атаулылығын арттыру үшін субсидияларды, ең алдымен, Қытайдың жоғары технологиялық салаларына немесе стратегиялық маңызы бар жаңа салаларға, атап айтқанда, энергияны үнемдеу және қоршаған ортаны қорғау, жаңа материалдар, фармацевтика және медициналық жабдықтар, авиация және аэроғарыш, ақпараттық технологиялар, телекоммуникация немесе озық жабдықтар өндірісіне және т. б. жататын өнертабыстарға қолдану ұсынылады.

Бірінші кезекте мемлекеттік қаржылық қолдау көрсету ұсынылатын өнертабыстарды анықтау үшін CNIPA «аса құнды өнертабыстар» (high-value inventions) ұғымын енгізді. Мұндай өнертабыстар келесі критерийлердің біріне сәйкес келуі тиіс:

- 1) стратегиялық маңызды салаларға қатысты немесе патенттелген;
- 2) өзінің патенттік түрінің құрамында шетелдік патенттердің болуы;
- 3) 10 жылдан астам уақыт бойы қолданыста болуы;
- 4) патент иеленушілерді кепілді қаржыландыру сомасынан құны бойынша асып түсуі;
- 5) авторлар ғылым мен техника саласындағы мемлекеттік сыйлықтар немесе мемлекеттік патенттік сыйлықтар алған әзірлемелерге жатқызылуы тиіс.

Қытайдағы инновацияларды ынталандыруға бағытталған қаржылық қолдаудың тағы бір тиімді түрі салықтық жеңілдіктер беруді қарастырады [7]. Ең тән мысал – жоғары және жаңа технологиялар (High and New Technology Enterprise, HNTe) кәсіпорындары мәртебесіне

⁶ Winger of Schwegman, Lundberg A. and Woessner, P.A. (2022), «The 2022 Annual Report of the China National Intellectual Property Administration China IP Law», available at: <https://natlawreview.com/article/2022-annual-report-china-national-intellectual-property-administration-955000-patentv> (Accessed 29 April 2025).

қол жеткізген компанияларға қатысты жүзеге асырылатын артықшылықты салық саясаты. HNTE біліктілігі бар компания корпоративтік табыс салығының (corporate income tax-CIT) 15%-дық төмендетілген мөлшерлемесін пайдалана алады (әдеттегі 25% мөлшерлеменен салыстырғанда) және шығындарды өтеуді 10 жылға дейін ауыстыра алады, сондай-ақ ҒЗТКЖ субсидиялары немесе инвестициялар сияқты қосымша қолдау ала алады, коммерциялық банктердің бәсекеге қабілетті несиелерін ала алады және төлемдерден басқа шегерімдер.

Кәсіпорынға HNTE біліктілігін беруді ғылым және технологиялар министрлігі немесе оның аймақтық филиалы жүзеге асырады. HNTE біліктілігіне қойылатын негізгі талаптардың ішінде мыналарды атап айтуға болады: кәсіпорын жоғары және жаңа технологиялар саласы ретінде анықталған секторларда жұмыс істеуі тиіс, қызметкерлер құрамы жоғары оқу орындары мен колледждер түлектерінің кемінде 30%, оның ішінде қызметкерлердің 10% ҒЗТКЖ-да жұмыс істеуі тиіс, бұл ретте жалпы табыстың 3-6% ҒЗТКЖ-ға инвестициялануы тиіс, ҒЗТКЖ жұмсалатын шығындарының 60% Қытай ішінде пайдаланылуы тиіс, ал кірістің 60% жоғары технологиялық өнімдер мен қызметтерді сатудан түсуі тиіс.

Шетелдік патенттеуді ынталандыру тұжырымдамасын жүзеге асыру үшін Орталық қазынашылық қытайлық ұйымдар шетелге берген патенттерді мақсатты түрде субсидиялау үшін арнайы қор құрды. Осы қордың субсидияларын алуға шағын және орта кәсіпорындар, мемлекеттік мекемелер мен ғылыми-зерттеу институттары құқылы. Кәсіпорындардың ШОБ ретінде біліктілігі туралы ережелер тиісті ұлттық жіктеу стандартында анықталған.

Субсидия екі кезеңмен беріледі: тиісінше, өтінімнің жаңалығы, өнертапқыштық деңгейі және өнеркәсіптік қолданылуы болған жағдайда шетелдік патенттік өтінімдер жарияланғаннан кейін және патент тұрақты құқықтық мәртебеге ие болған жағдайда шетелдік патент берілгеннен кейін.

Қытайдың жаңартылған патенттік саясаты провинциялар мен орталық бағынысты қалалар деңгейінде төленетін жоғары сапалы патент жасаушыларға

қаржылық ынталандырудың әртүрлі түрлерін ұсынады. Осы мақсаттар үшін CNIPA ҚХР Қаржы министрлігімен бірлесіп 2022-2024 жылдары өңірлердің инновациялық белсенділігін ынталандыру және ЗҚН коммерцияландыру бойынша «Бастапқы қаржылық қолдау» бағдарламасын өткізді. 2022 жылы қаржыландыру көлемі 50 миллион юаньды (545 миллион рубль) құрады, 2023 жылы ол ең маңызды нәтижелері бар субъектілерге қатысты екі есе өсті (100 миллион юань немесе 1,1 миллиард рубль).

Өнертапқыштарды қаржылық ынталандырудың жаңа механизмі өнертапқыштардың акциялар, акцияларға опциондар және дивидендтер сияқты кірістерге қатысуының әртүрлі заңнамалық нысандарын пайдалануды қарастырады [8]. Бұл ереже сонымен қатар жұмыс берушілерге өнертапқыштарды марапаттау үшін инновациялардан түсетін пайданы икемді және саналы түрде үлестіруге мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде инновацияларды ынталандырады және патенттерді коммерцияландыруға, енгізуге және қолдануға ықпал етеді.

Егер жұмыс беруші өнертабысты зияткерлік меншік объектісіне құқықтық қолданылу мерзімі ішінде пайдаланса, өнертапқыш өнертабысқа немесе пайдалы модельге берілген патентті пайдалану нәтижесінде алынған жұмыс берушінің пайдасынан кемінде 2,0% алуға құқылы.

Жаңа ынталандыру саясатына көшу үшін 2021 жылы патенттік өтінімдердің сапасыздығына, өндірісте патенттерді өндірісте қолданудың нашар тәжірибесіне, сондай-ақ зияткерлік құқықтарды сақтай отырып және қорғай отырып қанағаттанарлықсыз жағдайға қатысты Қытай жүйесінің проблемаларын шешуге бағытталған ҚХР патенттік заңнамасына тиісті түзетулер мен өзгерістер қабылданды [9].

Өнертабыстар мен пайдалы модельдерді коммерцияландыруға ықпал ету мақсатында заңға жаңа түзетулер ашық лицензия механизмін енгізуді көздейді, оның шеңберінде патент авторы төлемдердің мөлшерін дербес айқындай отырып, оны пайдалану құқығын шексіз тұлғалар тобына бере алады. Ашық лицензия механизмі орталықтандырылмаған басқару принципімен ерекшеленеді. Лицензия құқығын ҚХР Мемлекеттік Кеңесінің Әкімшілік департаменті (бұрынғыдай) емес, ҚХР провинциялары мен орталықтанған бағынысты қалаларының патенттік ведомстволарының бейіндік бөлімдері тіркейді. Бұл бөлімдер сонымен қатар патент иелерінің бастамасымен ашық лицензияларды, сервистік интернет-платформалар арқылы нарыққа жылдам ілгерілетуді қамтамасыз етеді.

Патенттік бұзушылықтарды бақылауды күшейту үшін Патенттік заңға соңғы түзетулер шеңберінде патенттік құқықтарды бұзғаны үшін келтірілген залалдар үшін айыппұлдарды көздейтін арнайы тарау енгізілді. Құқық иесіне келтірілген нақты залал үшін өтемақының мынадай түрлері көзделген: құқық бұзушының заңсыз пайдасы (баю) үшін өтемақы, лицензиялық алымның

Шетелдік патенттеуді ынталандыру тұжырымдамасын жүзеге асыру үшін Орталық қазынашылық қытайлық ұйымдар шетелге берген патенттерді мақсатты түрде субсидиялау үшін арнайы қор құрды. Осы қордың субсидияларын алуға шағын және орта кәсіпорындар, мемлекеттік мекемелер мен ғылыми-зерттеу институттары құқылы.

Патенттік бұзушылықтарды бақылауды күшейту үшін Патенттік заңға соңғы түзетулер шеңберінде патенттік құқықтарды бұзғаны үшін келтірілген залалдар үшін айыппұлдарды көздейтін арнайы тарау енгізілді.

ақылға қонымды еселенген ұлғаюы мөлшерінде өтемақы және патенттік құқықтар бұзылған кезде нақты өтемақыны айқындау мүмкін болмаған кезде заңда белгіленген өтемақы (заңнамалық өтемақы) беріледі.

2024 жылғы 1 қаңтардан бастап Патенттік заңға қызметтік өнертабыстарды құруға және пайдалануға қатысты жеке өнертапқыштарды материалдық ынталандыру мүмкіндіктерін кеңейтетін қосымша түзетулер енгізілді. Енгізілген түзетулерге сәйкес, қызметтік өнертабысқа меншік құқығы қызметкер келісімшарт жасасқанға дейін әдепкі қалпы бойынша заңды тұлғаға тиесілі емес, онда оның құқықтарын беру нақты қарастырылады⁷. Сонымен қатар, егер өнертабыс өнертапқыштың немесе автордың қызметтік міндеттерін орындау нәтижесінде жасалмаса, яғни оны құру кәсіпорын қызметкерінің күнделікті міндеттеріне кірмесе, тіпті егер IP объектілерін құру кезінде кәсіпорынның материалдары мен техникалық құралдары пайдаланылса да өнертабысқа меншік құқығы заңды тұлғаға міндетті түрде тиесілі болмайды.

Қызметкерлерді көтермелеу мен сыйақы беруге қатысты өзгені көздейтін келісімшарт болмаған жағдайда, жұмыс беруші әрбір өнертапқыш қызметкерге өнертабысқа патент болған жағдайда тиісті лауазымды атқаратын қызметкерлердің кемінде екі орташа айлық жалақысы және зияткерлік меншік объектілеріне өзге де құқықтар болған жағдайда, кемінде бір орташа айлық жалақы мөлшерінде көтермелеу төлеуге мәжбүр болуы мүмкін [10].

ҚХР-дағы өнертабыстар мен пайдалы модельдерді патенттік қорғауға тән ерекшеліктері туралы

ҚХР аумағында халықаралық патенттік құқықта көзделген зияткерлік меншіктің барлық негізгі объектілері, яғни өнертабыстар, пайдалы модельдер мен өнеркәсіптік үлгілер құқықтық қорғалуға жатады. Алайда, бұл объектілерді ҚХР Патент заңында анықтау, тұтастай алғанда, халықаралық тәжірибеде қабылданған түсінікке сәйкес, басқа елдердің заңнамасында, соның ішінде Ресей заңнамасында қолданылатын анықтамалардан

біршама өзгеше болады. Осылайша, ҚХР Патент заңының 2-бабына сәйкес, өнертабыс дегеніміз – «өнімге, өнімді немесе тәсілді жетілдіруге қатысты жаңа техникалық шешім» деп түсініледі, яғни бұл тұжырымдаманың анықтамасына «өнімді немесе тәсілді жетілдіру» қосымша белгісі енгізілген. Сонымен қатар, авторлық құқықты іске асыру үшін көзделген ережелер бойынша қосымша тіркеусіз қорғауды алатын бағдарламалық жасақтама, егер ол аппараттық құралмен немесе ол іске асырылатын кейбір құрылғымен бірге мәлімделсе, ҚХР-да өнертабыс ретінде патенттелуі мүмкін.

ҚХР Патент заңында «осы екі элементтің пішініне, құрылымына немесе үйлесіміне немесе практикалық қолдануға жарамды өнімге қатысты жаңа техникалық шешім» ретінде анықталған пайдалы модель туралы кеңейтілген түсінік бар. Осы анықтамаға сәйкес, Ресей Федерациясының заңнамасының талаптарынан айырмашылығы, Қытайда пайдалы модель ретінде өнімнің пішініне немесе құрылымына немесе осы қасиеттердің үйлесіміне қатысты кез-келген жаңа техникалық шешімді қорғауға болады, егер ол өнеркәсіптік қолданыста болса.

«Өнеркәсіптік үлгі» ұғымынан айырмашылығы, пайдалы модельдің анықтамасында «пішін» және «құрылым» белгілерінің болуы оларды белгілі бір практикалық мақсатта қолдануды талап етеді, ал «өнеркәсіптік үлгі» ұғымында олардың мақсаты басқа элементтермен, мысалы, түспен бірге өнімде жаңа эстетикалық әсер қалдыруы керек.

Сонымен қатар, Ресей заңнамасымен салыстырғанда патенттік өтінімдерді беру мүмкін емес патенттелмейтін объектілерді анықтауда айтарлықтай айырмашылықтар бар. Патенттелмейтін объектілердің ішінде ҚХР Патент заңы Ресей заңнамасымен патенттеуге рұқсат етілген объектілерді де қамтиды, атап айтқанда: ауруларды диагностикалау және емдеу әдістері, сондай-ақ ядролық қайта құру арқылы алынған заттар.

Ауруларды диагностикалау және емдеу әдістері барлық кезеңдерде компьютерлік тәсілмен орындалатын ақпаратты өңдеудің тиісті рәсімдері ретінде патенттік өтінімдерде ұсынылған кезде ҚХР-да жанама түрде қорғалуы мүмкін. Осы тәсілді іске асыру үшін ҚХР Патенттік ведомствосы электрондық құрылғылар орындайтын диагностикалық ақпаратты кезең-кезеңімен өңдеу тәсілдерінің кеңейтілген тізбесін қамтитын арнайы нұсқаулық дайындады. Мұндай тәсіл, ведомствоның пікірінше, ақылды медицина саласындағы инновациялар мен патенттік қорғауды ілгерілетуге ықпал етуі тиіс⁸.

Күзеттен шығарылған басқа объектіге – «жануарлардың тұқымдары мен өсімдік сұрыптарына» қатысты, соған қарамастан күзет осы объектілерге жататын өнімді өндіру тәсілдеріне берілуі мүмкін.

⁷ China's National Intellectual Property Administration Releases Amended Patent Examination Guidelines – Introduces Inventiveness Examination of Utility Models // China IP law: сайт. URL: <https://www.chinaiplawupdate.com/2023/12/chinas-national->

⁸ Patent Guidelines for Examination – changes for AI, big data and software, 18th January 2024 // Spruson and Ferguson: сайт. URL: <https://www.spruson.com/patents/china-patent-guidelines-for-examination-changes-for-ai-big-data-and-software> (жүрінген күні: 05.05.2025).

ҚХР Патент заңына (5-бап) мемлекеттің заңдарына, қоғамдық моральға қайшы келетін немесе қоғамдық мүддеге зиян келтіретін техникалық шешімдерді патенттеуге тыйым салатын жалпыға белгілі нормалармен қатар, жақында көптеген басқа елдердің заңдарында жоқ жаңа талап қосылды, онда «өнертабысты әзірлеу сүйенетін генетикалық ресурстарды сатып алуға немесе пайдалануға, ҚХР заңдарының ережелерін немесе әкімшілік ережелерін бұзатын» өнертабыстарға тыйым салу қарастырылған

Өнертабыс және пайдалы модельдің патентке қабілеттілік критерийлері

Патент заңының 22-бабы өнертабыс және пайдалы модельдің патентке қабілеттілік критерийлеріне қатысты, терминологиялық айырмашылықтарды қоспағанда, олардың Ресей заңнамасында қабылданған түсініктерімен іс жүзінде сәйкес келетіндігін атап өтуге болады. Егер өнертабыс жаңашылдыққа, өнертапқыштық деңгейге (ҚХР терминологиясы бойынша «тапқырлыққа») және өнеркәсіптік қолдануға (ҚХР терминологиясы бойынша «практикалық қолдануға») ие болса, құқықтық қорғау алады. Жаңалықтың талабы салыстырмалы жаңалықтың әлсіз критерийінің орнына 2000 жылдан бастап қолданыла бастаған абсолютті әлемдік жаңашылдық критерийін қанағаттандыруды білдіреді.

Пайдалы модель өнертабыс сияқты патенттік критерийлерді қанағаттандыруы тиіс. Алайда, өнертапқыштық деңгейдің талабы соншалықты қатал емес: пайдалы модельде белгілі бір прогресті сипаттайтын кейбір маңызды белгілер ғана болуы жеткілікті, ал өнертабысқа келетін болсақ, өнертабыстық деңгей (тапқырлық) деп белгілі бір техника деңгейімен салыстырғанда өнертабыс көрнекті маңызды белгілерге ие және айқын прогресті білдіреді деп түсініледі.

Патенттік өтінімдерді беруге қойылатын талаптар

Қытайда өнертабысқа патент беру туралы өтініш тек бір өнертабысқа берілуі мүмкін. Егер екі өнертабыс бір жалпы өнертапқыштық тұжырымдамаға қатысты болса (ҚХР Патент заңының 3-бабы) екі өнертабысқа бір өтініш берілуі мүмкін. Патент заңын қолдану жөніндегі Ереженің 20-бабында⁹ формулада екі бөлік: кіріспе және преамбуладан тұратын бір ғана тәуелсіз тармақ болу керектігі нақтыланған. Тәуелді тармақтардың саны шектелмеген.

ҚХР-ға өнертабысқа өтінім беру кезінде ресейлік өтініш берушілер осы елдің заңнамасының бірегей ерекшелігін пайдалана алады, оған сәйкес өнертабысты және пайдалы модельді тіркеуге параллель өтінімдерді бір уақытта беруге болады, бұл, әдетте, көптеген елдердің Патент заңымен рұқсат етілмейді.

ҚХР-ға өнертабысқа өтінім беру кезінде ресейлік өтініш берушілер осы елдің заңнамасының бірегей ерекшелігін пайдалана алады, оған сәйкес өнертабысты және пайдалы модельді тіркеуге параллель өтінімдерді бір уақытта беруге болады, бұл, әдетте, көптеген елдердің Патент заңымен рұқсат етілмейді. Өнертабысқа патент беру кезінде пайдалы модельге патент жойылуға жатады.

Өнертабысқа патент беру кезінде пайдалы модельге патент жойылуға жатады. Алайда, өнертабысқа патент пен пайдалы модельге патент көмегімен бір шешімді бір мезгілде қорғауға жол берілмейтінін ескере отырып, өнертабысқа патент беру кезінде пайдалы модельге патент Патент заңының 9-бабының күшін жоюға жатады.

Өтінімді ҚХР-да Патенттік басқарудың аумақтық бөлімшелерінің жүйесі арқылы да тіркеуге болады, алайда кейіннен сараптама жүргізумен және тіркеумен ведомствоның бас құрылымы айналысатын болады.

ҚХР патент беруге өтінімдер дәстүрлі түрде де, электронды түрде де берілуі мүмкін. Өтінімдер электронды түрде, әдетте, Пекиндегі орталық кеңседе ғана қабылданады (<https://cponline.cnipa.gov.cn/>). Жақында қайта қаралған Патенттік заңын қолдану Ережелерінде өтініш берушілерге патенттік өтінім беруді жеңілдету үшін құжаттардың электрондық нысаны жазбаша түрде бірдей заңды күшке ие ретінде қарастырылуы керек екендігі расталды.

Шетелдік өтініш берушілерге және ҚХР резиденті болып табылмайтын компанияларға қойылатын талаптар қытайлық өтініш берушілерге қойылатын талаптардан анағұрлым ерекшеленеді.

Патент заңының 19-бабына сәйкес, Қытайда бизнес жүргізуге арналған әдеттегі келу орны мен кеңсесі жоқ шетелдік өтініш берушілер, ҚХР-да патент алуға өтінім берген кездери немесе патенттік іс жүргізу кезінде кейінгі әрекеттерді жүргізу кезінде Патенттік ведомство бекіткен заңды аккредиттелген патенттік агенттіктер қатарынан патенттік сенім білдіргенді тағайындауы тиіс¹⁰.

Тұрақты орналасқан жері немесе бизнесті жүргізу орны бар шетелдік өтініш берушілерге немесе Қытайда орналасқан басқа шетелдік кәсіпорындарға немесе шетелдік ұйымдарға Қытай азаматтарына сияқты патенттік құқықтық қорғауға қатысты артықшылықтар беріледі.

⁹ Rules for the Implementation of the Patent Law of the People's Republic of China, // CNIPA: сайт. URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2014/3/31/art_1349_81671.html (жүгінген күні: 05.05.2025).

¹⁰ Brief Introduction of Filing Procedures for Hong Kong, Macau and Taiwan Patent Applications // AFD China, ARTICLES & CASES: сайт. URL: https://www.afdip.com/insights/Articles/IP_KNOWLEDGE/2024/1128/1780.html (жүгінген күні: 05.05.2025).

ҚХР Патент заңының жаңа, жаңадан қабылданған нормасына сәйкес, басымдықты сұраған кезде өтінім беруші бастапқы кезеңде өнертабыс сипаттамасының немесе формуланың жетіспейтін бөліктерімен өтінім беруге, содан кейін екі ай ішінде осы бөліктерді алдыңғы өтінімге сілтеме бойынша инкорпорациялауды сұрауға құқылы.

Сонымен бірге, ресейлік өтініш берушілер Қытай заңында басқа елдердің заңнамасында жоқ қосымша талап бар екенін есте ұстауы тиіс, атап айтқанда: бірінші өтінім берілген күннен бастап 16 ай ішінде өтініш беруші басқа ведомствода алғаш рет берілген ұқсас патенттік өтінім бойынша барлық құжаттардың көшірмелерін ұсынуы тиіс. Тікелей жазбаша түрдегі өтінішті ұсынбау не құжаттардың көшірмелерін ұсына отырып, кешіктіру басымдықты белгілеу талабынан бас тарту ретінде қаралады (30-бап).

Өнертабысқа өтінім бергенге дейін өтініш берушіге Ведомствомен хат алмасу уақытын алып тастауға немесе едәуір қысқартуға арналған екі дайындық іс-шарасын орындау ұсынылады:

- алдын ала егжей-тегжейлі патенттік іздестіруді жүргізу;
- өтінімге енгізілген құжаттар пакетін дайындау.

Алдын ала іздестірудің толықтығын қамтамасыз ету үшін, жарияланған және жарияланбаған патенттік өтінімдерді, сондай-ақ ҚХР Ведомствосының берілген деректер қорының патенттерін қамтитын CNIPA патенттік дерекқорларын пайдалану ұсынылады (ҚХР ведомствосының сайты қараңыз: <https://pss-system.cponline.cnipa.gov.cn/>). Қытай тілінде табылған құжаттарды зерттеу үшін келесі сілтеме арқылы машиналық аударма жүйесін (қытай тілінен ағылшын тіліне) пайдалануға болады: PSS – Retrieving a machine translation (English interface).

Ет елдерде берілген тиісті патенттер мен патенттік өтінімдерді анықтау үшін басқа елдер бойынша іздеу үшін мынадай жалпыға белгілі дерекқорлар пайдаланылады: ДЗМҰ дерекқоры Patentscope (<https://www.wipo.int/patentscope/en/>), ЕПВ деректер қоры Espacenet (<https://www.epo.org/en/searching-for-patents/technical/espacenet>), АҚШ деректер қоры Patent Public Search tool (<https://www.uspto.gov/patents/search>), ЕАПВ деректер қоры: EAPATIS (earpat@eapo.org).

Өтінімге қоса берілетін құжаттар пакеті өтініш берушіні куәландыратын құжатты (ұйымның куәлігін (сертификатын) немесе паспорттың көшірмесін) ұсыну қажеттілігін қоспағанда, Ресей заңнамасының талаптарынан өзгеше емес. 2024 жылдың 1 қаңтарынан бастап өтінімде аталған өнертапқыштардың құрамына өзгерістер енгізу мүмкіндігі пайда болды (алу немесе қосу арқылы). Ол үшін өтінімді қабылдағаны туралы растауды алғаннан кейін бір ай ішінде өтініш беру қажет.

Жақында ҚХР Патент заңына енгізілген тағы бір қосымша талап генетикалық ресурстарға негізделген өнертабыстарға қатысты, оған қатысты өтініш беруші өз өтінішінде осы генетикалық ресурстардың көзін көрсетуге, сондай-ақ берілген құжаттарда осы ресурстардың тікелей

бастапқы көзін жазуға міндетті. Бастапқы дереккөзге сілтеме жасау мүмкін болмаған жағдайда, өтініш беруші оның себептерін көрсетуі керек (26-бап).

Жоғарыда келтірілген міндетті өтінім құжаттарының топтамасымен қатар, өтініш беруші ведомствоға басқа да бірқатар қосымша құжаттарды, негізінен өтініш беруші қажеттігіне қарай бастамашыл түрде беретін өтінішхаттарды ұсына алады. Оларға келесілер жатады:

- мәні бойынша сараптама жүргізу туралы өтініш (өтінім берілген кезде немесе кейінірек, бірақ ең ерте басымдық берілген күннен бастап үш жылдан кешіктірілмей беріледі);

2024 жылдың 1 қаңтарынан бастап өтінімде аталған өнертапқыштардың құрамына өзгерістер енгізу мүмкіндігі пайда болды (алу немесе қосу арқылы). Ол үшін өтінімді қабылдағаны туралы растауды алғаннан кейін бір ай ішінде өтініш беру қажет.

- кейінге қалдырылған сараптама туралы өтініш (мәні бойынша сараптама жүргізу туралы өтінішпен бір мезгілде берілуге тиіс. Кейінге қалдырылған сараптама туралы өтініш күшіне енген күннен бастап бір, екі немесе үш жылға кейінге қалдыру кезеңіне жол беріледі);
- ерте жариялау туралы өтініш (тек өнертабысқа өтінімдер үшін), патентті жылдам алуға кедергі келтіретін заңда көзделген 18 ай мерзімін қысқарту мақсатында ресми сараптама аяқталғаннан кейін беріледі;
- өтініш берушінің атынан сөз сөйлеуге құқығы бар адамдар үшін сенімхат;
- басым құжаттың расталған көшірмесі немесе DAS коды (басым құжаттың электрондық көшірмесі үшін);
- басқа өтініш берушінің атына құқықтарды беру туралы өтініш (Ведомствоға ең ерте басымдық берілген күннен бастап 16 ай ішінде беріледі).

Ресми сараптама жүргізу рәсімі іс жүзінде ресейлік рәсімнен ерекшеленбейді. Алайда, ол аяқталғаннан кейін және өнертабысқа патент беру үшін жарияланғаннан кейін өтініш беруші аталған өнертабысты пайдаланатын заңды немесе жеке тұлғадан тиісті роялти мөлшерін төлеуді талап ету құқығына ие болады (Патент заңның 13-бабы).

Пайдалы модельдерге арналған сараптама рәсімі үш кезеңнен тұрады: өтінімді алу және тіркеу, ресми сараптама жүргізу және патент беру. Пайдалы модельге патенттік құқық бюллетенінде ресми хабарлама жарияланған күннен бастап күшіне енеді.

Ресейлік өтініш берушілер сонымен қатар ҚХР Ведомствосына өтінім бергенге дейінгі кезеңге қатысты өнертабыс туралы барлық анықтамалық материалдарды ұсыну қажеттілігіне қатысты, қытайлық сараптама процедурасының ерекше талабын ескеруі тиіс (Патент заңының 36-бабы).

Алайда, бұл объектіні қорғаудың қарапайымдылығы мен жеңілдігі, сондай-ақ оны патенттеу кезінде әртүрлі материалдық және моральдық ынталандырулардың болуы пайдалы модельдерге берілетін патенттер санының күрт өсуіне әкелді (2023 жылы 3 миллионнан астам), олардың арасында көптеген имитациялық және «жосықсыз» (abnornal), яғни Патенттік құқық нормаларын қанағаттандырмайтын патенттер кездесті. Ведомствоның алдын ала бағалауы бойынша мұндай жосықсыз патенттердің саны 1 миллионнан асты [10]. Сондықтан, 2024 жылдың 20 қаңтарынан бастап пайдалы модельдерге қатысты алдын-ала сараптама жасау процедурасы, Патент заңының 22-бабында анықталғандай, пайдалы модельдің өнертапқыштық деңгейін қосымша тексеру туралы ережемен толықтырылды, атап айтқанда: «өнертапқыштық деңгей белгілі бір прогресті сипаттайтын маңызды белгілермен көрсетілуі тиіс». Бұл ереже Сараптама жөніндегі нұсқаулыққа енгізілді¹¹. Көп жағдайда бұл тексеру жаңалықтың немесе өнертапқыштық деңгейдің жоқтығын сараптамалық бағалауға апаратын.

Өнертабысқа патенттік сараптама шын мәнінде кейінге қалдырылған болғандықтан, өтініш беруші келесі нұсқалардың бірін таңдауы керек:

- өтінім беру кезінде мәні бойынша сараптама жүргізу туралы дереу мәлімдеу;
- қажетті мерзімді көрсете отырып, кейінге қалдыру туралы өтініш беру;
- патентті тіркеуге өтінім берілгеннен кейін үш жыл ішінде патенттік сараптама жүргізу туралы өтініш беру (Патент заңының 35-бабы). Өтініш берушінің мәні бойынша сараптама жүргізу туралы өтініші дәлелді себептер болмаған кезде кешіктірілген кезде бұл өтінім кері қайтарып алынған болып есептеледі.

Ресейлік өтініш берушілер сонымен қатар ҚХР Ведомствосына өтінім бергенге дейінгі кезеңге қатысты өнертабыс туралы барлық анықтамалық материалдарды

ұсыну қажеттілігіне қатысты, қытайлық сараптама процедурасының ерекше талабын ескеруі тиіс (Патент заңының 36-бабы). Бұл материалдардың құрамына шет елде өтінімді қарау мақсатында жүргізілген кез келген іздеуге қатысты немесе кез келген сараптаманың нәтижелеріне қатысты мәліметтер енгізілуі тиіс.

Жалпы алғанда, ҚХР Ведомствосында жүргізілетін шынайы сараптама ресейлік рәсімнен ерекшеленбейді: мәлімделген шешім патенттік құқықтардың объектісі болып табыла ма, мәлімделген өнертабыс техникалық шешімдерге жата ма және мәлімделген өнертабыс, өнертабыс болып табылмайтын немесе өнертабыс ретінде құқықтық қорғау берілмейтін шешімдерге жата ма тексеріледі. Белгіленген критерийлер бойынша өнертабыстың патентке қабілеттілігін растау үшін (абсолютті әлемдік жаңалық, өнертапқыштық деңгей және практикалық (өнеркәсіптік) қолдану мүмкіндігі) Ведомство берілген патенттер бойынша да, тіркелген өтінімдер бойынша да әлемдік патенттік қорда ақпараттық іздеу жүргізеді. Сонымен қатар, өнертабыс бірлігі талабының орындалуы және жеткіліктілік талабы тексеріледі.

Алайда, тіркеу ісін жүргізу шеңберінде Ведомство сараптама үшін қажетті қосымша құжаттар мен түсініктемелерді де сұрай алатынын есте ұстаған жөн. Сондықтан, өтініш беруші өтінімнің қаралу барысын қадағалап, белгіленген мерзімде Ведомствоның хабарламалары мен сұрауларын қамтитын хаттарға жауап беруі тиіс. Әйтпесе, өтінім қайтарып алынды деп танылуы мүмкін. Жауапты талап ететін Ведомствоның үлгілік сұрауларының ішінде мыналарды атаған жөн:

- мәні бойынша сараптама сұратудың соңғы мерзімі, сондай-ақ патенттік өтінімге қажетті түзетулер беру мүмкіндігі туралы еске салу (өтініш беру мерзімі аяқталғанға дейін 3 ай бұрын жіберіледі);
- өтініш берушінің пікірін дайындауды немесе түзетулер енгізуді қамтитын өтініш берушінің жауабын дайындау қажеттілігін көрсете отырып, әдетте жаңалықтың, өнертапқыштық деңгейдің болмауына, бірліктің бұзылуына және т. б. қатысты ведомствоның бірінші әрекетінің (шешімінің) нәтижелері (жауап беру мерзімі: 4 ай және 15 күн ішінде);
- сипаттаманың жеткіліктілігіне немесе толықтығына, шетелдік ведомствода іздеу нәтижелерінің болмауына және т. б. қатысты қажетті материалдарды ұсыну туралы сұрау салу (жауап беру мерзімі: 2 ай және 15 күн ішінде);
- патенттік құқықтар берілгені және патенттік құқық үшін баж төлеу қажеттілігі туралы хабарлама (жауап беру мерзімі: 2 ай және 15 күн ішінде).

Тиісті әкімшілік органдар мен министрліктердің бағалауы бойынша маңыздылығы жоғары патенттер ретінде танылған өнертабыстарға арналған патенттер үшін (high-value patent – жоғары сапалы патент), әдеттегі 2-3 жылдың орнына қарау кезеңі басым (жеделдетілген)

¹¹ Guidelines for examination Ordinance of State Intellectual Property Office, No 38 // WIPO Lex: сайт. URL: <https://wipo.lex-res.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/cn/cn192en.pdf> (жүргінген күні: 06.05.2025).

патенттік сараптама рәсімін пайдалана отырып, 1 жыл 4 айға дейін қысқартылуы мүмкін¹².

Сараптаманың теріс шешімі шығарылған кезде өтініш беруші хабарламаны алған күннен бастап үш ай ішінде патенттік ведомство шеңберінде жұмыс істейтін қайта қарау жөніндегі комиссияға қайта сараптама жүргізу туралы өтінішпен жүгіне алады (Патент заңының 41-бабы, Патент заңын қолдану жөніндегі Қағидалардың 65-ережесі). Қайта қарау туралы өтініште жеткілікті дәлелдер болуы керек және оны растайтын құжаттар қосымша ретінде болуы тиіс. Өтінім беруші осы кезеңде өтінімге өзгерістер енгізе алады, бірақ Ведомство бас тартқан оның бір бөлігіне ғана (Патент заңын қолдану жөніндегі Ереженің 66-ережесі).

ҚХР-да өнертабысқа патенттің қолданылу мерзімі өтінім берілген күннен бастап 20 жылды және пайдалы модельге патент үшін 10 жылды құрайды (Патент заңының 42-бабы). Өнертабысқа патенттің қолданылу мерзімі патент иеленушінің өтініші бойынша өнертабысқа патент беру процесінде негізсіз кідірістің орнын толтыру ретінде де ұзартылуы мүмкін.

Егер осы қайта қарау нәтижесінде шешім өзгеріссіз қалса, өтініш беруші Ведомство шешімінің күшін жоюды және патент беруді талап ете отырып, сот талқылауын бастауы мүмкін (Патент заңының 41-бабы). Патент заңында үшінші тұлғалардың өнертабысқа берілетін патенттік құқықтарға қарсылығын беру де көзделген. Қарсылық қайта қарау жөніндегі комиссияға және теріс шешім болған жағдайда – халық сотына да беріледі. Жарамсыз деп танылған кез-келген патенттік құқық басынан бастап жарамсыз ретінде саналады. Алайда, патент иесінің басқа адамдарға жосықсыз келтірген залалы өтелуге жатады (Патент заңының 47-бабы).

ҚХР-да өнертабысқа патенттің қолданылу мерзімі өтінім берілген күннен бастап 20 жылды және пайдалы модельге патент үшін 10 жылды құрайды (Патент заңының 42-бабы). Өнертабысқа патенттің қолданылу мерзімі патент иеленушінің өтініші бойынша өнертабысқа патент беру процесінде негізсіз кідірістің орнын толтыру ретінде де ұзартылуы мүмкін. Пайдалы модельге патенттік құқық ресми сараптама жүргізілгеннен кейін тізілімде пайдалы модельді тіркеу туралы хабарланған

күннен бастап күшіне енеді (Патент заңының 40-бабы). Патенттің қолданылу мерзімі Патенттік ведомствоға өтінім берілген сәттен бастап есептеледі.

ҚХР Патент заңы патентті ұзарту мүмкіндігін қарастырмайды. Алайда, патент иесінің өтініші бойынша өнертабысқа патенттің қолданылуы дәрілік затқа, пестицидке немесе агрохимикатқа қатысты өнертабыстар үшін ұзартылуы мүмкін, оларды қолдану үшін рұқсат алу талап етіледі, бірақ 5 жылдан аспайды (Патент Заңының 42-бабы).

Сонымен қатар, өнертабысқа берілетін патенттің қолданылу мерзімі, өтінім берушінің кінәсінен туындаған кідірісті қоспағанда, өнертабысқа патент беру процесінде негізсіз кідірістің өтемақысы ретінде патент иеленушінің өтініші бойынша ек жағдайда ұзартылуы мүмкін (Патент заңының 42-бабы): егер өнертабысқа патенттік құқық өтінім берілген күннен бастап төрт жыл өткен соң берілсе немесе өтінімнің мәні бойынша сараптама жүргізу туралы сұрау салынған күннен бастап үш жыл өткен соң.

Мақаланың соңында патент иесіне бірнеше практикалық ұсыныстар берілуі керек.

Патентті жарамды күйінде сақтау. ҚХР-да патент алғаннан кейін патенттік баждардың төленуін уақтылы қадағалау қажет. Жыл сайынғы баж патенттік құқық берілген жылдан бастап төленеді (Патент заңының 43-бабы). Өнертабыстарға қатысты мұндай міндет патент қолданысының үшінші жылынан бастап туындайды, ал бұл ережені бұзу құқықтық қорғау режимін тоқтата тұруға әкеп соғады. Пайдалы модельдерге қатысты аталған баждарды патент қолданысының бірінші жылынан бастап төлеу қажет. Баждарды төлеу ережелеріне сәйкес патент иесі өткен жылдың қолданылу мерзімі аяқталғанға дейін келесі жылға жылдық баж төлейді.

Мониторинг. Сіздің патенттік құқықтарыңыздың бұзылуын болдырмау үшін ҚХР-дағы нарықтық жағдайға тұрақты мониторинг жүргізу қажет. Бұл ҚХР патенттік деректер қорында тұрақты іздеулер жүргізуді және ықтимал бәсекелестердің қызметін қадағалауды көздейді.

Патентті ҚХР Кеден қызметінде тіркеу. ҚХР шекарасы арқылы белгілі бір тауарларды әкелу немесе әкету оның патенттік құқығын бұзады деп сенуге негіз бар патент иесінің мәлімдемесіне сәйкес, ҚХР Патенттік қызметі мұндай тауарларды ұстап қалуды қамтамасыз етеді және одан әрі тергеу үшін қажетті шараларды қабылдайды [11].

Құқықтарды қорғау. Патенттік құқықтарды бұзу фактілері анықталған жағдайда, патент иесіне құқық бұзушыға құқыққа қайшы әрекеттерді тоқтату туралы хатты (cease-and-desist letter) жіберуді, сот арқылы қудалауды немесе сот ісін қозғауды болдырмау үшін лицензиялық келісім жасасу туралы ұсынысты қамтуы мүмкін тиісті шараларды дереу қабылдау ұсынылады [10].

Лицензиялау. Патенттелген өнертабысты іс жүзінде енгізу мүмкіндігі болмаған жағдайда тиісті сыйақы үшін осындай патентке лицензия берудің орындылығын қарастыру қажет. Лицензиялаудың тартымды

¹² Administrative Measures for Prioritized Patent Examination (2017), SIPO Directive No. 76 // Lindapatent: сайт. URL: http://www.lindapatent.com/en/law_patent/674.html (жүргізілген күні: 06.05.2025).

нысандарының бірі – ашық лицензия (50-бап). Ашық лицензия берілген жағдайда патент иесі өз еркімен ҚХР Патенттік ведомствосына өзінің патентін пайдалануға кез келген заңды немесе жеке тұлғаға лицензия беруге дайын екендігін жазбаша нысанда мәлімдейді және төлем әдісі мен роялти стандартын көрсетеді (51-бап). Пайдалы модельге қатысты ашық лицензия берілген кезде патент иесі өтінішке оның өтініші бойынша ведомство дайындайтын патентті бағалау туралы есепті қоса беруі тиіс. Ашық лицензияның қолданылу мерзімі ішінде патент иеленуші төлейтін жылдық баж тиісінше азайтылуы немесе салық төлеуден босатылуы тиіс.

Қорытынды

Мақалада ҚХР патенттік жүйесінің ерекшелігіне қатысты құқықтық нормаларға талдау жасалды. Ресейлік өтініш берушілерді ақпараттандыру мақсатында Қытай Халық Республикасындағы өнертабыстар мен пайдалы модельдерді патенттеудің ерекшеліктері мен талаптарын талдауға, сондай-ақ патенттік өтінімдерді беруді ынталандыруға және Ресейде және ҚХР-да өнертабыстар мен пайдалы модельдерді енгізуге және пайдалануға бағытталған қосымша құқықтық механизмдерді құруға баса назар аударылады.

Тәжірибелік ұсыныстар патент иелеріне толық көлемде сапалы құқықтық қолдау көрсету үшін белгілі бір қадамдар тізбегінен тұрады. Жұмыс нәтижелері нормативтік құжаттарды әзірлеушілер үшін де, кәсіпкерлер мен шетелдік патенттеудің нақты мәселелерімен айналысатын адамдар үшін де қызығушылық тудыруы мүмкін.

Қазіргі уақытта мүдделі тұлғалар тобына арналған монография кітабы әзірленуде, оған ресейлік өтініш берушілерге арналған ҚХР-дағы өнертабыстарды патенттеу жөніндегі нұсқаулық, соның ішінде патенттеуді ақпараттық қолдау бөлімі кіреді.

Әдебиеттер тізімі

1. Еременко, В. И. Совершенствование патентного законодательства Китайской Народной Республики / В. И. Еременко // Изобретательство. – 2011. – Т. 11, № 3. – С. 1–10.
2. Thiruchelvam, Sh. (2018), «How China became a leader in intellectual property», *Raconteur*, available at: <https://www.raconteur.net/legal/intellectual-property/how-china-became-leader-intellectual-property/> (Accessed 24 Apr 2025).
3. Campos, G. (2022), «China is committing to strengthening IP protections. But should foreign companies take it in good faith?», *China Briefing*, available at: <https://www.china-briefing.com/news/china-is-committing-to-strengthening-ip-protections-but-should-foreign-companies-take-it-in-good-faith/> (Accessed 24 Apr 2025).
4. Cheng Hong, Fan Hanbing, Hoshi Takeo and Hu Dezhuang Do «Innovation Subsidies Make Chinese Firms More Innovative? Evidence from the China Employer Employee Survey» (January 2019), NBER

Working Paper No. w25432, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3315236> (Accessed 24 Apr 2025).

5. Feifei Song and Changheng Zhao (2022), «Why do Chinese enterprises make imitative innovation? – An empirical explanation based on government subsidies», *Front Psychol.*, Sep 12;13:802703. doi: 10.3389/fpsyg.2022.802703.
6. Клыпін, А. Мировой лидер патентования КНР поднимает планку качества / А. Клыпін, И. Иванова, М. Гершман // Институт статистических исследований и экономики знаний Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики» (hse.ru), опубликовано 2 марта 2023 года – URL: <https://issek.hse.ru/news/818184234.html> (дата обращения: 24.04.2025).
7. Qian Zho (2023) «What Are the Tax Incentives in China to Encourage Technology Innovation?», *China Briefing*, available at: <https://www.china-briefing.com/news/tax-incentives-china-to-encourage-technology-innovation-updated/> (Accessed 24 Apr 2025).
8. Дьяченко, О. Г. Меры поддержки патентной активности: зарубежный опыт / О. Г. Дьяченко, С. Ю. Тузова, А. А. Ищенко // *Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность.* – 2022. – № 5. – С. 3–20.
9. Xia J. Du S. and Li I. (2024), «Revised Chinese Statutory Standards for Inventor Awards and Remunerations Effective from January 2024», *Gen Law*, available at: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=b81ea7ca-3e7f-4652-8d34-93a3a0f78624> (Accessed 24 Apr 2025).
10. Rühligh T. (2023), «The Sources of China's Innovativeness: Why China's «Unstoppable» Innovation Powerhouse Might Falter», *DGAP Analysis*, no 5, 31.10.2023, available at: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/90270> (Accessed 24 Apr 2025).
11. Liang Xinzhu (2024), «The customs protection system and intellectual property rights practice in China», *CCPIT Patent & Trademark Law Office*, available at: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=47c542c1-cfc9-4e8c-8ccf-22f6c5616a3b> (Accessed 24 Apr 2025).

Авторлар туралы ақпарат

Геннадий Анатольевич Негуляев, филология ғылымдарының кандидаты, «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» ФМБМ патенттік құқық объектілері саласындағы іздестіруді халықаралық жіктеу және ақпараттық қолдау бөлімінің аға ғылыми қызметкері (Мәскеу, Бережковская жағ., 30-үй, 1-корп.); GNegouliaev@rupto.ru.

Ольга Николаевна Дарина, «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» ФМБМ патенттік құқық объектілері саласындағы іздестіруді халықаралық жіктеу және ақпараттық қолдау бөлімінің аға ғылыми қызметкері (Мәскеу, Бережковская жағ., 30-үй, 1-корп.); ORCID: 0000-0003-2845-7013; SPIN-коды: 3989-7120; otd3226@rupto.ru.

References

1. Eremenko, V. I. (2011), «Improvement of patent legislation in the People's Republic of China», *Izobretatel'stvo*, vol. XI, no. 3, pp. 1–10.
2. Thiruchelvam, Sh. (2018), «How China became a leader in intellectual property», Raconteur, available at: <https://www.raconteur.net/legal/intellectual-property/how-china-became-leader-intellectual-property/> (Accessed 24 Apr 2025).
3. Campos, G. (2022), «China is committing to strengthening IP protections. But should foreign companies take it in good faith?», China Briefing, available at: https://www.china-briefing.com/news/china-is-committing-to-strengthening-ip-protections-but-should-foreign-companies-take-it-in-good-faith (Accessed 24 Apr 2025).
4. Cheng Hong and Fan Hanbing and Hoshi Takeo and Hu Dezhuang Do «Innovation Subsidies Make Chinese Firms More Innovative? Evidence from the China Employer Employee Survey» (January 2019), NBER Working Paper No. w25432, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3315236> (Accessed 24 Apr 2025).
5. Feifei Song and Changheng Zhao (2022), «Why do Chinese enterprises make imitative innovation? – An empirical explanation based on government subsidies», *Front Psychol.*, Sep 12;13:802703. doi: 10.3389/fpsyg.2022.802703.
6. Klypin, A., Ivanova I. and Gershman, M. (2023), World Patent Leader China Raises the Bar for Quality, Institute for Statistical Studies and Economics of Knowledge, National Research University Higher School of Economics (hse.ru), URL: <https://issek.hse.ru/news/818184234.html> (Accessed 24 Apr 2025).
7. Qian Zho (2023) «What Are the Tax Incentives in China to Encourage Technology Innovation?», China Briefing, available at: <https://www.china-briefing.com/news/tax-incentives-china-to-encourage-technology-innovation-updated/> (Accessed 24 Apr 2025).
8. Dyachenko, O. G., Tuzova, S. Yu. and Ishchenko, A. A. (2022), Measures to support patent activity: foreign experience, *Intellectual Property. Industrial Property*, no. 5, pp. 3–20.
9. Xia J., Du S. and Li I. (2024), «Revised Chinese Statutory Standards for Inventor Awards and Remunerations Effective from January 2024», *Gen Law*, available at: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=b81ea-7ca-3e7f-4652-8d34-93a3a0f78624> (Accessed 24 Apr 2025).
10. Rühlig, T. (2023), «The Sources of China's Innovativeness: Why China's «Unstoppable» Innovation Powerhouse Might Falter», *DGAP Analysis*, no 5, 31.10.2023, available at: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/90270> (Accessed 24 Apr 2025).
11. Liang Xinzhu, (2024) «The customs protection system and intellectual property rights practice in China», CCPIT Patent & Trademark Law Office, available at URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=47c542c1-cfc9-4e8c-8ccf-22f6c5616a3b> (Accessed 24 Apr 2025).

Information about the authors

Gennady A. Negulyaev, Cand. Sci (Philology), Leading Researcher of Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); GNegouliaev@rupto.ru
Olga N. Darina, Senior Researcher of Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); ORCID: 0000-0003-2845-7013; SPIN-code: 3989-7120; otd3226@rupto.ru

Авторлар мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.
The authors declare no conflict of interests.

Редакцияға 28.04.2025 ж. келіп түсті
Рецензияланғаннан кейін 02.06.2025 ж. пысықталды
Жариялауға 06.06.2025 ж. қабылданды

Ғылыми мақала

Original article

УДК: 347.77:001.895

EDN <https://elibrary.ru/rlpzex>

Беларусь Республикасындағы «Великий камень» индустриялық паркінің қытайлық резиденттерінің қызметі: патенттік белсенділік элементтері

Наталья Адельевна Маалұф

Ұлттық зияткерлік меншік институты

✉n.maaluf@ncip.by

Аңдатпа: бұл мақала Беларусь Республикасындағы «Великий камень» индустриялық паркінің қытайлық резиденттерінің қызметін талдауға арналған. Мақала авторы қытайлық компаниялардың қызметін импортты алмастыру, зияткерлік қызмет нәтижелерін кейіннен патенттеу және Беларусь экономикалық дамуы үшін саябақтың географиялық орналасуын тиімді пайдалану мақсатында Беларусь Республикасында ең көп сұранысқа ие технологияларды аудару мүмкіндіктері тұрғысынан қарастырады. Зерттеу әдістері талдау және синтез, салыстыру, патенттік іздеу болды. Индустриалды парктің қытайлық резидент компанияларының тіркелген өнертабыстары мен тауар белгілері туралы патенттік ақпаратты іріктеу Беларусь Ұлттық зияткерлік меншік орталығы, ЕАПАТИС және PATENTSCOPE дерекқорында 15 жыл тереңдікте жүзеге асырылды. Зерттеудің ең маңызды нәтижесі жаһандық нарықтағы екі ірі қытайлық компанияны – «ХУАВЭЙ ТЕКНОЛОДЖИЗ КО., ЛТД» және «ЗТЕ Корпорейшн» – өнертабыстарға патенттер мен Беларусь Республикасында тауар белгілерін тіркеуге арналған куәліктер алуға ең белсенді өтініш берушілер ретінде. Зерттеу қорытындысы бойынша автор географиялық бөлінген инновациялық орталықтарды құру бойынша ДЗМҰ әдіснамасын пайдалана отырып, индустриялық паркті және қытайлық резидент компаниялардың қызметін одан әрі дамытуды жоспарлау бойынша практикалық ұсыныстар береді. Басылым инновация, технологиялар трансфері және зияткерлік қызмет нәтижелерін (ЗҚН) коммерцияландыру саласындағы мамандарға пайдалы болуы мүмкін. Сондай-ақ, бұл материал инновациялық даму саласындағы тұжырымдамаларды, стратегияларды және нормативтік-құқықтық актілерді әзірлеу кезінде пайдаланылуы мүмкін.

Негізгі сөз: технологиялар трансфері, халықаралық ғылыми-техникалық ынтымақтастық, индустриялық парктер, инновациялық кластерлер, инновациялық экономикалық даму географиясы, инновациялық даму әдістемесі, өтініш беру белсенділігі, патенттік іздеу, тауар белгілерін тіркеу.

Дәйексөз алу үшін: Маалұф Н. А. Беларусь Республикасындағы «Великий камень» индустриялық паркінің қытайлық резиденттерінің қызметі: патенттік белсенділік элементтері // ФӨМИ хабаршысы. 2025. Т. 4, № 2 (12). 150–159-БЕТ.

Алғыс хаттар: ғылыми басшылықты жүзеге асырғаны, осы материалды жазу кезінде әдістемелік қолдау көрсеткені және оны бағалағаны үшін, сондай-ақ жалпы оны дайындау барысында белсенді көмек көрсеткені үшін:

1. Александрова Анне Владимировнаға, техн. ғылымдарының канд., доцент, жетекші ғылыми қызметкер – «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» Федералдық мемлекеттік бюджеттік мекемесінің Аналитика орталығының бастығына (Ресей Федерациясы);

2. Усачева Елене Юрьевнаға, Ұлттық зияткерлік меншік орталығының Өнеркәсіптік меншікті сараптау басқармасының бастығына (Беларусь Республикасы);
3. Ахраменко Артуру Дмитриевичке, Ұлттық зияткерлік меншік орталығының іс-шараларды ұйымдастыру және халықаралық ынтымақтастық басқармасының бастығына (Беларусь Республикасы) алғыс білдіремін.

Chinese residents' activity in the Industrial park «Great Stone» (Republic of Belarus): elements of patent portfolio

Natallia A. Maaluf

National Center of Intellectual Property

n.maaluf@ncip.by

Abstract: the focus of this article is set upon analysing activity of the Chinese resident companies registered in the industrial park «Great Stone» in the Republic of Belarus. The author studies current performance of the Chinese companies contextualised by options of technologies transfer most in demand into the Republic of Belarus to meet the needs of import substitution, later filing of intellectual activity results and efficient use of this park geographical location for the benefit of the Belarusian national economic development. Research methods in use are analysis and synthesis, comparison and patent search. Patent search and analysis of patent information segment of registered inventions and trademarks of the industrial park Chinese residents was done with a 15-year step in the National Center of Intellectual Property of the Republic of Belarus, EAPATIS and PATENTSCOPE databases. The key research finding is identification of the two largest Chinese companies from the global market, which are Huawei Technologies CO., LTD and ZTE Corporation, with their operational activities in the Republic of Belarus to be most prospective filing applicants for patents for inventions and trademarks certificates. As a result of this study the author gives practical recommendations for further industrial park development planning and support to registered Chinese companies by using WIPO methodology of spreading geography of innovation in local hotspots and global networks. This publication can be useful for experts in innovatics, technology transfer and commercialisation of intellectual activity results. Additionally, this data can be employed as a contributive part for concepts, strategies and legal acts elaborations in innovative development.

Keywords: technology transfer, international scientific and technical cooperation, industrial parks, innovation clusters, geography of innovative economic development, methodology of innovative development, filing activity, patent search, trademarks registration.

For citation: Maaluf, N. A., Chinese residents activity in the Industrial park «Great Stone» (Republic of Belarus): elements of patent portfolio // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025.Vol. 4, No 2 (12): 150–159 (In Russ.).

Acknowledgements: for research and scientific tutorial, methodological support and evaluation during this material writing as well as proactive engagement for its preparation on the whole I would like to acknowledge the contribution of the following individuals:

1. Anna Vladimirovna Aleksandrova, Cand. Sci.PhD (Technical Sciences), Associate Professor, Leading Researcher – Head of the Analytical Centre, Federal Institute of Industrial Property (Russian Federation);
2. Elena Jur'jevna Usacheva, Head of Industrial Property Examination Department, National Center of Intellectual Property (Republic of Belarus);
3. Arthur Dmitrijevich Akhramenko, Head of Protocol and International Cooperation Department, National Center of Intellectual Property (Republic of Belarus).

Кіріспе

Қытай экономикасының өнеркәсіптік өндірістері жетістіктері жақсы танымал және зерттелген. Қытай сонымен қатар болашақта инновациялық орталықтар мен қалалық құрылымдар құрылатын әртүрлі экономикалық аймақтарды дамытуда бай тәжірибеге ие [1-3]. Технопарктердегі инновацияларды дамыту негізінде жаңа ашық экономикаға көшу бойынша Қытай Халық

Республикасының тәжірибесін зерттеу Беларусь Республикасы үшін де, Ресей Федерациясы үшін де үлкен маңызға ие және өте өзекті мәселе.

Бұл зерттеудің мақсаты зияткерлік меншікті құқықтық қорғау және зияткерлік құқықтарды коммерцияландыру бағытында «Великий камень» индустриалды паркіндегі Қытай компанияларының тәжірибесін зерттеу болып табылады.

Беларусь Республикасының мемлекеттік инновациялық саясатының негізгі бағыттары

Кез келген елдің инновациялық қызмет саласындағы мемлекеттік саясаты экономиканың, өндірістердің және жұмыс орындарының жаңа секторларын құру, ұлттық және өңірлік ауқымдағы аумақтарды дамыту, жер ресурстарын тиімді пайдалану және оларды экономикалық дамыту жөніндегі міндеттерді қамтиды. Беларусь Республикасы Президентінің 2021 жылғы 15 қыркүйектегі № 348 Жарлығымен бекітілген Беларусь Республикасының инновациялық дамуының 2021-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының (бұдан әрі – Мемлекеттік инновациялық даму бағдарламасы) ережелерінде («мемлекеттік инновациялық саясаттың негізгі бағыттары» 3-тарауы және «ұлттық инновациялық жүйені дамыту» 4-тарауы) бекітілгені Беларусь Республикасы ерекшелік болып табылмайды. Мемлекеттік Инновациялық дамудың ағымдағы бағдарламасында ғылыми, ғылыми-техникалық және инновациялық қызмет салаларында инфрақұрылымды жеделдетіп қалыптастыру үшін «олардың базасында инновациялық салада шағын кәсіпкерлік субъектілерін құруға жәрдемдесу саласындағы технопарктерді дамыту және олардың қызметін материалдық-техникалық, қаржылық, ұйымдастырушылық-әдістемелік, ақпараттық, консультациялық және осы субъектілерді өзге де қамсыздандыруды жүзеге асыру» жөніндегі міндеттерді шешу қамтамасыз етіледі¹.

Сучжоу қаласында Қытай индустриалды паркінің жұмыс істеу тәжірибесіне негізделген «Великий камень» Қытай-Беларусь индустриалды паркін (бұдан әрі – «Великий камень» паркі) дамытудың бас жоспары мен тұжырымдамасына келешекте «Великий камень» паркін қалалық білім беруге айналдыру міндеті қойылды. Сонымен қатар, Минск қ. 2050 жылға дейінгі Бас жоспарының жаңартылған нұсқасы Минск агломерациясын қалыптастыру шеңберінде экономикалық ортамен кластерлік байланыстарды дамыту негізінде астананың спутник қаласын «Великий камень» паркінің базасында қалыптастыруды көздейді.

Индустриалды парктердің модельдері

Алуан түрлі технопарктер түрінің бір түрі – көптеген посткеңестік елдерде технологиялық трансфер арқылы жүзеге асырылатын экономиканы аумақтық ұйымдастырудың салыстырмалы түрде жаңа түрі болып табылатын индустриалды парктер болып саналады. Әдетте, индустриялық парк деп өндірістік, әкімшілік, қойма және өзге де ғимараттары, құрылыстары мен құрылымдары бар, жаңа өнеркәсіптік өндірісті құру үшін

инженерлік және көлік инфрақұрылымымен қамтамасыз етілген, өндірістік қызметті жүзеге асыру үшін қажетті құқықтық режимге ие жер учаскесінен (учаскелерінен) тұратын жылжымайтын мүлік объектілерінің кешені түсініледі². Түрлері бойынша индустриалды парктер келесіге бөлінеді:

Greenfield	Brownfield
парк мүлдем жаңа, бұрын салынбаған жер учаскесінде құрылған кезде, көбінесе мұндай саябақтың дайын инфрақұрылымы болмайды, алайда онымен өрістейді ³	онда тұрғындарға дайын өндірістік қуаттар мен өндірістік инфрақұрылым ұсынылады [4]

Ресей Федерациясы сияқты федералды және жергілікті деңгейдегі көп деңгейлі және күрделі экономикалық басқару жүйесі бар елдерде индустриалды парктер келесідей жіктелуі мүмкін:

- ерекше экономикалық аймақ мәртебесімен;
- моноқалалардың аумағында орналасқандар;
- өнеркәсіптік кластер инфрақұрылымына кіретіндер;
- ерекше мәртебесі жоқ [5].

Кез-келген индустриалды паркте мемлекет «жоғары технологиялық өндірістерге стратегиялық бағдарланған, жоғары қайта өңделген түпкілікті өнім шығарудың басымдықтары бар» негізгі мүдделі тұлға ретінде әрекет етеді [4]. Мұндай мүдделілік экономиканың әртүрлі секторларын стратегиялық дамытудың ерекше экономикалық нысанын және мемлекеттің, ұлттық және халықаралық жеке кәсіпкерлік сектордың – мемлекеттік-жекешелік әріптестіктің (бұдан әрі – МЖӘ) экономикалық өзара іс-қимылының жекелеген түрін құруға мүмкіндік береді. МЖӘ-нің негізгі міндеті инфрақұрылым объектілерін қалыптастыру және одан әрі дамыту үшін мемлекеттік ұйымдардың да, жеке компаниялардың да қарамағындағы әртүрлі ресурстарды, оның ішінде зияткерлік, адами, материалдық, техникалық, қаржылық, әкімшілік, жер, қойма ресурстарын барынша шоғырландыру болып табылады. Индустриялық парктер базасында МЖӘ механизмін тиімді пайдалану кезінде осы инфрақұрылымның әрбір субъектісі өз ұсыныстары мен жобалық идеяларымен ұсыныс жасай алады.

Ең тиімді индустриалды парктер – бұл Ұлыбританиядағы ең табысты 15 парктің операциялық қызметін

¹ Беларусь Республикасының 2021-2025 жылдарға арналған мемлекеттік инновациялық даму бағдарламасы / «Беларусь ғылыми-техникалық саланы жүйелік талдау және ақпараттық қамтамасыз ету институты» ММ; редакция алқасы: С. В. Шлычков. Минск: «БелиСА» ММ, 2022. 192-бет. Баспасөз басылымының электрон. көшірмесі. URL: http://www.belisa.org.by/pdf/2022/gpir_2021-2025_22.pdf (жүгінген күні: 10.04.2025).

² МЕМСТ Р 56301-2014 Индустриалды парктер. Талаптар // Кодекс: құқықтық және нормативтік-техникалық құжаттардың электрондық қоры. URL <https://docs.cntd.ru/document/1200115731?ysclid=mbkwh6hlag20582680> (жүгінген күні: 22.01.2025).

³ Greenfield және brownfield – айырмашылығы тек түсінде ме? // Ресей индустриалды парктері мен технопарктері: сайт. URL: <https://russiaindustrialpark.ru/article/greenfield-i-brownfield-raznica-ish-v-cvete> (жүгінген күні: 22.01.2025).

атқаратын инфрақұрылымдық элементтері бар парктер⁴. Мұндай элементтерге мыналар жатады:

- резиденттерге пайдалануға берілетін кеңсе үй-жайларының үлкен аумағы;
- индустриялық парк аумағын тәулік бойы бейнеқадағалау және бейнебақылау жүйесінің болуы;
- басқарушы компания және индустриалды парк салушының нарықтағы тұрақты беделі;
- индустриялық парк кәсіпорындарында құрылған және құруға жоспарланған жұмыс орындарының саны;
- зияткерлік қызмет инновациялары саласында жұмыс істейтін компаниялардың инновациялық өндірістері мен кеңселерін индустриалды парк аумағында басым орналастыру (жасанды интеллектті пайдалану технологиялары, машиналық оқыту, автономды және пилотсыз техниканы құру және дамыту, цифрлық егіздер, виртуалды және толықтырылған шынайылық, 5G және 6G-Ready желілерін енгізу және орналастыру, кванттық технологиялар) [6];
- парк қызметін құқықтық және ақпараттық қамтамасыз ету (заңды мекенжайды тіркеу мүмкіндігі, мобильді құрылғылардың қосымшаларында индустриялық парктің геолокациясын көрсету, басқарушы компанияның персоналына әртүрлі байланыс құралдары бойынша жылдам қолжетімділік, парк туралы ақпаратты әртүрлі әлеуметтік желілерде орналастыру);
- жақын маңдағы елді мекендермен, вокзалдармен, әуежайлармен, өзен және теңіз порттарымен жақсы көлік байланысы. Индустриялық парктің қызметкерлері/келушілері үшін жеке көлік операторының (шаттлдар, бағдарлы шағын автобустар, минибустар, таксилер, бизнес-джеттер және т. б.) жұмысын ұйымдастыруға болады;
- индустриялық парктің резидент-компанияларының клиенттері үшін қонақ үйдің болуы;
- рекреациялық мүмкіндіктердің болуы.

Осы басылымның зерттеу объектісі «Великий камень» Қытай-Беларусь индустриалды паркі, ал мәні – ондағы Қытай компанияларының қызметі болып табылатындығын ескере отырып, оның инфрақұрылымын дамытуға қытайлық көзқарастың кейбір ерекшеліктеріне тоқталу қажет. Әдетте, қытайлық индустриалды парктер Greenfield аумағында салынуда, кәсіпорындардың максималды шоғырлануы және капиталды көп қажет ететін инфрақұрылымды құру мен күтіп ұстауда ауқымды үнемдеу қолданылады. Мәлімделген өндіріс шығындарды барынша азайтуды көздейді, ал жүзеге асырылған технологиялық трансфер бұдан әрі инновациялық өнімдерді жасау үшін зияткерлік қызмет нәтижесіне (ЗҚН) айрықша құқыққа иелік ету

Мәлімделген өндіріс шығындарды барынша азайтуды көздейді, ал жүзеге асырылған технологиялық трансфер бұдан әрі инновациялық өнімдерді жасау үшін зияткерлік қызмет нәтижесіне (ЗҚН) айрықша құқыққа иелік ету құралы ретінде лицензиялық шарттар немесе бірлескен ғылыми-технологиялық әзірлемелер жасасу арқылы жалғасады.

құралы ретінде лицензиялық шарттар немесе бірлескен ғылыми-технологиялық әзірлемелер жасасу арқылы жалғасады. Бірте-бірте Қытай индустриалды парктері жаңа индустрияландыру мен экономиканы жаңғыртуды қамтамасыз етуге арналған шет мемлекетте орналасқан болса, жаңадан құрылған компаниялардың немесе бірлескен кәсіпорындардың көптігімен толып келе жатыр. Сондай-ақ, Қытай индустриалды парктерінің жұмыс істеуі үшін әкімшілік кедергілерді елеулі төмендету, инвестицияларды тартудың нақты құрылған режимін және⁵ аумағының қолайлы инвестициялық ахуалын жасау көзделген аумағының қолайлы инвестициялық ахуалын жасау көзделген.

Зияткерлік меншік экономикалық актив ретінде

Резидент компаниялардың әрқашан өз елінде ұлттық рәсім бойынша немесе халықаралық рәсім бойынша (РСТ, Мадрид одағы) құрылған зияткерлік меншік объектілерінің (ЗМО) кез келгеніне құқықтарды тіркеуге қажетті патент/куәлік қолданылатын елді таңдай отырып, өтінім беру мүмкіндігі болады. Сонымен қатар, зияткерлік құқықтар ЗҚН қорғауға ғана емес, сонымен бірге оларды болу мемлекетінің аумағында немесе бүкіл өңірде, мысалы, Еуразиялық экономикалық одақ (ЕАЭО) немесе Еуразиялық патенттік конвенцияның (ЕАПК) юрисдикциясы саласында тікелей коммерцияландырумен айналысуға мүмкіндік береді. Бұл индустриалды паркте жұмыс аяқталғаннан кейін сауда-экономикалық байланыстарды орнатудың жеке әрекеттеріне қарағанда тиімділіктің үлкен үлесімен болуы мүмкін. Зияткерлік меншік және оның объектілері кез келген ұлттық және халықаралық инновациялық экожүйенің маңызды бөлігі болып табылады, ол өнертапқыштарға, ғалымдарға және инноваторларға ЗҚН-нің идеяның пайда болуынан бастап

⁴ 15 of the Best Business Parks in the UK // Prime Office Space : сайт. URL: <https://primeofficespace.co.uk/latest/15-best-business-parks-in-the-uk/> (жүгінген күні: 30.01.2025).

⁵ «Великий камень» индустриялық паркі және Беларусь-Қытай ынтымақтастығын дамытудағы мәні: дипломдық жұмыс / Л. Гэ. Минск, 2018. 83-бет.

оның өнеркәсіптік іске асырылуына дейінгі барлық инновациялық әлеуетін жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Мәселен, Ұлыбританияның әртүрлі экономикалық салалары мен кәсіпорындары «Патенттелген өнертабыстар» санатында пайдаланатын ЗМО-ның пайыздық мәндегі үлесі – 72%, Халықаралық тауарлар мен қызметтер жіктемесі (ХТҚЖ) бойынша «Тауар белгілері» – 65%, «Патенттелген өнеркәсіптік үлгілер» – 59%⁶ құрайды. Аталмыш деректер берілген өтінімдер, берілген патенттер және жеке тұлғаларға арналған сауда белгілері туралы куәліктер бойынша көрсеткіштерді қамтымайтынына қарамастан, Ұлыбритания экономикасында ЗМО пайдалану деңгейі өте жоғары.

Индустриялды парктер құру мен жұмыс істеуінің мүмкін болатын факторларын талдау Беларусь Үкіметінің серіктестер іздеуге және инновациялық экономикалық дамудың осы түрін тек сауда және инвестициялық ынтымақтастықты кеңейту үшін ғана емес, сонымен қатар жекелеген географиялық аймақтардың әлеуметтік-экономикалық дамуына және жалпы Беларусь Республикасының экспорттық әлеуетін арттыруға өз көзқарасын қалыптастыруға ықпал етті.

Индустриялды парктер құру мен жұмыс істеуінің мүмкін болатын факторларын талдау Беларусь Үкіметінің серіктестер іздеуге және инновациялық экономикалық дамудың осы түрін тек сауда және инвестициялық ынтымақтастықты кеңейту үшін ғана емес, сонымен қатар жекелеген географиялық аймақтардың әлеуметтік-экономикалық дамуына және жалпы Беларусь Республикасының экспорттық әлеуетін арттыруға өз көзқарасын қалыптастыруға ықпал етті. Беларусь Республикасының аумағында екі елдің кәсіпорындарының Қытай-Беларусь индустриялды паркін бірлесіп құру мәселесі бойынша бірқатар келіссөздер жүргізілгеннен кейін, 2011 жылғы 18 қыркүйекте Беларусь Республикасының Үкіметі мен Қытай Халық Республикасының Үкіметі арасында «Великий камень» деп аталатын Қытай-Беларусь индустриялды паркі туралы келісімге

(Келісім) қол қойылды. Бұл халықаралық жоба Беларусь-Қытай экономикалық жобаларының ең табысты жобаларының бірі болып табылады және «2020 жылы «Великий камень» индустриялды паркі» «Белдеу және жол» бастамасының индустриялды парктер рейтингінде көшбасшы болды [7]. Бұрын бұл бастама «Бір белдеу – бір жол» деп аталған болатын.

ҚХР-ның инвесторларды тарту, компаниялар құру, шаруашылық қызметті жүргізу, индустриялық парктегі кәсіпорындарды қолдау үшін қаржы бөлу жөніндегі міндеттемесі туралы келісімнің тармағы ерекше назар аударуға лайық. Келісімнің бұл бекітілген тармағы Қытай тарапының «Великий камень» индустриялық паркін құруға және дамытуға жоғары қызығушылық дәрежесін көрсетеді⁷, өйткені әдеттегі тәжірибеде тараптар инвестициялар тартуға жәрдемдесуге деген ұмтылысты декларативті түрде бекіте алады, бірақ өз міндеттемелерін бекітпейді.

Салықтық реттеудің ерекше тәртібі бөлігінде барлық резиденттер үшін индустриялық парктің арнайы құқықтық режимінің ерекше басымдығы, «Великий камень» Қытай-Беларусь индустриялық паркінің арнайы құқықтық режимін жетілдіру туралы» Беларусь Республикасы Президентінің 2017 жылғы 12 мамырдағы № 166 Жарлығының 40-тармағына сәйкес (Беларусь Республикасы Президентінің 2023 жылғы 1 маусымдағы № 161 Жарлығы ред.) (№ 166 Жарғы), Индустриялық парк резидентінің есепті кезеңде салық кезеңінің басынан бастап өспелі қорытындымен жалпы пайдасы пайда болған бірінші салық кезеңінен (қоса алғанда) бастап 10 күнтізбелік жыл ішінде Индустриялық парк аумағында өндірілген өз өндірісінің тауарларын (жұмыстарын, көрсетілетін қызметтерін) өткізуден алынған пайдаға қатысты, көрсетілген тауарларды (жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді) өткізуден түсетін пайданы қоса алғанда пайдаға салынатын салықтан босату болып табылады.

Сондай-ақ, № 166 Жарғының 46-тармағына сәйкес, осы зерттеу объектісіне жататын «Великий камень» индустриялық паркінде жұмыс істедің қосымша артықшылығы оның резиденттері үшін салықтық реттеудің ерекше тәртібі болып табылады, онда Беларусь Республикасының аумағында индустриялық парктің қала құрылысы жобаларын әзірлеу кезінде, индустриялық парк объектілерін салу, жарақтандыру үшін пайдаланылған тауарларды (жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді), мүліктік құқықтарды сатып алу кезінде

⁶ Use of intellectual property rights across UK industries, Research and analysis. updated 9 June 2022 // UK Intellectual Property Office: ресми сайт. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/use-of-intellectual-property-rights-across-uk-industries/use-of-intellectual-property-rights-across-uk-industries> (жүгінген күні: 03.02.2025).

⁷ «Беларусь Республикасының Үкіметі мен Қытай Халық Республикасының Үкіметі арасындағы Қытай-Беларусь индустриялық паркі туралы келісімді ратификациялау туралы» Беларусь Республикасының 2012 жылғы 7 қаңтардағы № 348-З Заңы: 2011 жылғы 14 желтоқсанда Беларусь Республикасының Ұлттық жиналысының Өкілдер Палатасымен қабылданды. 2011 жылғы 20 желтоқсанда Беларусь Республикасының Ұлттық Жиналысының Кеңесімен мақұлданды // ILEX: бухгалтерлік есеп, салық салу және құқық бойынша дайын құқықтық шешімдердің онлайн-сервисі / «ЮрСпектр» ЖШҚ. 2011. Беларусь Республикасының Құқықтық актілерінің ұлттық тізілімінде 2012 жылғы 12 қаңтарда № 2/1900 болып тіркелді.

(Беларусь Республикасының аумағына әкелу кезінде төленген), тауарларды (жұмыстарды, қызметтерді) сату бойынша айналымнан есептелген қосымша құн салығының сомасына қарамастан, осы парктің тиісті объектісін пайдалануға қабылдаған жылдан кейінгі жылдың 31 желтоқсанынан кешіктірмей қосымша құн салығының сомаларын (заңнамаға сәйкес шегеруге жатпайтын салық сомаларын қоспағанда) толық көлемде шегеру құқығына сілтеме бар⁸.

«Великий камень» индустриялық паркінің жұмыс істеуі үшін ұсынылған барлық артықшылықтар Беларусь Республикасына инвестицияларды барынша тартуға ықпал етті. Сонымен, Қытай Халық Республикасының Беларусь Республикасындағы Төтенше және Өкілетті Елшісі Чжан Вэньчуань келесідей мәлімдеме жасады: «2024 жылдың басынан бастап «Великий камень» индустриялық паркі салауатты және тұрақты дамып келеді. Келісілген инвестиция сомасы шамамен 1,5 миллиард АҚШ долларын құрады⁹. Сондай-ақ, Беларусь тарапынан «Великий камень» индустриялық паркі әкімшілігінің басшысы Александр Ярошенконың мәлімдемесі бойынша, «Қытай компаниялары «Великий камень» паркінің негізгі инвесторлары болып қала береді, олар 61 жобаны жүзеге асыруда және паркке 300 миллион доллардан астам қаражат салды¹⁰. Индустриялық паркте өндірісті оқшаулау мүмкіндіктері мен инвестициялық жоспарлар 16 мыңға жуық жаңа жоғары технологиялық жұмыс орындарын құруды болжауға мүмкіндік береді және Беларусияның экономикалық тұрғыдан өсуін елеулі ынталандыру болып табылады.

Әрине, қытайлық индустриялық парк компанияларының өтініш беру белсенділігінің көрсеткіштері қызығушылық тудырады. Қазіргі уақытта Беларусь Республикасында өнертабыстарға патенттер мен Ұлттық зияткерлік меншік орталығының тауар белгілерін тіркеуге арналған куәліктердің деректер қорының ресми деректеріне сәйкес, өтініш беру белсенділігінің жағдайын «Великий камень» индустриялық паркінің резиденттері, компанияларының тізімі бойынша емес, олардың бас компанияларының өтініш берушілерінің мүдделілігі бойынша қарастырған жөн. Паркті дамыту жобасы

⁸ «Великий камень» Қытай-Беларусь индустриялық паркінің арнайы құқықтық режимін жетілдіру туралы» Беларусь Республикасы Президентінің 2017 жылғы 12 мамырдағы № 166 Жарлығы (Беларусь Республикасы Президентінің 2023 жылғы 1 маусымдағы № 161 Жарлығы ред.) // ILEX Бухгалтерлік есеп, салық салу және құқық жөніндегі дайын құқықтық шешімдердің онлайн-сервиси / «ЮрСпектр» ЖШҚ, 2023. Беларусь Республикасының Құқықтық актілерінің ұлттық тізілімінде 2017 жылғы 22 мамырда № 1/17065 болып тіркелді.

⁹ Қытайдың Беларусиядағы елшісі: «Великий камень» бағдарламасына салынған инвестиция сомасы шамамен \$1,5 млрд. құрады // СБ. Бүгін Беларусь: сайт. URL: <https://www.sb.by/articles/posol-kitaya-v-belarusi-summa-investitsiy-v-velikiy-kamen-sostavila-pochti-1-5-mlrd.html> (жүгінген күн: 30.01.2025).

¹⁰ «Великий камень» әкімшілігінің басшысы Александр Ярошенко Беларусь теледидарының эфирінде индустриялық парктің қалай дамып жатқандығы және оның басшылығының алдында тұрған жоспарлары туралы айтты // Myfin.by: сайт. URL: <https://myfin.by/article/biznes-stalo-izvestno-skolko-kitajskij-biznes-uze-investiroval-v-velikiy-kamen-37948> (жүгінген күні: 06.06.2025).

Қазіргі уақытта Беларусь Республикасында ең белсенді және, айта кету керек, тұрақты өтініш берушілер жаһандық нарықтың екі танымал қытайлық АТ-компаниялары – «ХУАВЭЙ ТЕКНОЛОДЖИЗ КО., ЛТД.» и «ЗТЕ Корпорейшн» болып табылады. Олардың үлесіне қолданыстағы 25 патент және тауар белгісін тіркеу туралы 34 куәлік тиесілі.

өзінің практикалық сатысында 2015 жылдан бастап іске асырылуда, ал өндірістің құпиясын қоспағанда, патент қабілеттілігі жоғары деңгейдегі инновацияның өмірлік циклі кезеңі оны қалыптастыру, әзірлеу (іргелі, қолданбалы зерттеулер, тәжірибелік-конструкторлық әзірлемелер жүргізу), инновациялық өнімді сынақтан өткізу, ЗҚН коммерцияландыруды жоспарлау сатысында 5 жылдан 7 жылға дейін өтеді, ал күрделі өнімнің аналогтары жасалған жағдайда – 6 жылдан 10 жылға дейін. Осыған сүйене отырып, индустриялық парктің резидент компанияларының зияткерлік құқықтарын тіркеуге арналған өтінімдерін (қытайлық инвестициялармен жұмыс істейтін компаниялардың толық тізімімен <https://industrialpark.by/rezidenty/> сілтемесі бойынша танысып шығуға болады) 5 жылдан кейін келіп түсе бастайды деген болжам жасауға болады. Шын мәнінде, өтініш беру белсенділігінің жағдайы статистикалық тұрғыдан келесідей. Қазіргі уақытта Беларусь Республикасында ең белсенді және, айта кету керек, тұрақты өтініш берушілер жаһандық нарықтың екі танымал қытайлық АТ-компаниялары – «ХУАВЭЙ ТЕКНОЛОДЖИЗ КО., ЛТД.» и «ЗТЕ Корпорейшн» болып табылады. Олардың үлесіне қолданыстағы 25 патент және тауар белгісін тіркеу туралы 34 куәлік тиесілі. Осы компаниялардың өнертабыстарына барлық тіркелген

өтінімдер РСТ халықаралық рәсімі бойынша Беларусь Республикасына келіп түсті. Өз қолданысын тоқтатқан барлық 7 патент, тұтастай жаңа өтінімдерде жетілдірілді. «ХУАВЭЙ ТЕКНОЛОДЖИЗ КО. ЛТД.» компаниясының тіркелген зияткерлік құқықтар портфелінде ЕАПК-ға мүше елдердің аумағында өнертабыстарға 8 қолданыстағы патент мәлімделді. Халықаралық патенттік жіктелімнің (ХПЖ) бөлімдеріне сәйкес барлық өнертабыстар сыныптарда тіркелген:

- G06 «Деректерді өңдеу; есептеу немесе шот»;
- H04 «Электрік байланыс техникасы»;
- немесе екі сыныпта бір уақытта тіркелген.

Қытайлық резидент компаниялардың ағымдағы қызметінің екінші индикаторы Беларусь нарығы ғана емес, сонымен қатар ЕАЭО елдерінің тапсырыс берушілерінің

арасында сұранысқа ие олардың өнімдерін ұсыну болып табылады. АТ-технологиялар (сымды және сымсыз байланыс нарығы, мобильді және тіркелген терминалдар) саласындағы – «ХУАВЭЙ ТЕКНОЛОДЖИЗ КО., ЛТД.» және «ЗТЕ Корпорейшн» компаниялары ең танымал болып табылады, олардың өнімдері сымсыз адаптерлерді, сымсыз маршрутизаторларды, сымсыз кіру нүктелерін және Wi-Fi күшейткіштерін, медиа ойнатқыштарды, ТД-приставкаларды, ұялы телефондарды, смартфондарды, планшеттерді, ақылды сағаттарды ұсынуда жетекші орын алады. Сонымен қатар, «ХУАВЭЙ ТЕКНОЛОДЖИЗ КО., ЛТД.» бес негізгі технологиялық бағыт бойынша әртүрлі күрделі және жоғары технологиялық жабдықтарды ұсынады: магистральдық маршруттау, коммутация және қызметтер; бірлескен жұмыстарға арналған шешімдер; деректерді өңдеу орталықтарын виртуалдандыру және бұлтты есептеу; бейне технологиялар; бизнесті трансформациялауға арналған архитектуралар.

Сондай-ақ, табысты жобаларға ғылыми-зерттеу және суперконденсаторларды өндіру орталығы шоғырланған «ЗУМЛИОН БЕЛ-РУС» ЖШҚ компаниясының қызметін жатқызуға болады, олардың «технологиялық цикліне суперконденсаторларды құрастыру, өндіру, тестілеу, техникалық және кепілдік қызмет көрсету, сондай-ақ оларды көлік құралына орнатуға байланысты жұмыстар кіреді»¹¹. Сонымен қатар, компанияның өз өнімдерінің портфеліне автокрандар, жер қазу техникасы, көтеру техникасы, қойма техникасы, телескопиялық тиегіштер, тракторлар, мұнаралы крандар, бұрғылау қондырғылары, бетонға арналған техника кіреді.

«ЧАЙНА МЕРЧАНТС СиЭйчЭн-БиЭлАр КОММЕРЦИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ЛОГИСТИКАЛЫҚ КОМПАНИЯСЫ» ЖАҚ қойма логистикасы және сақтау саласындағы инновациялық құрылыс технологияларын ұсынады. 2018 жылы компания «Чайна Мерчантс» логистикалық және коммерциялық паркінде орналасқан Беларусь Республикасының аумағындағы ең ірі, әрі заманауи және жабдықталған қойма ашты. Қойманың жалпы ауданы 10 000 ш.м. құрайды, онымен ыңғайлы көлік қатынасы қарастырылған және жобаланған, мүдделі клиенттерге кедендік қызмет көрсетудің кәсіби және сапалы деңгейін ұсына отырып, кеден қоймасының тәулік бойы жұмысы ұйымдастырылған.

«Флюенс Интернэшнл Технолоджи» ЖШҚ компаниясы салқындату және жарықдиодты жарықтандыру саласындағы инновациялық әзірлемелермен айналысады және көше шамдары, ауыстырылатын жарықдиодты модульдер, «Армстронг» типті шамдарға арналған құрауыштар, өнеркәсіптік жарықтандыру өнімдері, сауда-кеңсе, сәулет шамдары, спорттық

Жоғарыда аталған компаниялар ЕАЭО мемлекеттері мен ЕАПК-ге мүше елдердің аумағында өз бизнесін жүргізуді кеңейтуге ұмтылады, қазіргі уақытта ең белсенділері Ресей Федерациясында, Армения Республикасында, Әзірбайжан Республикасында, Қазақстан Республикасында, Қырғызстан Республикасында, Түрікменстанда және Тәжікстан Республикасында өкілдіктері бар АТ секторының компаниялары болып табылады.

жарықтандыру элементтері, жарықдиодты шамдар сияқты өнімдердің кең спектрін ұсынады.

Геотермальды жылу сорғылары жабдығын шығарумен «Бел Лотослэнд» ЖШҚ компаниясы айналысады.

Жоғарыда аталған компаниялар ЕАЭО мемлекеттері мен ЕАПК-ге мүше елдердің аумағында өз бизнесін жүргізуді кеңейтуге ұмтылады, қазіргі уақытта ең белсенділері Ресей Федерациясында, Армения Республикасында, Әзірбайжан Республикасында, Қазақстан Республикасында, Қырғызстан Республикасында, Түрікменстанда және Тәжікстан Республикасында өкілдіктері бар АТ секторының компаниялары болып табылады.

Осы зерттеу үшін «ХУАВЭЙ ТЕКНОЛОДЖИЗ КО. ЛТД.» және «ЗТЕ Корпорейшн» компаниялары қызметінің Беларусь Республикасындағы және инновациялық технологиялар мен өтініш беру белсенділігінің жаһандық деңгейінде салыстырмалы сипаттамалары да қызығушылық тудырады. «ХУАВЭЙ ТЕКНОЛОДЖИЗ КО., ЛТД.» 1995 жылы өз әзірлемелерін патенттеу және өзінің инновациялық қызметіне қомақты инвестициялар салуды бастағаннан бері бүкіл әлем бойынша 40 000-нан астам патенттік түрлердің 100 000-нан астамында белсенді патенттердің авторлық құқық иесі болып табылады. Компания ҚХР-да, сондай-ақ АҚШ-та (патенттердің ең көп санын алу бойынша топ-20 компанияның қатарына кіреді) және Еуропалық Одақта (патент алуға екінші ірі өтініш беруші)¹² белсенді өтініш беруші болып табылады. «ЗТЕ Корпорейшн» ҚХР-ғы (барлық берілген патенттердің 41%), АҚШ-тағы (тиісінше 23%) және Еуропалық патенттік ведомстводағы (13%) өтініш беру белсенділігі бойынша баламалы компания

¹¹ «Великий камень» индустриялық паркінде электробустарға арналған суперконденсатор шығару зауыты ашылды // БЕЛТА – Беларуссия Жаңалықтары: сайт. URL: <https://belta.by/economics/view/zavod-proizvodstvu-superkondensatorov-dlja-elektrobusov-otkrylsja-v-velikom-kamne-315788-2018/> (жүгінген күні: 31.01.2025).

¹² Respecting and Protecting Intellectual Property: The Foundation of Innovation. White Paper on Innovation and Intellectual Property / Huawei: сайт. URL: <https://www.huawei.com/en/ipr>. (жүгінген күні: 13.03.2025).

1-кесте.
МПК кластары

Table 1.
IPC classes

МПК кластары	Өнертабыс
H03 – электронды схемалар H04 – электрік байланыс техникасы	Полярлық кодты декодтау әдістері және декодтау құрылғысы
G02 – оптика H04 – электрік байланыс техникасы	Толқын ұзындығының селективті қосқышы, оптикалық аппарат және байланыс тәсілі
H04 – электрік байланыс техникасы	Деректерді тарату тәсілі және электрондық құрылғы
H01 – электрлік жабдық элементтері H05K – басып шығару схемалары; электр аспаптарының корпустары немесе бөлшектері; электрлік аппаратура элементтерінің блоктарын жасау	Электрондық құрылғы, электрондық жүйе және олардың басып шығару тақталарының өзара байланысу архитектурасы

Автормен құрастырылған

болып табылады¹³. Соңғы уақытта «ЗТЕ Корпорейшн» жоғары технологиялық әзірлемелерінің негізгі бағыттары 5G технологиясы, радиоэлектрондық күрес және климаттың өзгеруі болды, олардың әзірлемелерінің жалпы көлемі бойынша өтінімдердің 33%-ы берілді және патенттердің 31%-ы алынды. «ХУАВЭЙ ТЕКНОЛОДЖИЗ КО., ЛТД.» үшін 5G технологиясы, мобильді құрылғылар және ақылды экожүйелер саласындағы, сондай-ақ МПК сыныптарындағы топ-өнертабыстар озық болды (1-кесте).

Беларусь Республикасында компаниялар мұндай деректермен әзірлемелер жасаған жоқ.

Сондай-ақ, Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының (ДЗМҰ) мәліметтері бойынша аталған компаниялардың өтініш беру белсенділігі Беларусь Республикасындағыдан мүлдем өзгеше сипат көрсететінін атап өткен жөн. «ХУАВЭЙ ТЕКНОЛОДЖИЗ КО., ЛТД.» компаниясының өтініш беру белсенділігі оны РСТ жүйесі (әлемде 1-ші орында, 2023 жылы 6494 өтінім) бойынша және Мадрид жүйесі бойынша (әлемде 9 – шы орында, 2023 жылы 78 өтінім) тауар белгілерін тіркеуге өтінім беруші компаниялардың алғашқы ондығы арқылы өтініш берушілердің көшбасшылары қатарына енгізді¹⁴.

Сонымен қатар, ДЗМҰ-ның 2024 жылғы Жаһандық инновациялық индексінің соңғы жарияланған мәліметтеріне сәйкес, «ХУАВЭЙ ТЕКНОЛОДЖИЗ КО., ЛТД» Huawei Investment & Holding холдингінің мамандандырылған ғылыми-зерттеу бөлімшесі F3Ж/F3ТКЖ жүргізуге жаһандық корпоративтік инвесторлар санатында 5-ші рейтингке ие [8]. Қазіргі уақытта қайсыбір

бірдей Қытай-Беларусь бірлескен жобаларын жүзеге асыруға мұндай инвестициялар анықталған жоқ.

Технологиялық инновациялар – кез-келген қоғамның экономикалық өсуі мен өмір сүру стандарттарын арттырудың сөзсіз катализаторы. Қазіргі кездегі инновациялық трендтер әртүрлі белгілермен, мысалы, ұлттық, тарихи, технологиялық, радикалды, жақсартушы, модификациялаушы, серпінді немесе БҰҰ-ның тұрақты даму мақсаттарына сәйкестік белгілерімен сипатталады. Бұл класс негізінен ең мұқтаж елдерге жаңа қызметтерге, өндірістік процестерге, өндірісті ұйымдастыру әдістеріне, ұйымдық құрылымдарға, техникалық көмек жобалары мен бағдарламаларын іске асыру шеңберінде басқару жүйелеріне қол жеткізуге мүмкіндік беретін процестік инновациялардан тұрады. Алайда, ДЗМҰ-ның жүргізген соңғы The Geography of Innovation: Local Hotspots, Global Networks зерттеуінің нәтижелеріне сәйкес, инновациялық процестерде нарықтық тенденцияларға, академиялық орта мен өндірістік циклдің әлеуетін шоғырландыруға, жаңа білімнің қалыптасуы мен ағымына, инновациялық бизнестің, стартаптардың және спин-офф-компаниялардың ірі жоғары технологиялық компаниялармен және жаһандық инвесторлармен ынтымақтастығы және инновацияларды коммерцияландыру нәтижесінде инновациялық белсенділікке және инновациялардың көші-қон сипатына қажеттілікке байланысты географиялық бөлінудің жаңа айқын белгілерін дамытуда технологиялар трансферті нәтижесінде өнімдер, бұл циклдік түрде патенттік өтініш беру белсенділігінің өсуіне әкеледі [9]. Осылайша, географиялық оқшауланған инновациялық орталықтар, индустриялық парктер, технопарктер, технохабтар табиғи, адами, нарықтық ресурстарымен және осы инфрақұрылымның қолданыстағы нарықтарды кеңейту немесе жаңа өткізу нарықтарын құру, тұтынушыға кейіннен сату үшін инновациялық өнімді шығару үшін әлемдік нарыққа интеграциялану қабілетімен белгілі бір орналасу жеріне

¹³ ZTE sees highest patent filings and grants during April in Q2 2024 / Verdict: сайт. URL: <https://www.verdict.co.uk/zte-patent-activity/?cf-view>. (жүгінген күні: 13.03.2025).

¹⁴ WIPO Statistical Data Centre. IP Facts and Figures // WIPO: есми сайт. URL: <https://www.wipo.int/en/ipfactsandfigures/patents>. (жүгінген күні: 14.03.2025).

байланған, өнім бойынша жаңа зерттеулер жүргізу және жаңа бірлескен өндірістер құру аймақтық немесе тіпті жаһандық әлеуеті бар ғылыми және техникалық инновациялардың жергілікті орталықтарына айналады. Бұл өндіріс ауқымының экономикалық теориясымен түсіндірілетін экономикалық дамудың жаңа тенденциясы. Бұл жағдайда шығындарды азайту және қызметті масштабтау үшін пайдаланылатын ресурстар тек материалдық ресурстар ғана емес, сонымен қатар кәсіби дағдылар, қызметкерлердің білімі, ғылыми және өндірістік көші-қон мүмкіндіктері, инновациялық жобаларға қатысатын компаниялардың саны мен сапасы, тілдік кедергінің болмауына байланысты ағымдық білім көлемі, мысалы, инновациялық бизнестің техникалық жарақтандырылуы, бәсекелестердің аналогтық қызметі, инновациялық жоба табиғатының рекомбинациялану дәрежесі болып табылады.

Қорытындылар

«Великий камень» инновациялық жобасын құру және оның жұмыс істеуі өзінің бастапқы сатысында, оның әлеуеті зор, барлық стейкхолдерлердің жоғары қызығушылық дәрежесі көрсетілген, Беларусь және Қытай тараптарынан елеулі құқықтық және қаржылық кепілдіктер берілген.

Жүргізілген зерттеу негізінде парк қызметін одан әрі дамыту үшін негізгі ұсыныс географиялық оқшауланған инновациялық орталықтарды дамыту бойынша ДЗМҰ әдіснамасын қолдану болып табылады. Бұл осы жобаны одан әрі дамыту бағыттарының біріне айналуы және Беларусь Республикасында және еуразиялық кеңістікте парктің резидент компанияларының өтініш белсенділігінің артуына әкелуі мүмкін. Жоғарыда айтылғандай, «ХУАВЭЙ ТЕКНОЛОДЖИЗ КО., ЛТД.» және «ЗТЕ Корпорейшн» алпауыт компаниялары АКТ саласында, ZOONLION («ЗУМЛИОН БЕЛ-РУС» ЖШҚ) инженерлік және ауыл шаруашылығы техникасын өндіру саласында, Xinzhu Corp. («ЧЭНДУ СИНЬДЖУ ДАМУДЫҢ ЖІБЕК ЖОЛЫ» ЖШҚ) теміржол көлігін жобалау және өндіру саласында, ZHEJIANG YONGKANG HAFES IMPORT & EXPORT CO., LTD («САС Индастриал» ЖШҚ) радиаторлар өндірісі саласында және т.б. ДЗМҰ әдістемесінің көмегімен парктегі компаниялардың дамуына қосымша серпін бере алады, жоғары білім беру мекемелері мен ғылыми-зерттеу институттарының күш-жігерін біріктіре алады, көлік және басқа инфрақұрылымға жетіспейтін инвестицияларды жүзеге асыра алады және осылайша парк кластерінде және Беларусь Республикасының юрисдикциясында резидент компаниялардың агломерациялық орналасу мүмкіндіктерін барынша пайдалана алады. Инновациялық өнімді әзірлеудің және географиялық оқшаулаудың артықшылықтарын пайдаланатын ДЗМҰ-ның бұл тәсілі нақты ұйымдардың сабақтастығының және олардың өңірдегі инновациялық кәсіпкерлікті дамыта дағы алдыңғы қызметінің, экономикалық қызметтің жаңа түрлерінің және мүлдем жаңа инновациялық

өнімнің өмірлік циклін құру үшін жаңа экономикалық мүмкіндіктер құрудың бірегей мүмкіндігін білдіреді.

Әдебиеттер тізімі

1. Лю, С. Ц. Технопарки в мировой экономике: особенности развития и регулирования в Китайской Народной Республике: автореф. дис. канд. экон. наук: 08.00.14 / С. Ц. Лю. Минск, 2020. 24 с.
2. Креативные технопарки в постиндустриальной трансформации экономики Китая / С. А. Титов, А. О. Кокорина, П. А. Быков [и др.] // Пространственная экономика. – 2019. – Т. 15, № 3. – С. 125–146. – DOI 10.14530/se.2019.3.125–146.
3. Балашова, М. А. О создании технопарков в целях развития инновационного производства страны: опыт Китая / М. А. Балашова, И. В. Цвигун, М. Н. Юсупова // Российско-китайские исследования. – 2023. – Т. 7, № 1. – С. 36–48. – DOI 10.17150/2587–7445.2023.7(1).36–48.
4. Сахарова, Л. А. Становление индустриальных парков в российской экономике / Л. А. Сахарова // Национальные интересы: приоритеты и безопасность. – 2015. – Т. 11, № 39 (324). – С. 17–26.
5. Егорова, А. А. Географические особенности функционирования индустриальных парков в России / А. А. Егорова // Социально-экономическая география: теория, методология и практика преподавания: материалы Всероссийской научно-практической конференции, Москва, 19 мая 2023 года. – Москва: ООО «Сам Полиграфист», 2023. С. 55–63.
6. Петров, А. Тенденции и инновации на IT-рынке, которые повлияют на будущее отечественных компаний // Агроинвестор: сайт. – URL: <https://www.agroinvestor.ru/column/artem-petrov/41284-tendantsii-i-innovatsii-na-it-rynke-kotorye-povliyayut-na-budushchee-otechestvennykh-kompaniy/> (дата обращения: 10.05.2025).
7. Юньлун, Л. Сравнительный анализ деятельности Китайско-Белорусского индустриального парка «Великий камень» и свободных экономических зон в Республике Беларусь / Л. Юньлун // Вести Института предпринимательской деятельности. – 2023. – № 1 (28). – С. 57–62.
8. China ranking in the Global Innovation Index 2024. Global Innovation Index 2024 (2024), available at <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/china> (Accessed: 14.03.2025).
9. Crescenzi, Riccardo & Iammarino, Simona & Ioramashvili, Carolin & Rodríguez-Pose, Andrés & Storper, Michael. (2023). The Geography of Innovation: Local Hotspots and Global Innovation Networks. SSRN Electronic Journal. 10.2139/ssrn.4424262.

Автор туралы ақпарат

Наталья Адельевна Маалұф, іс-шараларды ұйымдастыру және халықаралық ынтымақтастық басқармасының жетекші маманы, Ұлттық зияткерлік меншік орталығы (Минск, Козлов көш., 20 үй); SPIN-коды: 9687-0332; n.maaluf@ncip.by

References

1. Liu, S.C. (2020), Technoparks in the global economy: features of development and regulation in the People's Republic of China, Abstract of Ph.D. dissertation, Belarus State Economic University, Minsk, Republic of Belarus.
2. Titov, S. A. et al (2019), Creative technology parks in the post-industrial Transformation of China's Economy, «Spatial Economics» (Prostranstvennaya ekonomika), vol, 15, no. 3, pp. 125–146.
3. Balashova, M. A., Tsvigun, I. V., and Yusupova M. N. (2023), On the creation of technology parks in order to develop the country's innovative production: China's experience, Russian and Chinese Studies, Vol. 7, no. 1, pp. 36–48.
4. Sakharova, L. A. (2015), The formation of industrial parks in the Russian economy, National Interests: Priorities and Security, vol. 11, no. 39, pp. 17–26.
5. Egorova, A. A. (2023), «Geographical features of the functioning of industrial parks in Russia», *Socialno-ekonomicheskaya geografiya: teoriya, metodologiya i praktika prepodavaniya: materialy Vserossijskoj nauchno-prakticheskoy konferencii* [Proc. of the All-Russian Scientific and Practical Conference «Socio-economic geography: theory, methodology and teaching practice»], Moscow, 19 May 2023, pp. 55–63.
6. Petrov, A. (2023), «Trends and innovations in the IT market that will affect the future of domestic companies», available at: <https://www.agroinvestor.ru/column/artem-petrov/41284-tendentsii-i-innovatsii-na-it-rynke-kotor-ye-povliyayut-na-budushchee-otechestvennykh-kompaniy/> (Accessed: 10 May 2025).
7. Junlun, L. (2023), «Comparative analysis of the activities of the Chinese-Belarusian industrial park «Great Stone» and free economic zones in the Republic of Belarus», *Vesti Instituta predprinimatelskoj deyatel'nosti*, no (28), pp. 57–62.
8. China ranking in the Global Innovation Index 2024. Global Innovation Index 2024 (2024), available at <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/china> (Accessed: 14.03.2025).
9. Crescenzi, Riccardo & Iammarino, Simona & Ioramashvili, Carolin & Rodríguez-Pose, Andrés & Storper, Michael. (2023). The Geography of Innovation: Local Hotspots and Global Innovation Networks. SSRN Electronic Journal. 10.2139/ssrn.4424262.

Information about the author

Natallia A. Maaluf, Lead Specialist of the Protocol and International Cooperation Department, National Center of Intellectual Property Republic of Belarus (Minsk, Kozlova str., bld 20); SPIN-code: 9687–0332; n.maaluf@ncip.by

Автор мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.
The author declares no conflict of interests.

Редакцияға 07.04.2025 ж. келіп түсті
Рецензияланғаннан кейін 06.06.2025 ж. пысықталды
Жариялауға 09.06.2025 ж. қабылданды

4

ПАТЕНТТІК АҚПАРАТТЫҢ
ЭЛЕКТРОНДЫҚ СЕРВИСТЕРІ

Ғылыми мақала

Original article

УДК 347.771

EDN: <https://elibrary.ru/qlyyzo>**Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының жаңа ережелерін ескере отырып, дәстүрлі білім және генетикалық ресурстар бойынша деректер қорының құқықтық, техникалық және ақпараттық қамтамасыз етілуін талдау**

Олег Петрович Неретин, Анна Анатольевна Полякова[✉],
Николай Борисович Лысков, Николай Вадимович Зарянов
Федералдық өнеркәсіптік меншік институты
[✉]apolyakova@rupto.ru*

Аңдатпа: дәстүрлі білім мен генетикалық ресурстар туралы ақпараттың қол жетімділігі, сондай-ақ оларды құқықтық тұрғыдан қорғау Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының жыл сайынғы сессиялары аясында ең көп талқыланатын тақырыптардың бірі болып табылады. Бұл дәстүрлі білім мен генетикалық ресурстар туралы деректерді қамтитын көздерден алынған мәліметтердің жариялануына байланысты берілген патенттерге дауласу және олардың күшін жою жағдайларының болуына байланысты. Осы баптың шеңберінде Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының дәстүрлі білім мен генетикалық ресурстарды қорғау саласындағы жұмысының нәтижесі, атап айтқанда, қолы қойылған елдер өтінімде дәстүрлі білім мен генетикалық ресурстар туралы пайдаланылатын мәліметтер ашылған ақпарат көздеріне патент беруге арналған өтінімдерде көрсету шарттарын сақтау талабын белгілейтін халықаралық құжат зерттелді. Париж конвенциясына қатысушы елдердің Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының көрсетілген талабына құқықтық және техникалық дайындығы зерттелді. Дәстүрлі білім мен генетикалық ресурстар бойынша қолданыстағы деректер қорына, оның ішінде Ресей Федерациясының жеке деректер қорына талдау жасалды; олардың іздеу мүмкіндіктері зерттелді, олардың артықшылықтары мен кемшіліктері анықталды. Ресей Федерациясындағы дәстүрлі білім мен генетикалық ресурстар туралы мәліметтер базасының техникалық және ақпараттық қамтамасыз етілуіне байланысты кемшіліктерді жою бойынша ұсыныстар жасалды. Жұмыс нәтижелері дәстүрлі білім мен генетикалық ресурстар бойынша әмбебап іздеу жүйелерін құру қажеттілігін растайды, сонымен қатар Ресей Федерациясының Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының жаңа талаптарына дайындығын нығайтуға мүмкіндік береді.

Негізгі сөздер: дәстүрлі білім, генетикалық ресурстар, Ресей Федерациясы, ақпаратты ашу, Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымы, ақпарат көздері, ақпарат іздеу, дәрілік өсімдіктер, деректер қоры.

Дәйексөз алу үшін: Неретин О. П., Полякова А. А., Лысков Н. Б., Зарянов Н. В. Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының жаңа ережелерін ескере отырып, дәстүрлі білім және генетикалық ресурстар бойынша деректер қорының құқықтық, техникалық және ақпараттық қамтамасыз етілуін талдау // ФӨМИ хабаршысы. 2025. Т. 4, № 2 (12). 160–170-БЕТ.

Алғыс хаттар: зерттеу «Дәстүрлі білімнің ақпараттық жүйесінің архитектурасын тұжырымдамалық модельдеу» ҒЗЖ шеңберінде орындалды.

Analysis of the legal, technical and informational background of databases on traditional knowledge and genetic resources, taking into account the new provisions of the World Intellectual Property Organization

Oleg P. Neretin, Anna A. Polyakova[✉], Nikolay B. Lyskov, Nikolay V. Zaryanov

Federal Institute of Industrial Property

[✉]apolyakova@rupto.ru

Abstract: the availability of information on traditional knowledge and genetic resources, as well as their legal protection, are among the most discussed topics at the annual sessions of the World Intellectual Property Organization. This is due to the fact that there are cases of challenging already issued patents and their cancellation due to the known nature of the information disclosed in sources containing information on traditional knowledge and genetic resources. This work examines the results of the work of the World Intellectual Property Organization in the field of protection of traditional knowledge and genetic resources, namely, an international document in which the signatory countries establish a requirement for compliance with the condition of indicating in patent applications the sources of information that disclose the information used in the application on traditional knowledge and genetic resources. The legal and technical readiness of the member countries of the Paris Convention for this requirement of the World Intellectual Property Organization is studied. An analysis of existing databases on traditional knowledge and genetic resources, including separately the databases of the Russian Federation, is carried out; their search capabilities are studied, their advantages and disadvantages are identified. Recommendations have been drawn up to eliminate shortcomings related to the technical and information support of databases on traditional knowledge and genetic resources in the Russian Federation. The results of the work will provide creation of universal search arrays on traditional knowledge and genetic resources and strengthen the readiness of the Russian Federation to meet the new requirements of the World Intellectual Property Organization.

Keywords: traditional knowledge, genetic resources, Russian Federation, information disclosure, World Intellectual Property Organization, information sources, information search, medicinal plants, databases.

For citation: Neretin O. P., Polyakova A. A., Lyskov N. B., Zaryanov N. V. Analysis of the legal, technical and informational background of databases on traditional knowledge and genetic resources, taking into account the new provisions of the World Intellectual Property Organization // Bulletin of Federal Institute of Industrial Property. 2025. Vol. 4, No 2 (12): 160–170 (In Russ.).

Acknowledgments: the study was carried out within the framework of the research project «Conceptual modeling of the architecture of the information system of traditional knowledge».

Кіріспе

Патенттік тәжірибеде бұрыннан берілген патенттерді дауласу және оларда ашылған ақпарат дәстүрлі білімге (ДБ), мәдениеттің дәстүрлі көріністеріне (МДК) немесе генетикалық ресурстарға (ГР) қатысты көздерден белгілі болғандығына байланысты жаңалықтың немесе өнертапқыштық деңгейдің болмауына байланысты олардың күшін жою жағдайлары бар. Мысалы, тек TKDL (Traditional Knowledge Digital Library – Дәстүрлі білімнің сандық кітапханасы) дәстүрлі білім қорының мәліметтерінің негізінде 2022 жылдың наурыз айына дейін, қоса алғанда, патенттік дауласудың 265 жағдайы сипатталған [1], бұл жоғарыда аталған мәселенің өзектілігін растайды. Осыған байланысты ДБ және ГР туралы мәліметтердің қолжетімділігі, сондай-ақ оларды құқықтық қорғау зияткерлік меншік саласындағы ғылыми әдебиеттерде, сондай-ақ Дүниежүзілік

зияткерлік меншік ұйымының (ДЗМҰ) жыл сайынғы арнайы сессиялары шеңберінде, атап айтқанда 2022¹, 2023² және 2024³ жылдардағы сессияларында талқыланатын тақырыптар болып табылады.

Осы жұмыс шеңберінде осы бағыт бойынша ДЗМҰ жұмысының нәтижелері, сондай-ақ ДЗМҰ-ның жаңа талаптарына сәйкес келу мақсатында ДБ, МДК және ГР бойынша әртүрлі ұлттық деректер қорларының

¹ Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының қырық бесінші сессиясының материалдары // ДЗМҰ: ресми сайт. URL: https://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=73489 (жүгінген күні: 26.01.2025).

² ДЗМҰ-ның қырық бесінші сессиясының материалдары // ДЗМҰ: ресми сайт. URL: https://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=75419 (жүгінген күні: 26.01.2025).

³ ДЗМҰ-ның Генетикалық ресурстар және онымен байланысты дәстүрлі білім туралы дипломатиялық конференциясының материалдары // ДЗМҰ: ресми сайт. URL: <https://www.wipo.int/diplomatic-conferences/ru/genetic-resources/> (жүгінген күні: 26.01.2025).

құқықтық, техникалық және ақпараттық қамтамасыз етілуі зерттелді.

Зерттеу әдістері мен материалдары

ДБ, МДК және ГР қатысты ғылыми әдебиеттерді іздеу eLibrary, PubMed, ScienceDirect және Google Scholar деректер қорларында, сонымен қатар Google және Yandex әмбебап іздеу жолдары бойынша жүргізілді. ДЗМҰ-ның ДБ, МДК және ГР бойынша жыл сайынғы арнайы сессияларының материалдарын іздеу ДЗМҰ-ның ресми сайтында жүргізілді. ДБ және ГР бойынша деректер қорының жұмысын талдау олар негізделген тиісті интернет-ресурстар бойынша жүргізілді. РФ патенттерін іздеу RUPTO деректер қоры бойынша ФӨМИ ресми сайтында жүргізілді.

ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ

ДЗМҰ тұрғысынан дәстүрлі білім және генетикалық ресурстар бойынша мәліметтерге қатысты Париж конвенциясына қатысушы елдердің құқықтық және ақпараттық қамтамасыз етілуін талдау

2024 жылы ДЗМҰ-ның арнайы сессиясында жұмыстың негізгі нәтижесі ДБ, МДК және ГР халықаралық деңгейде реттелетін құқықтық қорғауға ие болуы керек деген қорытынды жасалды. Осыған байланысты ДБ, МДК және ГР бойынша деректер базасын құру өзекті міндет болып табылады, өйткені біріншіден, мұндай дерек қорлары ДБ, МДК және ГР туралы мәліметтердің қолжетімділігін қамтамасыз етеді және патенттік іздеуді жүргізу мақсаттары үшін ақпарат көзі ретінде қызмет етеді және екіншіден, ДБ, МДК және ГР-ға қандай ақпарат жататынын түсінуді қамтамасыз етеді және олардың заңсыз пайдаланылуын болдырмау мақсатында құқықтық қорғалады.

Сондай-ақ, ДЗМҰ жұмысының нәтижесі зияткерлік меншік саласында ДБ, МДК және ГР пайдалануды регламенттейтін құжаттың жобасы болды⁴.

Құжаттың әзірленген жобасындағы негізгі және түйінді талап ретінде патенттік өтінімде мәлімделген өнертабыс ГР-ға негізделген жағдайларда, әрбір уағдаласушы тарап өтініш берушілерден: (а) осындай ГР-дың шыққан елін немесе, (б) егер (а) тармақшасында баяндалған ақпарат өтініш берушіге беймәлім болса немесе (а) тармақшас қолданылмаған жағдайда, осындай ГР көзін ашуды талап ететіні көрсетілген. Сондай-ақ патенттік өтінімде мәлімделген өнертабыс ГР-пен байланысты ДБ-ге негізделген жағдайларда, әрбір уағдаласушы тарап өтініш берушілерден: (а) ГР-мен байланысты ДБ ұсынған жергілікті халықтар немесе жергілікті қоғамдастық туралы ақпаратты немесе (б)

ДЗМҰ-ның арнайы сессиясының шеңберінде мемлекеттерге дәстүрлі білім бойынша деректер қорын құруға жәрдемдесу ұсынылады. Тиісті қорғау шаралары болған кезде, мұндай дерек қорлары зияткерлік меншік құқықтарын қате берудің алдын алу мақсатында, зияткерлік меншік ведомстволарына қолжетімді болуы мүмкін.

егер (а) тармақшасында баяндалған ақпарат өтінім берушіге беймәлім болса немесе егер (а) тармақшасы қолданылмаса, ГР-мен байланысты ДБ көзін ашуды талап етеді. Бұл ретте, егер осы ДБ және ГР туралы ақпарат өтініш берушіге беймәлім болса, әрбір уағдаласушы тарап осындай өтініш берушіден тиісті өтініш жасауды талап етеді.

ДЗМҰ-ның арнайы сессиясының⁵ шеңберінде мемлекеттерге дәстүрлі білім бойынша деректер қорын құруға жәрдемдесу ұсынылады. Тиісті қорғау шаралары болған кезде, мұндай дерек қорлары зияткерлік меншік құқықтарын қате берудің алдын алу мақсатында, зияткерлік меншік ведомстволарына қолжетімді болуы мүмкін. Сонымен қатар, мұндай деректер қорын транспаренттілік, сенімділік, сақтау және/немесе трансшекаралық ынтымақтастық мақсатында, сондай-ақ тиісті жағдайларда дәстүрлі білімді құруды, бөлісуді, таратуды және оларға қол жеткізуді жеңілдету және ынталандыру үшін пайдалануға болады.

ДЗМҰ-ның халықаралық деңгейдегі мұндай тәсілі Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі Париж конвенциясына қатысушы жекелеген елдердің оларда бар ДБ, МДК және ГР-ға қатысты белгілі бір дайындығын талап етеді. Осы мақсатта ДЗМҰ Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі Париж конвенциясына қатысушы елдерге сауалнама жүргізді, онда ГР, ДБ және МДК бойынша ақпараттық жүйелер мен деректер қорына, сондай-ақ оларды қорғауға байланысты құқықтық аспектілерге қатысты мәселелер қозғалды.

Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі Париж конвенциясына қатысушы елдерге ДЗМҰ-ның негізгі сұрақтарының бірі – қолданыстағы ақпараттық жүйелер шеңберінде ДБ, МДК және ГР қорғауға және пайдалануға байланысты, сондай-ақ ДБ, МДК және ГР бойынша қолданыстағы ақпараттық жүйелерді құруға

⁴ Зияткерлік меншікке, генетикалық ресурстарға және генетикалық ресурстармен байланысты дәстүрлі білімге қатысты халықаралық құқықтық құжат мәтінінің жобасы // ДЗМҰ. 2023. С. 35. Электронды нұсқасы. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/tk/ru/wipo_grtkf_ic_ss_ge_23/wipo_grtkf_ic_ss_ge_23_2.pdf. Жарияланған күні: 30.06.2023.

⁵ Комитеттің қырық үшінші сессиясының шешіміне сәйкес қашықтықтан кеңестер өткізу туралы есеп // ДЗМҰ. 2023. 13-6). Электронды нұсқасы. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/tk/ru/wipo_grtkf_ic_ss_ge_23/wipo_grtkf_ic_ss_ge_23_inf_2.pdf. Жарияланған күні: 23.06.2023.

және қолдауға байланысты құқықтық құжаттардың болуына қатысты мәселе болды.

Ресми ұлттық құқықтық жүйенің немесе әдеттегі құқық жүйесінің болуына байланысты, ГР, ДБ, МДК бойынша ақпараттық жүйенің жұмысын құруға және/немесе қолдауға нұсқау беретін немесе ең болмағанда қатысы бар мәселе бойынша елдердің жауаптарын талдай отырып, ГР, ДБ, МДК бойынша ақпараттық жүйелерді қолдаумен немесе құрумен байланысты Чехия мен Ресей Федерациясынан басқа елдердің көпшілігі нақты құқықтық құжаттарды ұсынбағанын атап өткен жөн. Көптеген елдер ұсынған ақпарат, әдетте, қойылған мәселеге емес, ДБ, МДК және ГР қорғау мен пайдалануға қатысты.

Сонымен қатар, Ресей Федерациясында «Ресей Федерациясының этномәдени мұрасы объектілерінің федералды мемлекеттік тізілімі» бар, ол 2022 жылғы 20 қазандағы № 402-ФЗ «Ресей Федерациясының материалдық емес этномәдени мұрасы туралы» Федералдық заңымен реттелетінін айта кеткен жөн. Сонымен қатар, Ресей президенті Владимир Путин елде генетикалық деректер қорын құру туралы заңға қол қойды⁶.

Сондай-ақ ДЗМҰ ДБ, МДК және ГР туралы мәліметтерді сақтауға мүмкіндік беретін қандай да бір ақпараттық жүйелердің (дерек қорлары, тізілімдер, каталогтар) болуы туралы мәселені ұсынды.

Жауаптардан көрініп тұрғандай, көптеген елдерде ДБ, МДК және ГР бойынша ұлттық ішкі деректер базасы бар және жекелеген мемлекеттерде бірнеше деректер қоры бар. Бұл жағдай ДБ-ға, сондай-ақ МДК және ГР туралы мәліметтерге қол жеткізуді жүйелеу және ұсыну бойынша жұмыс барлық дерлік мемлекеттерде жүргізіліп жатқанын көрсетеді. Дегенмен, дерек қорларының ағымдағы күйі тиімді ақпараттық іздеуді жүргізуге болатын іздеу дерек қорларына қойылатын талаптарды қанағаттандыра алмайды, өйткені барлық дерек қорларының мазмұны өте шектеулі, әмбебап емес, тіпті бір елдің ішінде ДБ, МДК және ГР туралы ақпарат жүйеге келтірілмеген және әртүрлі деректер қорларына үлестірілген. Сонымен қатар, бір іздеу сұранысының шеңберінде әлемдік ДБ, МДК және ГР бойынша ақпаратты іздеу мүмкіндігімен орындалған әмбебап деректер қоры жоқ [2].

ДЗМҰ-ның ДБ, МДК және ГР бойынша деректер қорының құқықтық және техникалық жағына қатысты жоғарыда аталған мәселелер бойынша онлайн-сауалнамасын талдай отырып, РФ аталған мәселеде озық тенденцияларды ұстанатынын атап өткен жөн. Ресей Федерациясында, басқа елдерден айырмашылығы, ДБ, МДК және ГР тізілімдерін құру бойынша нормативтік құқықтық актілер бар, сонымен қатар тиісті деректер қорын құру бойынша жұмыс тікелей жүргізілуде, бұл туралы бұрыннан бар деректер қоры, сондай-ақ деректер

Ресей Федерациясында, басқа елдерден айырмашылығы, ДБ, МДК және ГР тізілімдерін құру бойынша нормативтік құқықтық актілер бар, сонымен қатар тиісті деректер қорын құру бойынша жұмыс тікелей жүргізілуде, бұл туралы бұрыннан бар деректер қоры, сондай-ақ деректер қорын құру бойынша жаңа дамып келе жатқан және жетілдіріліп жатқан жобалар куәлік етеді.

қорын құру бойынша жаңа дамып келе жатқан және жетілдіріліп жатқан жобалар куәлік етеді.

Алайда, ДБ, МДК және ГР бойынша мәліметтерге кең қол жетімділік болмаған жағдайда білімнің сақталуына байланысты мәселені шешуге көмектесетін осы деректерді құрылымдау бойынша жұмыс қажет. Осыған байланысты ақпаратты тиімді іздеу, таныстыру және түсіну үшін және кейіннен Espacenet немесе Patentscore сияқты бірыңғай жүйеде әртүрлі ұлттық дерекқорларды орналастыру мүмкіндігімен қол жетімді тиісті ұлттық дерек қорлары мен тізілімдерді құру қажет.

Екінші жағынан, олардың қорғалуын қамтамасыз ететін тиісті құқықтық негіздерсіз ДБ, МДК және ГР қол жетімді болған кезде олардың сақталуы қамтамасыз етілмейді, өйткені кез келген адам осы ақпаратқа қол жеткізуді өз мақсаттары үшін пайдалана алады. Осы мәселені шешу үшін ДЗМҰ құқықтық және техникалық реттеуді жүзеге асырады, атап айтқанда ДБ, МДК және ГР бойынша тізілімдер мен дерек қорларын бір мезгілде ұйымдастырады және оларды қорғауды қамтамасыз ететін құқықтық құжаттарды дайындайды.

Осындай мәселені шешудің нәтижесі, жоғарыда айтылғандай, құқықтық құжаттарды олардың нұсқаларын келісу арқылы түзету болып табылады. Бұл ретте зияткерлік меншік, генетикалық ресурстар және генетикалық ресурстармен байланысты дәстүрлі білім туралы ДЗМҰ шарты бар⁷, ол Женевадағы дипломатиялық конференцияда кез келген заңды тараптың, содан кейін оны қабылдағаннан кейін бір жыл ішінде – ДЗМҰ штаб-пәтерінде қол қоюы үшін ашық.

Бұл шартта генетикалық ресурстар мен дәстүрлі білімдер зияткерлік меншік тұрғысынан қаралады. Бұл шарт халықаралық құқықта өнертабыстары генетикалық ресурстарға және/немесе олармен байланысты дәстүрлі білімге негізделген өтініш берушілер үшін ақпаратты ашу туралы жаңа талап қояды.

⁶ Совина, М. Путин Ресейде генетикалық ақпарат базасын құруды тапсырды / М. Совина // Лента.ру: электронды мерзімді басылым. 2022. URL: https://lenta.ru/news/2022/12/29/rus_bas/. Жарияланған күні: 29.12.2022.

⁷ Зияткерлік меншік, генетикалық ресурстар және генетикалық ресурстармен байланысты дәстүрлі білім туралы ДЗМҰ шарты // ДЗМҰ. 2024. 12-б. Электронды нұсқасы. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/tk/ru/gratk_dc/gratk_dc_7.pdf. Жарияланған күні: 24.05.2024.

Осылайша, халықаралық деңгейде ДБ, МДК және ГР қатысты құқықтық құжаттарды құру бағытында алғашқы қадамдар жасалды. Бұл ретте осы мәнмәтінде ДБ, МДК және ГР бойынша әмбебап деректер қорын құру ДЗМҰ конференциялары шеңберінде әзірге қаралып жатқан жоқ.

Сонымен қатар, ДБ бойынша әлемде бар дерек қорлары (ДҚ) тіпті бір елдің шеңберінде де әмбебап деректер қорына біріктірілмегенін, сондай-ақ Google Scholar сияқты ортақ іздеу интерфейсі немесе ортақ іздеу жолы жоқ екенін атап өткен жөн, бұл бір іздеу сұрауы шеңберінде әртүрлі ұлттық ДБ бойынша іздеуге мүмкіндік берер еді. Мұндай жағдай болашақта әртүрлі мемлекеттердің ДБ-н бір іздеу деректер қорына біріктіру перспективасымен, бір мемлекеттің ДБ бір іздеу платформасы шеңберінде біріктіруге мүмкіндік беретін ДБ бойынша әмбебап бірыңғай ұлттық базаларды құру қажеттілігін туғызады.

РФ-ғы ДБ ЖӘНЕ ГР БОЙЫНША ДЕРЕКТЕР ҚОРЫ

Қолданыстағы ДБ бойынша ДҚ арасында РФ аумағында тұратын халықтар мен этностардың тәжірибесі, білімі және басқа да мәліметтері бар ресейлік қол жетімді іздеу ДҚ анықталған жоқ. Басқа елдердің анықталған дерек қорлары тек өз аумағында тұратын халықтарға тиесілі және РФ ДБ-не қатысты ақпаратты қамтымайтын ДБ-ге жатады.

Бұл ретте, Интернет желісінде дәрілік өсімдіктер туралы ақпаратты қамтитын ресейлік деректер қоры туралы айтылады, алайда олардың кейбіреулері Роспатентте тіркелгеніне немесе ғылыми журналдарда шолу мақалалары болғанына қарамастан, Интернет желісінде ашық қол жетімділікте емес (мысалы, «Ресейдің дәрілік өсімдіктері» ДҚ қараңыз⁸), ал басқа бөлімде тек заманауи ғылыми білім бар және дәрілік өсімдіктермен байланысты ДБ туралы ақпарат жоқ (мысалы, «Ресей Фармакопеясынан өсімдіктерінің фитокөмірленуі» ДҚ⁹ қараңыз).

РФ-ғы ДБ туралы ақпарат жеке ақпарат көздері түрінде ұсынылған, мысалы, анықтамалықтар, энциклопедиялар, каталогтар мен тізілімдер, ғылыми мақалалар, монографиялар, оқулықтар, диссертациялар, дипломдық жұмыстар және олардағы ақпаратты талдауға арналған автоматтандырылған іздеу мүмкіндіктері жоқ біліктілік жұмыстарының басқа түрі. Сонымен қатар, ақпарат көздерінің көпшілігінде электронды форма жоқ, тек баспа түріндегі басылымдарда ұсынылған, бұл қажетті ақпаратты анықтауда одан да көп қиындық

тудырады [2]. Алайда, соңғы уақытта бұл бағытта жұмыс жүргізілуде, өйткені Интернет желісінде РФ жекелеген халықтарының ДБ бойынша ғылыми жұмыстар мен интернет-ресурстар пайда болады.

Көптеген жағдайларда Интернет желісінде дәстүрлі білім энциклопедиялар мен анықтамалықтардың құрамында толық ашылған күйінде болады [3, 4]. Бұл ретте олардағы ақпарат мазмұны мен алфавиттік көрсеткіші бар «тұтас» мәтін түрінде, яғни қажетті мәліметтерді «тар» іздеуге мүмкіндік беретін іздеу деректер қоры түрінде ұсынылмайды.

Мұндай анықтамалықтар мен энциклопедиялар ДБ туралы құнды және кең білімді қамтитынын айта кеткен жөн. Атап айтқанда, дәрілік өсімдіктер мен халық медицинасына қатысты отандық әдебиеттерде көптеген патенттік емес әдебиеттер ұсынылған, олар ақпаратты бірыңғай жүйеленген деректер қоры ретінде аударған жағдайда зияткерлік меншік саласындағы маңызды іздеу және ақпараттық құрал бола алады.

ДБ туралы мәліметтер ғылыми мақалаларда кездеседі. Мақалада [5] кәдесый бас киімдерінің дизайны мен декоративті дизайны туралы деректер базасы сипатталған. Мұндай жұмыс дәстүрлі киімдерді жобалауда бірінші емес және осындай құрылыс принциптеріне негізделген басқа деректер қоры бар (мысалы, [6] қараңыз) және мұндай деректер қоры зияткерлік меншік тұрғысынан кез-келген техникалық шешімдерге қарағанда бұйымның сыртқы түріне көбірек қатысты.

РФ-да материалдық емес мәдени мұраның тізілімдері мен каталогтары ретінде жіктелген интернет-порталдар құрылады. Мұндай интернет-порталдарда мәдениеттің дәстүрлі көріністері туралы мәліметтерден басқа, белгілі бір өнімдерді өндірудің қолөнері мен технологиялары туралы жеке мәліметтер бар.

Жұмыста [7] Дағыстан халық костюмінің көркемдік-конструкторлық құрылысының дерекқорын әзірлеу қарастырылады.

Сонымен қатар, ГР бойынша кейбір деректер қорына немесе дәрілік өсімдіктер мен дәрілік өсімдіктердің таралу атластары мен емдік көздер туралы мәліметтер базасын құру қажеттілігіне нұсқау беретін жұмыстар бар [8, 9]. Жұмыстардың өзінде дәрілік өсімдіктермен байланысты дәстүрлі білім туралы ақпарат болса да, Интернет желісінде дәрілік өсімдіктермен байланысты дәстүрлі білім туралы мәліметтерді қамтитын мұндай деректер базасы жоқ.

⁸ Малхазова С. М., Микляева И. М., Леонова Н. Б., Крайнов В. Н. БЖ-ға, «Ресейдің дәрілік өсімдіктері» деректер қорына құқықтарды тіркеу туралы куәлік // Федералдық өнеркәсіптік меншік институты (ФӨМИ). Мәскеу. 2018. URL: <https://istina.msu.ru/certificates/158496103/>. Жарияланған күні: 09.11.2018.

⁹ Nikita, Ionov & Druzhilovskiy, Dmitry & Filimonov, Dmitry & Poroikov, Vladimir. (2023). Phyto4Health: Database of Phytocomponents from Russian Pharmacopoeia Plants. Journal of chemical information and modeling. 63. 10.1021/acs.jcim.2c01567.

РФ-да материалдық емес мәдени мұраның тізілімдері мен каталогтары ретінде жіктелген интернет-порталдар құрылады. Мұндай интернет-порталдарда мәдениеттің дәстүрлі көріністері туралы мәліметтерден басқа, белгілі бір өнімдерді өндірудің қолөнері мен технологиялары туралы жеке мәліметтер бар.

Осылайша, «Ресей Федерациясы халықтарының материалдық емес мәдени мұрасының объектілері» порталы¹⁰ РФ-ның әртүрлі аймақтарында қолданылатын әртүрлі технологияларды қамтиды. Негізгі бетте тізілімге өту кезінде қажетті аймақты таңдау мүмкіндігі бар мәзір ашылады. Сондай-ақ, кеңейтілген іздеу мәзірі бар, онда РФ халықтарының географиясы мен тиесілілігінен басқа, санатты, соның ішінде рәсімдерді, тағамдарды, қолөнерді және т.б. таңдау мүмкіндігі бар. Сонымен қатар, терминдер бойынша іздеу мүмкіндігі бар. Аталған интернет-порталды толтыру негізінен ДБ емес, мәдениеттің дәстүрлі көріністерімен байланысты екенін атап өткен жөн. Толтыру шамамен 100 позицияны құрайды.

«Культура.рф» интернет-порталында¹¹ РФ халқының материалдық емес мәдени мұрасы туралы мәліметтер бар. Сайт мәзірінде «Материалдық емес мәдени мұра» бөлімін таңдау қарастырылған, онда графикалық материалдар тізімінде РФ халқының ДБ және ТК және МДК туралы мәліметтер көрсетіледі. Порталда сүзгілерді пайдалану мүмкіндігі бар. Атап айтқанда, «Дәстүрлі технологиялар» бөлімін таңдағанда, сүзгілер терезесінде сайтта бар технологиялар пайда болады, атап айтқанда құрылыс, қолөнер, киім тігу, тамақ дайындау және т. б. Қызығушылық танытқан жайғасымда таңдағанда, онымен байланысты ақпарат ашылады. Осылайша, интернет-портал қажетті ақпаратты анықтау үшін терминдер бойынша іздеуге болатын іздеуге арналған деректер қоры емес. Көрсетілген интернет-портал бойынша іздеу сүзгілер бойынша, атап айтқанда технология, қолөнер және т.б. түрлері бойынша шектеу жолымен жүзеге асырылады, әрі қарай барлық берілген жайғасымдарды әдістемелік дәйекті зерделеу арқылы жүзеге асырылады, бұл порталдың іздеу мүмкіндіктерін шектейді.

Аталған порталдардан басқа, тиісті өңірлердің ДБ туралы ақпаратты қамтитын өңірлік материалдық емес мәдени мұра порталдары да бар. Мұндай өңірлік интернет-порталдарға, мысалы, «Шешен Республикасының Материалдық емес этномәдени мұрасының электрондық каталогы»¹², «Омбы облысының материалдық емес этномәдени мұрасы»¹³, «Ханты-Мансийск автономиялық округі – Югра халықтарының материалдық емес

Бұл аймақтық интернет-порталдар, сондай-ақ РФ халықтарының көрсетілген интернет-порталдары аймақтық ДБ туралы ақпаратты қамтиды, бірақ олардың кемшіліктері бірдей: шектеулі толықтыру, терминдер бойынша және басқа да іздеу құралдарының болмауы.

этномәдени мұрасы объектілерінің тізілімі»¹⁴, «Воронеж облысының материалдық емес мәдени мұрасы объектілерінің каталогы»¹⁵ және т. б. Бұл аймақтық интернет-порталдар, сондай-ақ РФ халықтарының көрсетілген интернет-порталдары аймақтық ДБ туралы ақпаратты қамтиды, бірақ олардың кемшіліктері бірдей: шектеулі толықтыру, терминдер бойынша және басқа да іздеу құралдарының болмауы.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, РФ ұсынылған ДБ туралы ақпарат көздерінің ешқайсысы зияткерлік меншік саласында өте маңызды болып табылатын берілген тақырып бойынша қызығушылық тудыратын ақпаратты тиімді іздеуге болатын автоматтандырылған іздеу дерек қорлары болып табылмайды. Атап айтқанда, РФ халықтары туралы энциклопедиялық анықтамалықтарда терминдер бойынша іздеуге болатын электронды түрде ақпараттың болмауы кез-келген нақты мәліметтердің танымалдығын тез және тиімді бағалауға мүмкіндік бермейді. Ақпаратты түйінді сөздер бойынша ақпаратты іздеуге мүмкіндік бермейтін, іздеу жолдары және кеңейтілген іздеу параметрлері жоқ каталогтар, кестелер немесе интернет-порталдар түрінде ұсыну осы кемшілікті жеңуге мүмкіндік бермейді. Сонымен қатар, мұндай каталогтардың, кестелердің және интернет-порталдардың шектеулі толықтығы қосымша мәселе болып табылады, өйткені көбінесе мұндай деректер банкінің толықтығы 100-ден аспайды. Сонымен қатар, ДБ туралы барлық ақпараттың бір іздеу массиві шеңберінде біріктірілмеген әртүрлі көздерде болуы нақты ақпарат бойынша толық және сапалы іздеуді іс жүзінде мүмкін емес етеді.

Дегенмен, электронды түрдегі ДБ туралы мәліметтердің пайда болуындағы оң динамика, сондай-ақ каталогтар, кестелер мен тізілімдер түрінде ДБ бойынша дерек қорлардың баламасын құру РФ-да болашақта бірыңғай іздеу базасына біріктірілуі мүмкін ДБ бойынша дере қорларын құруға ресурстар мен мүмкіндіктер бар деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

¹⁰ Ресей халықтарының материалдық емес мәдени мұра объектілерінің тізілімі: ресми сайт. URL: <https://www.rusfolknasledie.ru/#> (жүгінген күні: 26.01.2025).

¹¹ Культура.рф: сайт / «Цифрлық мәдениет» ФҚМ құрылтайшысы. Мәскеу, 2013 Бір тәулік ішінде жаңарады. URL: <https://www.culture.ru/> (жүгінген күні: 26.01.2025).

¹² Шешен Республикасының Материалдық емес мәдени мұра объектілерінің электрондық каталогы: ресми сайт. URL: <https://konkknchr.ru/> (жүгінген күні: 26.01.2025).

¹³ Омск облысының мемлекеттік халық шығармашылығы орталығы: ресми сайт. URL: <https://www.omsk-gcnet.ru/nematerialnoe-kulturnoe-nasledie/> (жүгінген күні: 26.01.2025).

¹⁴ Ханты-Мансийск автономиялық округі – Югра халықтарының материалдық емес этномәдени байлығы объектілерінің тізілімі: ресми сайт. URL: <https://ugra-dostoyanie.ru/> (жүгінген күні: 26.01.2025).

¹⁵ Воронеж облыстық халық шаруашылығы және кино орталығы: ресми сайт. URL: <https://www.vrnfolk.ru/cultural> (жүгінген күні: 26.01.2025).

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, қазіргі уақытта РФ-да ДБ бойынша ақпараттық дерек қорларының ең қолайлы нұсқалары материалдық емес мәдени мұра интернет – порталдары болып табылады. Бұл ретте олардың толтырылуын ұлғайту және кеңейтілген іздеу мүмкіндіктерін енгізу кезінде алынған интернет-порталдар ДБ бойынша тиімді және толыққанды іздеу үшін ыңғайлы іздеу деректер қоры бола алады.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, қазіргі уақытта РФ-да ДБ бойынша ақпараттық деректер қорының ең қолайлы нұсқалары материалдық емес мәдени мұраның интернет-порталдары болып табылады. Бұл ретте олардың толтырылуын ұлғайту және кеңейтілген іздеу мүмкіндіктерін енгізу кезінде алынған интернет-порталдар ДБ бойынша тиімді және толыққанды іздеу үшін ыңғайлы іздеу деректер қоры бола алады.

РФ-да сонымен қатар ГР бойынша ұлттық деректер қоры бар.

РФ-да ГР бойынша деректер қоры жеткілікті көп мөлшерде ұсынылған және әртүрлі ГР түрлеріне жатады. Көптеген дерек қорларының негізгі кемшілігі олардың толықтығының жеткіліксіздігі, сондай-ақ шектеулі іздеу мүмкіндіктері болып табылады, өйткені кейбір деректер қорында, мысалы, терминдерді іздеу сияқты негізгі іздеу құралдары жоқ.

Сонымен қатар, РФ-да ГР деректер қорына қатысты басты мәселе – бұл барлық деректер қоры кез-келген іздеу массивінде тұрмайды және кез-келген жалпы іздеу жолына жатпайды, сондықтан бір іздеу сұранысы бойынша барлық көрсетілген деректер қоры бойынша іздеу мүмкін болмайды.

Осы жұмыс шеңберінде жоғарыда көрсетілген ГР бойынша деректер қоры бойынша патент алуға берілген өтінімдердің нақты мысалдарында ақпараттық іздеу жүргізілді. РФ ГР бойынша деректер қорының іздеу мүмкіндіктерін талдау тиісті профильдік бейіндер бойынша іздеу мүмкіндігі туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, РФ-да ГР бойынша қолданыстағы деректер қорының негізгі кемшіліктері шектеулі толықтыру және шектеулі іздеу мүмкіндіктері болып табылады. Сонымен қатар, барлық қолданыстағы қорлар іздеу құралдарын, мысалы, терминдерді немесе жіктеу бөлімдерін қолдана отырып, бір іздеу сессиясы шегінде әртүрлі ГР туралы ақпаратты іздеуге болатын қайсыбір әмбебап іздеу платформасында біріктірілмеген.

НӘТИЖЕЛЕРДІ ТАЛҚЫЛАУ

Ақпараттық және әдеби ізденіс барысында анықталған жоғарыда келтірілген барлық нәтижелерді талдай отырып, келесі қорытындылар жасауға болады.

ДЗМҰ, шын мәнінде, болашақта ДБ және ГР қорғау функциясын орындайтын халықаралық деңгейдегі құқықтық құжаттар енгізеді. ДЗМҰ-ның осы кезеңінде қол қою және талқылау үшін ашық болып табылатын ДБ және ГР қатысты шарт енгізілді, яғни Париж конвенциясына қатысушы елдердің барлығы оған қол қоюға міндетті емес. Өтінімдерді мәні бойынша сараптауға қатысты аталған шарттың негізгі ережесі, егер олар өнертабыс шеңберінде пайдаланылса, ДБ және ГР туралы мәліметтер ұсынылатын ақпарат көзін ашу болып табылады. Пайдаланылатын ДБ және ГР ақпарат көздері туралы мұндай мәліметтер өтініш берушінің тарапынан оның осы мәліметтерді білетіндігін және оларды қасақана қолданатындығын айқын көрсетеді, сондай-ақ олар техника деңгейінен белгілі мәліметтерді пайдалану фактісін анықтауға және егер мұндай көзделсе, ДБ және ГР туралы аталған мәліметтер тиесілі тараптың мүдделерін ескеруге мүмкіндік береді.

Жоғарыда айтылғандай, РФ-ғы ДБ туралы мәліметке қатысты, ешбір әлемдік деректер қорында РФ-ғы ДБ туралы ешқандай мәліметтер қамтылмағандықтан, ақпараттық іздеу тұрғысынан ең қолайлысы екі іздеу нұсқасы. Ертеректе біз бірінші нұсқасын көрсеткен болатынбыз және Google және Yandex сияқты әмбебап іздеу жолдары арқылы терминдер бойынша қажетті мәліметтерді іздеуге болады, бұл Интернет желісінде бар ДБ туралы ақпарат көздерін электронды түрде анықтауға мүмкіндік береді, мысалы, энциклопедиялар мен анықтамалықтар. Бұл тәсіл қазіргі уақытта ең қол жетімді, алайда сонымен бірге іздеу мүмкіндіктері тұрғысынан уақытша және шектеулі болып табылады. Екінші нұсқа анағұрлым қолайлы және ДБ туралы мәліметтерді қамтитын материалдық емес мәдени мұраның қолданыстағы тізілімдерін пайдаланудан тұрады. Көрсетілген тізілімдерді пайдалану ДБ туралы барлық ақпаратты бір іздеу платформасы шеңберінде құрылымдауға және бір іздеу сұрауы шеңберінде толыққанды ақпараттық іздеуді жүргізуге мүмкіндік береді. Нәтижелер мен іздеу мүмкіндіктерінің толықтығы тұрғысынан «Ресей Федерациясы халықтарының материалдық емес мәдени мұра объектілерінің тізілімі» ең қолайлы болып табылады. Сонымен қатар, көрсетілген екінші нұсқада қазіргі уақытта өте шектеулі тізілімдерді толтырумен байланысты елеулі кемшілік бар. ДБ немесе көрсетілген ДБ тиесілі саламен айналысатын РФ бейінді институттарының ресурстарын пайдалану, бір іздеу платформасы шеңберінде ДБ туралы ақпараттың толықтығын қамтамасыз ету үшін көрсетілген тізілімдерге ақпаратты жүйелеуге және жүктеуге мүмкіндік береді.

ГР туралы ақпаратқа келетін болсақ, РФ-да ГР бойынша толыққанды іздеу ақпараттық дерек қорлары бар екенін атап өткен жөн. Алайда, ДБ жағдайына келетін болсақ, оларды толтырудың шектеулігі бойынша мәселе

бар. Сонымен қатар, РФ-да әртүрлі ГР бойынша бірнеше дерек қорлары бар болғандықтан, нақты жағдайда тиісті бөлімдер, терминдер және т. б. бойынша іздеу үшін бір әмбебап дерек қорын құру ең қолайлысы болып табылады. РФ-ғы осы жұмыс аясында талқыланған ең ірі ГР бойынша қорлар қазірдің өзінде сыртқы сілтеме ретінде немесе патенттік емес әдебиеттер үшін жасалғандай, іздеу жолын Роспатент платформасына біріктіру арқылы енгізілуі мүмкін. NCBI, EMBL және т.б. сияқты алпауыт шетелдік дерек қорларын да қосуға болады. РФ-да ГР бойынша дерек қорларының толықтығын одан әрі жетілдіру, сондай-ақ оларды бір біріктіруші платформа шеңберінде құрылымдау және орталықтандыру оның іздеу мүмкіндіктерін кеңейтеді және патенттік және патенттік емес әдебиеттер бойынша, соның ішінде ГР және ДБ-ге қатысты бір іздеу сессиясы аясында ақпараттық іздеуді жүргізуге көмектеседі.

ДБ және ГР бойынша әмбебап дерек қорын құру саласында қандай да бір іс-қимылдың болмауы, РФ-ғы ДБ және ГР туралы мәліметтерді қорғау бағытында ешқандай жұмыс жүргізілмейтініне әкеледі, ал зияткерлік меншік саласындағы әлемдік үрдіс қарама-қарсы тәжірибені көрсетеді. Мұндай жағдай ДЗМҰ-ның патенттік құжаттарда пайдаланылатын ДБ, ГР және МДК туралы дереккөздерді ашуға қойылатын жаңа талаптарын жалпыға бірдей халықаралық қабылдау жағдайында РФ-ның мұндай өзгерістерге толық дайын болмауына әкелуі мүмкін, өйткені ол ДБ және ГР туралы мәліметтердің қолжетімділігін қамтамасыз етпейді немесе жақсартпайды.

Бұл фактіні келесі нақты мысалдармен растауға болады.

1. RU 2319499 C1, 20.03.2008 патентін ойлап шығару формуласы келесі мәліметтерді қамтиды:

«Аллергиялық жағдаймен асқынған пародонт ауруларының алдын алу және емдеуге арналған дәрілер жиынтығы, оның құрамында қырмызыгүл гүлдері, мия тамыры, итошаған шөбі, жұпаргүл шөбі, мыңжапырақ шөбі, қазтабан тамырсабақтары, сиырсілкей тамырсабақтары мен тамырларынан тұратын өсімдік түріндегі шикізат бар»

Бұл ретте, өтінім материалдарында ГР-ға байланысты ДБ ашылған тиісті ақпарат көздеріне сілтеме жасамай, аталған дәрілік жиынның жекелеген компоненттерінің халықтық медицина тұрғысынан қасиеттері көрсетілген,

атап айтқанда тізімдегі өсімдіктерді медициналық мақсатта пайдалану: қырмызыгүл гүлдері, мия тамыры, итошаған шөбі, жұпаргүл шөбі, мыңжапырақ шөбі, қазтабан тамырсабақтары, сиырсілкей тамырсабақтары мен тамырлары, сондай-ақ оларды қолданған кездегі тиісті әсерлері.

2. SU 1836098 A3, 23.08.1993 патенті бойынша өнертабысқа өтінім материалдары мынадай мәліметтерді қамтиды:

«Маржан деп аталатын, несеп-жыныс жүйесінің іріңді-қабыну ауруларын емдеуге арналған жинақтың құрамы (салмағы бойынша):

- батпақ ақшайыры – 200 г,
- дәріханалық түймедақ – 300 г,
- үлкен сүйелшөп – 100 г,
- кәдімгі жұмыршақ – 150 г,
- кәдімгі емен қабығы – 400 г,
- дәрілік қырмызыгүл – 100 г».

Бұл ретте өтінім материалдарында көрсетілген дәрілік жиынның жекелеген компоненттерінің халықтық медицина тұрғысынан қасиеттері көрсетілген, алайда ГР-ға байланысты ДБ ашылған тиісті ақпарат көздеріне сілтеме жасалмаған.

Жоғарыда көрсетілген 1 және 2 мысалдардағы формула мен сипаттаманы осы түрінде ұсыну патент шеңберінде пайдаланылған генетикалық ресурстардың олар ашылған техника деңгейіндегі ақпарат көздеріне сәйкестігін анықтауға мүмкіндік бермейді, бұл ДЗМҰ-ның жаңа талаптарына сәйкес келмейді. ДЗМҰ талаптарын сақтау үшін дәрілік өсімдіктер бойынша тиісті медициналық анықтамалықтар бойынша жеке іздеу қажет, онда пайдаланылатын ГР және олармен байланысты ДБ қасиеттері ашылған. Бұл ретте, бұрын көрсетілгендей, мәліметтердің бір бөлігі негізгі патенттік және патенттік емес дерек қорлары бойынша іздеуге қолжетімді электрондық немесе кез келген басқа түрде ұсынылмауы мүмкін, бұл ақпараттық іздеуді жүргізуді қиындатады, оның ұзақтығын арттырады, ал кейбір жағдайларда ДЗМҰ-ның ДБ ашу жөніндегі көрсетілген талабын сақтауды мүмкін емес етеді.

3. RU 2538116 C2, 10.01.2015 патент формуласының тәуелсіз 1-тармағы былайша көрсетілген:

«Жасушасыз пробиотик ретінде құрамында 1:1 көлемдік қатынасында алынған *Lactobacillus plantarum* бактерияларының 8 PA3 штаммы (ЖӨМЖ № В-11007) және *Bacillus subtilis* бактерияларының М-8 (ЖӨМЖ № В-1948) штаммы, бактерияларының стерильді өсінді сұйықтықтарының қоспасы бар биологиялық белсенді кешен, пребиотик ретінде *Fusarium sambucinum* штамм МКФ-2001–3 (ЖӨМЖ № F-867) саңырауқұлақ мицелийінің сұйық стерильді автолизаты, ал құрғақ биологиялық белсенді қоспа ретінде – *Fusarium sambucinum* штамм МКФ-2001–3 (ЖӨМЖ № F-867) саңырауқұлағының құрғақ биомассасы қосылған»

Осы түрдегі өнертабыс формуласының көрінісі патент шеңберінде пайдаланылған генетикалық ресурстардың, олар ашылған техника деңгейіндегі ақпарат көздеріне

РФ-ғы осы жұмыс аясында талқыланған ең ірі ГР бойынша қорлар қазірдің өзінде сыртқы сілтеме ретінде немесе патенттік емес әдебиеттер үшін жасалғандай, іздеу жолын Роспатент платформасына біріктіру арқылы енгізілуі мүмкін

сәйкестігін анықтауға мүмкіндік береді, бұл жағдайда бұл ЖӨМЖ (Жалпы ресейлік өнеркәсіптік микроағзалар жиынтығы) дерек қоры. Яғни, бұл жағдайда ДЗМҰ талабы орындалады.

Алайда, ЖӨМЖ дерек қоры жеке іздеу жүйесі болып табылатындығына және әмбебап іздеу платформаларының құрамында болмайтындығына байланысты, ол туралы ақпаратты іздеу жеке іздеу сессиясын және нәтижелерді бөлек талдауды қажет етеді, бұл ақпараттық іздеуді қиындатады және оның ұзақтығын арттырады.

4. RU 2233672 C1, 10.08.2004 патент формуласының тәуелсіз 1-тармағы былайша көрсетілген:

«Құрамында В гепатиті вирусының (HBsAg), дифтерия және сіреспе антигендері, мертиолят, алюминий гидроксиді гелі және еріткіш бар В және D вирустық гепатитінің иммундық профилактикасына арналған аралас вакцина, ол В гепатиті вирусының антигені ретінде вакцинаның құрамында HBsAg/ауw бар, Pichia angusta VKM Y-2924D ашытқы штаммдарын культивациялаудан алынған және/немесе Hansenula Polymorpha VKPM Y-2412 ашытқы штаммдарын культивациялаудан алынған HBsAg/adw, еріткіш ретінде натрий хлоридінің 0,9%-дық ерітіндісі болады...»

ДБ және ГР байланысты ақпарат көздеріне сілтеме бірнеше дерек қорларын қамтуы мүмкін, бұл осы дерек қорларын бір әмбебап іздеу платформасына қосу қажеттілігін тудырады, өйткені ДЗМҰ-ның өтініш беруші үшін де, патенттік сарапшы үшін де ДБ және ГР туралы ақпарат көздерін ашу туралы жаңа талабын сақтау үшін осындай іздеу базаларымен өзара іс-әрекет жасалатын болады, бұл жұмыстың қажетті және тұрақты бөлігі.

Осы түрдегі өнертабыс формуласының көрінісі патент шеңберінде пайдаланылған генетикалық ресурстардың, олар ашылған техника деңгейіндегі ақпарат көздеріне сәйкестігін анықтауға мүмкіндік береді, бұл жағдайда бұл ЖМЖ (Жалпы ресейлік микроағзалар жиынтығы) дерек қоры. Яғни, бұл жағдайда ДЗМҰ талабы орындалады.

Алайда, бұл жағдайда депозиттеу туралы ақпарат көзі ретінде жеке іздеу массивтері болып табылатын және әмбебап іздеу платформаларының бөлігі болып табылмайтын екі деректер қоры – ЖМЖ және ЖӨМЖ бірден қолданылатындығына байланысты, екі бөлек

дерек қорларынан бірден ақпаратты іздеу жеке іздеу сессияларын және нәтижелерді бөлек талдауды қажет етеді, бұл ақпараттық іздеуді қиындатады және оның ұзақтығын арттырады.

5. RU 2022133295 A, 19.06.2024 өтінімнің өнертабыс формуласында келесі белгілер бар:

«1. Құрамында *Bacillus subtilis* метаболиттер кешені мен патогендер изоляторы бар биологиялық белсенді заттарды қамтитын метабиотикалық композиция...»

8. Патогенді оқшаулауыштың құрамында мүкжидек кіретіндігімен ерекшеленетін 1-тармақ бойынша метабиотикалық композиция.

9. Мүкжидек тұтас жидектерден алынған ұнтақ болуымен ерекшеленетін 8-тармақ бойынша метабиотикалық композиция».

Бұл ретте өтінім материалдарында формулада көрсетілген ГР және олардың қасиеттері ашылған тиісті ақпарат көздеріне сілтемелер жоқ.

Формулалар мен сипаттамаларды осы түрінде ұсыну патентте пайдаланылған генетикалық ресурстардың олар ашылған техника деңгейіндегі ақпарат көздеріне сәйкестігін анықтауға мүмкіндік бермейді. ДЗМҰ талаптарын орындау үшін тиісті дерек қорлары бойынша, атап айтқанда микроағзалар штаммдарының деректер қоры бойынша, сондай-ақ мүкжидектің патогенді оқшаулағыш ретіндегі қасиеттері ашылған дәрілік өсімдіктер бойынша медициналық анықтамалықтар бойынша жеке іздеу қажет, бұл ақпараттық іздеуді қиындатады және оның ұзақтығын арттырады.

Көрсетілген мысалдарды ескере отырып, ДБ және ГР байланысты ақпарат көздеріне сілтеме бірнеше дерек қорларын қамтуы мүмкін, бұл осы дерек қорларын бір әмбебап іздеу платформасына қосу қажеттілігін тудырады, өйткені ДЗМҰ-ның өтініш беруші үшін де, патенттік сарапшы үшін де ДБ және ГР туралы ақпарат көздерін ашу туралы жаңа талабын сақтау үшін осындай іздеу базаларымен өзара іс-әрекет жасалатын болады, бұл жұмыстың қажетті және тұрақты бөлігі.

Өтінім материалдарында тиісті ДБ және ГР үшін ақпарат көздеріне сілтемелер әрдайым көрсетілмейтінін назарға ала отырып, мұндай жағдайда іздеу бірнеше жеке бейіндік деректер қоры бойынша, сондай-ақ ДБ және ГР туралы көрсетілген мәліметтер ашылуы тиіс бейіндік патенттік емес әдебиет бойынша жүргізіледі. Сонымен қатар, мұндай ақпарат көбінесе электронды түрде болмайды (мысалы, дәрілік өсімдіктерге арналған медициналық анықтамалықтар) немесе оған қол жетімділік шектеулі (жабық немесе ақылы басылымдар), бұл мұндай мәліметтерді дерек қорларына көшіру және оларды әмбебап іздеу платформаларына енгізу бойынша одан әрі жұмыс жасауды қажет етеді.

Қорытынды

ДЗМҰ-ның арнайы сессияларының материалдарын талдай отырып, РФ ДБ, МДК және ГР бойынша дерек қорларын ақпараттық және техникалық қамтамасыз ету бөлігіндегі озық тенденцияларды ұстанатынын

атап өткен жөн. Ресей Федерациясында ДБ, МДК және ГР тізілімдерін құру бойынша нормативтік құқықтық актілер бар, сонымен қатар тиісті дерек қорларын құру бойынша жұмыстар тікелей жүргізілуде.

Ресей Федерациясындағы ДБ бойынша қолданыстағы тізілімдер мен каталогтар үшін материалдық емес мәдени мұра тізілімдері ақпараттық іздеу үшін ең қолайлы болып табылады. ГР үшін Ресей Федерациясындағы барлық дерек қорлары қолайлы және оларды пайдаланудың орындылығы іздеу тақырыбына байланысты.

ДБ бойынша анықталған материалдық емес мәдени мұра тізілімдерінің және ГР бойынша дерек қорларының іздеу мүмкіндіктеріне жүргізілген талдау қолданыстағы деректер массивтерінің негізгі кемшілігі олардың шектеулі толықтығы болып табылатынын көрсетті. Соған қарамастан, анықталған жүйелер ДБ және ГР бойынша әмбебап деректер базасын құру үшін негіз ретінде ұсынылады, содан кейін тиісті тақырыптар бойынша ақпаратпен біртіндеп толтырылады және іздеу мүмкіндіктерін жетілдіреді. Бұл ретте Роспатенттің платформасына анықталған деректер қорына сыртқы сілтемелерді енгізу немесе оларды ДЗМУ-ның ДБ және ГР бойынша ақпарат көздерін ашу бөлігіндегі жаңа талаптарын сақтау үшін өтініш берушілер мен сарапшыларға құралдар мен құрал-саймандар ұсыну мақсатында платформаға тікелей интеграциялау мүмкін болады. Іздеу платформасының мұндай модификациясы оның іздеу мүмкіндіктерін кеңейтуге әкеледі және патенттік және патенттік емес ғылыми әдебиеттер, соның ішінде ДБ және ГР туралы мәліметтер бойынша бір іздеу сессиясы шеңберінде ақпараттық іздеуді жүргізуге қабілетті тиімді ақпараттық-технологиялық орта жасайды. Бұдан басқа, мұндай модификация ДБ және ГР қатысты техника деңгейінен алынған мәліметтерді орталықтандыруды, жүйелеуді және құрылымдауды қамтамасыз етеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Steps taken to protect ancient and traditional knowledge of indigenous medicinal systems (2022), Electronic Resources: PIB Delhi, AYUSH [Online], available at: <https://pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=1809661> (Accessed 26 Jan 2025).
2. Традиционные знания, традиционные выражения культуры и генетические ресурсы в качестве сведений, необходимых для экспертизы заявок на изобретения / Н. Б. Лысков, А. А. Полякова, И. Б. Никитина, Н. В. Зарянов // Интеллектуальная собственность как базовое условие обеспечения технологического суверенитета Российской Федерации: Сборник докладов XXVI Международной научно-практической конференции Роспатента, Москва, 29 сентября 2022 года / Выпускающий редактор Е. Г. Царёва. – Москва: Федеральное государственное бюджетное учреждение «Федеральный институт промышленной собственности», 2022. – С. 54–58.
3. Энциклопедия коренных малочисленных народов Севера, Сибири и Дальнего Востока Российской

Федерации / В. А. Тураев [и др.]; Центр содействия коренным малочисленным народам Севера / Российский учебный центр коренных народов / ЦС КМНС / РИТЦ. – Москва: ЦС КМНС / РИТЦ, 2013. – 463 с., [1] с.: ил., карты, портр. – (Библиотека коренных народов Севера). – ISBN 978–5–904781–24–8.

4. Энциклопедия нематериального культурного наследия России: Посвящается Году культурного наследия народов России / Российский научно-исследовательский институт культурного и природного наследия им. Д. С. Лихачева. – Москва: Институт наследия, 2022. – 576 с. – ISBN 978–5–86443–396–6. – DOI 10.34685/NI.2022.58.44.003.
5. Королева, Л. А. Разработка базы данных конструкций и декоративного оформления сувенирных головных уборов / Л. А. Королева, И. А. Слесарчук, Т. А. Зайцева // Территория новых возможностей, 2023. – Т. 15, № 4. – С. 150–163. – DOI: 10.24866/VVSU/2949–1258/2023–4/150–163.
6. Лисиенкова, Л. Н. Разработка базы данных модуля «ОРНАМЕНТ» для автоматизированного проектирования моделей одежды на основе традиционного костюма Южного Урала / Л. Н. Лисиенкова, Н. М. Хворонова // Швейная промышленность. – 2008. – № 6. – С. 33–34.
7. Серова, Т. М. Классификация системных составляющих костюмных комплексов коренных народов Дагестана: диссертация... кандидата искусствоведения: 17.00.06 / Серова Татьяна Михайловна; [Место защиты: Рос. гос. ун-т им. А. Н. Косыгина]. – Москва, 2017. – 333 с.: ил.
8. Латушко, Ю. В. Лекарственные растения в жизни современных нанайцев (по материалам полевого исследования) / Ю. В. Латушко, И. Е. Пантюхина, А. С. Демина // Труды ИИАЭ ДВО РАН. – 2020. – Т. 28, № 3. – С. 45–68. – DOI: 10.24411/2658–5960–2020–10034.
9. Современное состояние и перспективы использования целебных ресурсов Камчатки / Леонова Н. Б., Микляева И. М., Рябова Н. В., Малхазова С. М. // Вестник Московского университета. – 2018. – Серия 5. География, № 6. – С. 10–17.

Авторлар туралы ақпарат

Олег Петрович Неретин, экономикалық ғылымдар докторы, «Федералды өнеркәсіптік меншіктің институты» ФМБМ директоры (Мәскеу, Бережковская жағ., 30-үй, 1-корп.); ORCID: <https://orcid.org/0009–0001–1370–6008>, SPIN-коды: 1961–2721; neretin@rupto.ru

Анна Анатольевна Полякова, «Федералды өнеркәсіптік меншік институты» ФМБМ директорының орынбасары (Мәскеу, Бережковская жағ., 30-үй, 1-корп.); ORCID: <https://orcid.org/0009–0005–2238–6420>; SPIN-коды: 1987–4039; apolyakova@rupto.ru

Николай Борисович Лысков, «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» ФМБМ Химия, медицина және биотехнология орталығының бастығы (Мәскеу,

Бережковская жағ., 30-үй, 1-корп.); SPIN коды: 9975–5097; otd1463@rupto.ru;

Зарянов Николай Вадимович, «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» ФӨМИ зияткерлік меншік бойынша жетекші мемлекеттік сарапшысы (Мәскеу, Бережковская жағ., 30-үй, 1 корп.); SPIN-коды: 2271–3259; nikolai.zarianov@rupto.ru

Бірлескен авторлардың мәлімденген үлесі

Барлық бірлескен авторлар тұжырымдаманы әзірлеуге, зерттеу жүргізуге және мақаланы дайындауға айтарлықтай үлес қосты, жарияланғанға дейін соңғы нұсқасын оқып, мақұлдады.

О. П. Неретин – тұжырымдамалау, зерттеулерге басшылық ету.

А. А. Полякова – әдістеме, зерттеу жүргізу, қолжазба жасау және оны редакциялау.

Н. Б. Лысков – әдістеме, зерттеу жүргізу, қолжазба жасау және оны редакциялау.

Н. В. Зарянов – зерттеу жүргізу, қолжазба жасау және оны редакциялау.

References

1. Steps taken to protect ancient and traditional knowledge of indigenous medicinal systems (2022), Electronic Resources: PIB Delhi, AYUSH [Online], available at: <https://pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=1809661> (Accessed 26 Jan 2025).
2. Lyskov, N. B. et al (2022), Traditional knowledge, traditional cultural expressions and genetic resources as information necessary for the examination of applications for inventions, Intellectual property as a basic condition for ensuring the technological sovereignty of the Russian Federation, Collection of reports of the XXVI International Scientific and Practical Conference of Rospatent, Federal Institute of Industrial Property, Moscow, pp. 54–58.
3. Turaev, V. A. et al (2013), Encyclopedia of Small Indigenous Peoples of the North, Siberia and the Far East of the Russian Federation, CSKMNS/RITZ, Moscow, Russia.
4. Encyclopedia of the Intangible Cultural Heritage of Russia: Dedicated to the Year of Cultural Heritage of the Peoples of Russia (2022), D. S. Likhachevs Russian Scientific Research Institute of Cultural and Natural Heritage, Moscow, Russia.
5. Koroleva, L. A., Slesarchuk, I. A., and Zaitseva, T. A. (2023), «Development of a database of designs and decorative decoration of souvenir hats», The Territory of New Opportunities, The Herald of Vladivostok State University, Vol. 15, no 4. pp. 150–163.
6. Lisienkova, L. N. and Khvoronova, N. M. (2008), «Development of the database of the ORNAMENT

module for computer-aided design of clothing models based on the traditional costume of the Southern Urals», Shvejnaya promyshlennost, no. 6, pp. 33–34.

7. Serova, T. M. (2017), Classification of the systemic components of costume complexes of the indigenous peoples of Dagestan, Ph.D. Thesis, Russian State University named after A. N. Kosygin, Moscow, Russia.
8. Latushko, Y. V., Pantyukhina, I. E. and Demina, A. S. (2020), Medicinal plants in the life of modern Nanai people (based on field research materials), Proceedings of the IAE Far Eastern Branch of the Russian Academy of Sciences, Vol 28, no. 3, pp. 45–68.
9. Leonova, N. B et al (2018), «The current state and prospects of using Kamchatka's healing resources», Series 5 Geography, Bulletin of the Moscow University, no. 6, pp. 10–17.

Information about the author

Oleg P. Neretin, Dr. Sci. (Economics), Director of the Federal Institute of Industrial Property Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-1370-6008>, SPIN-code: 1961–2721; neretin@rupto.ru;

Anna A. Polyakova, Deputy Director of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-2238-6420>; SPIN-code: 1987–4039; apolyakova@rupto.ru

Nikolay B. Lyskov, Head of the Center for Chemistry, Biotechnology and Medicine of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); SPIN-code: 9975–5097; otd1463@rupto.ru

Nikolay V. Zaryanov, leading state expert on intellectual property of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); SPIN-code: 2271–3259; nikolai.zarianov@rupto.ru.

Contribution of the authors

All the authors made a significant contribution to the development of the concept, research and preparation of the article, read and approved the final version before publication.

O. P. Neretin – conceptualization, research management.

A. A. Polyakova – methodology, research implementation, manuscript preparation and editing.

N. B. Lyskov – methodology, research implementation, manuscript preparation and editing.

N. V. Zaryanov – carrying out research, writing and editing the manuscript.

Авторлар мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді. The authors declare no conflict of interests.

Редакцияға 30.01.2025 ж. келіп түсті
Рецензияланғаннан кейін 06.06.2025 ж. пысықталды
Жариялауға 09.06.2025 ж. қабылданды

«ТАБЫСТЫ ПАТЕНТ» БАЙҚАУЫ

ЖАҢА КЕЗЕҢ, ЖАҢА АУҚЫМ

ӨТІНІМДЕР ҚАБЫЛДАУДЫ БАСТАУ

Жыл сайынғы конкурсқа қатысуға экономиканың түрлі салаларында патенттелген технологияларды сәтті енгізген және 2024 жылдың қорытындысы бойынша коммерцияландырудың оң тәжірибесін алған отандық компаниялар мен мекемелерді шақырамыз.

Юрий Сергеевич ЗУБОВ,
пед. ғылымдар канд., Федералдық
зияткерлік меншік қызметінің
басшысы (Роспатент), Мәскеу:

«Сарапшылар «Табысты патент» байқауына түскен өтінімдердің жоғары деңгейін атап өтті. Ұсынылған өнертабыстар жұмыс істейді және иелеріне пайда әкеледі. Бұл инновациялық әзірлемелер елдің технологиялық егемендігінің негізін нығайтады».

Олег Петрович НЕРЕТИН,
экон. ғылымдарының д-ры,
Федералдық өнеркәсіптік меншік
институтының (ФӨМИ) директоры,
Мәскеу:

«Байқау жалпыресейлік ауқымға жетті. Біз еліміздің барлық өңірлерінен қатысушылар белсенділігінің жоғары деңгейін күтеміз. 2025 жыл Роспатент пен ФӨМИ үшін ғана емес, сонымен қатар жүздеген «Табысты патент» қатысушылары үшін тарихтағы жаңа кезең болады.

Қатысушыларды конкурсты өткізу регламентіндегі өзгерістер күтеді: финалистер үшін өз әзірлемелерін сарапшы қазылар алқасына таныстыру мүмкіндігі, зияткерлік меншікті қорғауға арналған жабық іс – шараларға қатысуға шақыру, отандық инновациялық қызметтің амбассадоры болу ұсынысы және Роспатенттен, ФӨМИ мен біздің конкурстың серіктесі – «Ресей» Ұлттық орталығынан өзге де мүмкіндіктер.

Байқаудың қазылар алқасында Ресейде зияткерлік меншік саласындағы ғылымның, бизнес-құрылымдардың, қоғамдық ұйымдардың танымал өкілдері бар.

«Табысты патент» байқауы туралы мәліметтер – Роспатенттің сайтында
<https://rospatent.gov.ru/ru/successful-patent-2025>

ТЕК 10 ПАТЕНТ ЛАУРЕАТ АТАНАДЫ.

Сіздің өнертабысыңыз осылардың қатарында болуы мүмкін.

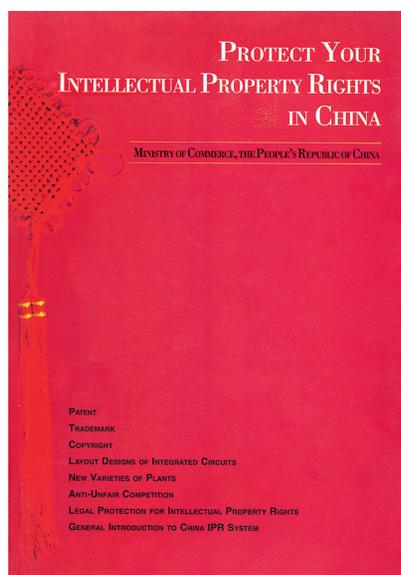
5 ВПТБ Х-ФАЙЛДАРЫ

EDN <https://elibrary.ru/fxqbbe>

БПТК ҚОРЫНАН ЭКСКЛЮЗИВТІ МАТЕРИАЛДАР

Қытай ғасырлар бойы ғалымдардың, суретшілердің, жазушылардың ерекше назарында болды. Мұның көптеген себептері бар, атап айтқанда: еуропалық мәдениетке ұқсамайтын бай тарих, ежелгі философия. Соңғы онжылдықтарда Қытай экономикасының жарылғыш өсуі, сондай – ақ ғылым мен техника саласындағы серпіліс басты назарда болды. Қытайдың жетістігінің құпиясы көбінесе Қытай Халық Республикасындағы зияткерлік меншікті қорғау жүйесін жетілдірумен байланысты. Осы саладағы Қытайдың заңнамасы мен сот практикасында бағдарлауға көмектесетін басылымдармен танысып шығуды ұсынамыз. Олардың бір бөлігін қытайлық авторлар дайындады, бұл ақпаратты бірінші қолдан алуға мүмкіндік береді!

Бүгінгі таңда Қытай Халық Республикасы ғылыми әзірлемелерді инновацияға айналдыратын елдер арасында көшбасшы болып табылады және ғылыми және техникалық жарияланымдар мен тіркелген патенттер саны бойынша рейтингтің жоғарғы сатысында тұр. Қытайдың технологиялық табысының негізгі трендтері: ғылым мен білімнің түпкілікті нәтижеге бағытталуы; мемлекет тарапынан ғылымды қолдау және бақылау; зерттеулер мен әзірлемелерді қаржыландыруды ұлғайту; перспективалы технологияларға венчурлық инвестициялау. Қытайдағы зияткерлік меншікті қалай қорғауға болатындығы туралы сұрақтың жауабын Қытайдың сауда министрлігінің елдегі зияткерлік меншік құқығын қорғау жөніндегі нұсқаулығынан табуға болады.

Кітап Қытай АЖ құқықтар жүйесі, АЖ объектілері, авторлық құқық мәселелері және жосықсыз бәсекелестік туралы жалпы түсінік береді. Басылым қабылдауға ыңғайлы, негізгі мәтін жеке сұрақтар мен иллюстрациялар жан-жақты қамтылған кірістірулермен бірге жүреді.

Protect Your Intellectual Property Rights in China / Ministry of Commerce, the People's Republic of China. – [s. l.]: China Commerce and Trade Press, [s. a.]. – 191 p.: фот., ил., кест.

Қытайдағы өз зияткерлік меншік құқығыңызды қорғаңыз.

Басылым шифрі: 2.001; P 93

Зияткерлік меншіктің әртүрлі мәселелеріне қатысты мерзімді басылымдардағы кітаптар мен мақалалар туралы ақпаратты, сондай-ақ басылымдардың толық мәтіндерін және басқа да ақпараттық ресурстарды ФӨМИ ВПТБ электрондық кітапханасынан табуға болады: <https://irbis.fips.ru/web/index.php?LNG=&C21COM=F&I21DBN=FIPS&P21DBN=FIPS>

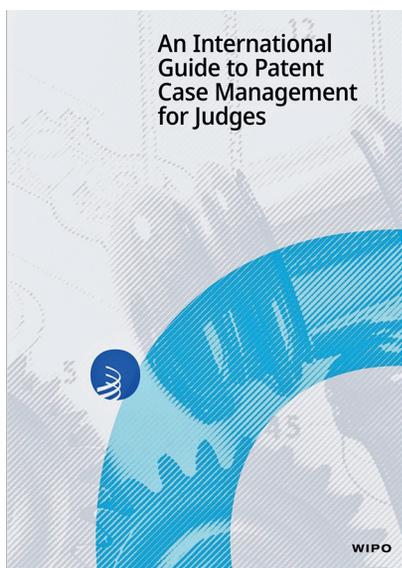

Кез – келген заңнама және оның құқықтық ерекшеліктері – бұл мемлекеттің мәдениетін, әдет-ғұрпын және өзіндік ерекшелігін көрсету. Халықаралық Ресей-Қытай жобасы аясында 2011 жылы Ресей Федерациясы мен Қытайда АЖ қорғау бойынша ұсыныстар дайындалды. Басылым екі елдің заңнамасы бойынша зияткерлік қызмет нәтижелерін қорғау нысандарымен; зерттеулер мен әзірлемелердің нәтижелерін жасау және коммерцияландыру мәселелерін құқықтық реттеу тәсілдерінің ерекшеліктерімен; экспорттық бақылау жүйелерімен таныстырады; келісімдер мен лицензиялық шарттар жасасу жөнінде ұсынымдар берілген.

Практикалық ұсыныстар бірлескен жоғары технологиялық бизнесті дамытатын кәсіпкерлер мен басшылар үшін қызығушылық тудыруы мүмкін.

Зияткерлік меншікті қорғау және технологияларды коммерцияландыру бойынша Ресей-Қытай ұсынымдары / Н. И. Золотых, А. Д. Корчагин, Б. П. Симонов, Г. П. Курапов, Ян Линьсунь, Ян Цзиньци, Дэн Ичджи, У Пин. – Мәскеу: [ФӨМИ ФММ], [2011]. – 250-бет.

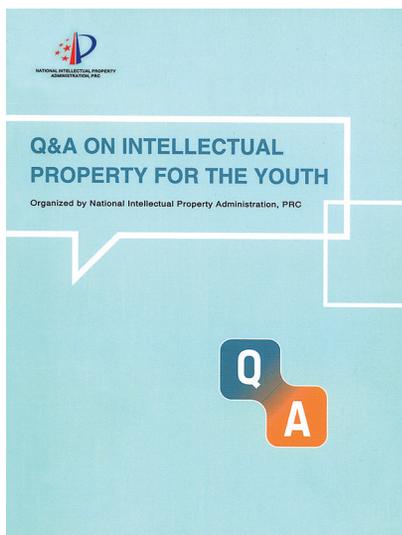
Басылым шифрі: 2.000; P 76

Берклидегі Калифорния университетінің Заң мектебі мен Беркли Сот институтының қолдауымен дайындалған әртүрлі патенттік даулар бойынша нұсқаулық патенттік ведомстволардың патенттің жарамдылығын бағалау мен шешудегі рөлі туралы ақпаратты, сондай-ақ он жоғары патенттік юрисдикциядағы патенттік дауларды шешуге жауапты сот құрылымдарын қамтиды (Жапония, Австралия, Бразилия, Қытай, Германия, Үндістан, Корея Республикасы, Ұлыбритания, АҚШ және ЕПВ). Жекелеген тараулардың құрылымы азаматтық-құқықтық бұзушылықтар бойынша патенттік сот ісін жүргізудің әртүрлі кезеңдеріне негізделген, соның ішінде талап қою, істерді ерте жүргізу, уақытша шаралар қабылдау, жеңілдетілген тәртіпте шешімдер қабылдау, ақпаратты, дәлелдемелерді табу және жинау, сот талқылауы және қорғау құралдары.

An International Guide to Patent Case Management for Judges / World Intellectual Property Organization. – Geneva: WIPO, 2023. – XXIV, 565 p.: il. – Ағылшын тілінде.

Судьяларға арналған Халықаралық патенттік істерді жүргізу жөніндегі нұсқаулық. Басылым шифрі: 6.004.2; A53

Зияткерлік меншік саласындағы білімді насихаттау және тарату, жастар арасында құқықтық және экономикалық сауаттылықты арттыру жас ұрпақты өнертапқыштық пен инженерлік-техникалық шығармашылықпен айналысуға ынталандыруға, содан кейін өз әзірлемелерін патенттеуге және коммерцияландыруға ықпал етеді.

Сұрақ-жауап түріндегі басылымда зияткерлік меншік туралы негізгі мәліметтер келтірілген, патенттік және авторлық құқықтың негізгі ережелері берілген, сондай-ақ зияткерлік меншікке қатысты басқа аспектілер қамтылған. Анықтамалықты Қытайдың зияткерлік меншік жөніндегі Ұлттық басқармасы (ағылш. – National Intellectual Property Administration, CNIPA) дайындады.

Q&A on Intellectual Property for the Youth / National Intellectual Property Administration, PRC. – Б. м.: Intellectual Property Publishing House, [2024]. – 149 p.: il., сур. түс. – Ағылшын тілінде.

Жастарға арналған зияткерлік меншік жөніндегі сұрақ-жауаптар.

Басылым шифрі: 2.000; Q37

6 КИТАП СӨРЕСІ

Оқу құралына аңдатпа

Education guidance abstractt

EDN <https://elibrary.ru/fkojsx>**«Медицина және денсаулық сақтау саласындағы әзірлемелерді коммерцияландыру. Жетекшінің үстел кітабы»****Редакция алқасы:** Т. В. Семеновой, В. В. Косенко, О. П. Неретина
Федералдық өнеркәсіптік меншік институтының **баспасы****«Commercialization of developments in the field of medicine and healthcare. Chief's Desk Book»****Eeditors:** T. V. Semenova, V. V. Kosenko, O. P. Neretin
Prepared by the Federal Institute of Industrial Property

Оқу құралын Ресей Денсаулық сақтау министрлігі «Медициналық қолдану құралдарын сараптау ғылыми орталығы» ФМБМ автор – мамандарының бірлестігі және «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» ФМБМ дайындаған және медицина мен

фармацевтика саласында зияткерлік меншікпен жұмыс істейтін басшылар мен мамандарға арналған. Кітапта көрсетілген ақпаратты пайдалану денсаулық сақтау ұйымдарында зияткерлік меншікті басқару жүйесінің тиімділігін арттыруға көмектеседі.

Жәрдемақының ерекшелігі салалық ерекшелік болып табылады: медицина және денсаулық сақтау саласындағы технологияларды қорғау және коммерцияландыру механизмдерінің аспектілеріне баса назар аударылады.

Ақпарат алгоритмдер, схемалар, чек-парақтары, құжат шаблондары түрінде ұсынылғандықтан, зияткерлік меншікті басқару процестерін түсіну оңайырақ болды. Алгоритмдер мен схемалар материалды оңай игеруге және оны іс жүзінде қолдануға көмектеседі. Тексеру парақтары мен құжат шаблондары қажетті құжаттаманы дайындауды жеңілдетеді және қателіктерді болдырмайды, сонымен қатар нарыққа жаңа дәрі-дәрмектер мен медициналық өнімдерді шығаруға бағытталған жобаларды сәтті жүзеге асыруға ықпал етеді.

Материалдар жоғары және қосымша кәсіптік білім беру бағдарламаларын, атап айтқанда тұтастай зияткерлік меншікті басқару немесе технологиялар трансфертін іске асыру кезінде пайдаланылуы мүмкін.

ФӨМИ ҒОО ОҚУ:

БЕЛСЕНДІ КӘСІПҚОЙЛАР ҰСЫНҒАН

ФӨМИ ҚАРҚЫНДЫ ДАМЫП КЕЛЕ ЖАТҚАН БӨЛІМШЕСІ – ҒЫЛЫМИ БІЛІМ БЕРУ ОРТАЛЫҒЫ – РЕСЕЙДЕ ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК САЛАСЫНДАҒЫ БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ЖӘНЕ КӘСІПТІК ҚАЙТА ДАЯРЛАУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН БІТІРУШІЛЕР САНЫ БОЙЫНША БІРІНШІ ОРЫНҒА ШЫҚТЫ. МҰНЫҢ СЕБЕПТЕРІ:

→ оқытудың өзекті тақырыбын таңдау,

→ саланың жетекші мамандары – практиктерді оқытуға тарту,

→ Ресей Федерациясы Үкіметінің тапсырмасы бойынша өткізілетін ауқымды білім беру жобаларына қатысу.

БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ЖӘНЕ КӘСІПТІК ҚАЙТА ДАЯРЛАУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНЫҢ КЕҢ СПЕКТРІ БОЙЫНША ОҚУҒА, АЛ 2023 ЖЫЛДАН БАСТАП – «ИННОВАТИКА» МАГИСТРАТУРА БАҒДАРЛАМАСЫНА ШАҚЫРАМЫЗ

Бағдарламалардың бірінші блогы өтініш беруші мен патенттік ведомствоның өзара іс-әрекетіне бағытталған:

- Салалық бағыттар бойынша зияткерлік меншік объектілеріне (өнертабыстар, пайдалы модельдер, өнеркәсіптік үлгілер, тауар белгілері) өтінімді ресімдеу және сараптау. Курс аяқталғаннан кейін тыңдаушылар АЖ объектілерін тіркеуге Роспатентке өтінімдерді өздігінен ресімдей алады.
- Зияткерлік меншік объектілеріне өтінімді ресімдеу және сараптау. Патенттік қатынастарды құқықтық реттеу.
- Патент құқығы.
- Патенттік іздеу.
- Даралау құралдары: тауар белгілері, тауарлар шығарылған жерлердің атаулары және географиялық көрсеткіштер және т. б.

Бағдарламалардың екінші блогы патенттік зерттеулер, патенттік талдау, алынған зияткерлік қызмет нәтижелерін қорғау және коммерцияландыру мәселелеріне арналған:

- Патенттік талдау.
- Патенттік зерттеулердің әдіснамалық негіздері.
- Ресей Федерациясы өңірлеріндегі зияткерлік қызмет нәтижелеріне және дараландыру құралдарына құқықтарды басқару бойынша ұсыныстар.
- ЗҚН құқықтарын басқару бойынша ұсыныстар және т.

ЕСКЕ САЛАМЫЗ!

Бекітілген және жоспарлы түрде іске асырылатын бағдарламалардан басқа, біз сіздің тапсырмаңыз бойынша салалық және өңірлік ерекшеліктерді ескере отырып, қысқа мерзімде және жоғары сапалы арнайы бағдарламаларды әзірлеуге және іске асыруға дайынбыз.

СІЗДЕРДІ ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК САЛАСЫНДАҒЫ КӘСІПҚОЙ БОЛУҒА ШАҚЫРАМЫЗ! ДӘЛ СІЗДІ КҮТЕМІЗ!

КӘСІБИ ҚАЙТА ДАЯРЛАУ: «ЗИЯТКЕРЛІК ҚЫЗМЕТ НӘТИЖЕЛЕРІН ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚОРҒАУ ЖӘНЕ ОЛАРҒА ҚҰҚЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ» БАҒДАРЛАМАСЫ МОДУЛЬДЕРДЕН ТҰРАДЫ:

- Зияткерлік меншік объектілеріне салалық бағыттар бойынша өтінімді ресімдеу және сараптау.
- Патент құқығы.
- Патенттік іздеу.
- ЗҚН құқықтарын басқару бойынша ұсыныстар.
- Патенттік зерттеулердің әдіснамалық негіздері.
- Даралау құралдары: тауар белгілері, тауарлар шығарылған жерлердің атаулары және географиялық көрсеткіштер.

Күндізгі-сырттай оқу бағдарламасының ұзақтығы – 330 ақ. сағат (2 аптадан 2 сессия және қорытынды аттестация).

Давомнокии барномаи рӯзона-ғоибона – 330 соати академикӣ (2 сессия бо давомнокии 2 җафта ва аттестатсияи ҷамъбасти).

ЖОҒАРЫ БІЛІМ

Магистратура бағдарламасы: 27.04.05 «Инноватика»

Бағдарламаны практикалық қызметте мол тәжірибесі бар жоғары кәсіби профессор-оқытушылар құрамы, әлеуетті жұмыс берушілер, заң шығарушы және атқарушы билік органдарының басшылары, бизнес-қоғамдастық өкілдері іске асырады.

Бағдарлама мемлекеттік аккредитациядан өткен.

Оқу түрі – сырттай (қашықтықтан оқыту технологияларын пайдалана отырып) вебинарлар жүргізу және кеңес алу мүмкіндігімен.

Оқу ұзақтығы – екі жыл бес ай.

ФӨМИ ҒОО-ДА ОҚУ МӘСЕЛЕЛЕРІ БОЙЫНША ЖЕДЕЛ ЖЕЛІ ТЕЛЕФОНЫ (АНЫҚТАМАЛАР, БАҒДАРЛАМАЛАРҒА ЖАЗЫЛУ):

+7 995 920 0595

КӨП АРНАЛЫ НӨМІР: + 7 (499) 243 7391

ҚОСЫМША: 4292, 2123, 2103, 2102, 4021

МАГИСТРАТУРА: 2170

ӨТІНІМДЕРГЕ АРНАЛҒАН ЭЛЕКТРОНДЫҚ ПОШТА: FIPS_OBR@RUPTO.RU

БАҒДАРЛАМАЛАРДЫ ӨТКІЗУ МЕРЗІМІ ЖӘНЕ ОҚУ ҚҰНЫ ТУРАЛЫ АҚПАРАТ QR-КОД БОЙЫНША ҚОЛЖЕТІМДІ

**Журнал
«ФӨМИ хабаршысы»**

**ISSN 2782-5086 (Print)
ISSN 2949-2432 (Online)**

Шығарушы редактор:

Елена Геннадиевна Царёва
ФӨМИ ФМБМ (Мәскеу, Ресей)
vestnik_fips@rupto.ru

Жауапты хатшы:

Анастасия Александровна Ломакина
ФӨМИ ФМБМ (Мәскеу, Ресей)
vestnik_fips@rupto.ru

Редактура және компьютерлік беттеу:

«Группа ПРСб» ЖШҚ:

Эльмира Магомедэминовна Трубникова,
Ольга Юрьевна Вольвачева,
Елена Александровна Горшкова,
Анастасия Сергеевна Поломаренко,
Анастасия Борисовна Долженко

ФӨМИ аудармашылары:

Сергей Витальевич Рубанов
1-ші санаттағы аудармашы,
Петр Николаевич Ярошенко (аудармашы)

Фотосурет:

С.Ю. Глазьевтың жеке мұрағатынан

Басып шығаруға қол қойылды: 18.08.2025

Пішімі: 205×290 мм

Басып шығару: толық түсті (офсетті, 4/4)

Тиражы: 500 дана. **Тапсырыс:** № 252

Баспахана:

Федералдық мемлекеттік бюджеттік мекеме
«Федералдық өнеркәсіптік меншік институты»
125993, Мәскеу, Бережковская жағ., 30-үй, 1-корп.
Г-59, ГСП-3

**«Bulletin of Federal Institute
of Industrial Property» journal**

**ISSN 2782-5086 (Print)
ISSN 2949-2432 (Online)**

Managing editor:

Elena Tsareva –
FGBU FIPS (Moscow, Russian Federation)
vestnik_fips@rupto.ru

Executive editor

Anastasiia Lomakina –
FGBU FIPS (Moscow, Russian Federation)
vestnik_fips@rupto.ru

Editing and Desktop publishing:

PRCB Group LLC:

Elmira Trubnikova,
Olga Volvacheva,
Elena Gorshkova,
Anastasiya Polomarenko,
Anastasiya Dolzhenko

FIPS translators:

Andrey Moscalenko
(Lead Translator)
Petr Iaroshenko (Translator)

Photo:

From the personal archive of Glaziev S.Yu.

Signed to print: 12.08.2025

Format: 205×290 мм

Printing: full-colour (offset ink, 4/4)

500 copies; **Order:** № 252

Printing house:

Federal State Budgetary
Institution «Federal Institute of Industrial Property»
Berezhkovskaya nab. 30–1, Moscow, G-59,
GSP-3, 125993, Russian Federation

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР, «ФӨМИ ХАБАРШЫСЫНА» ЖАЗЫЛУДЫ ҰМЫТПАҢЫЗ!

Жазылымды рәсімдей отырып,
сіз зияткерлік меншік туралы
өзекті ақпаратқа және бірегей
аналитикалық деректерге тұрақты
түрде қол жеткізе аласыз.

ЖАЗЫЛЫМДЫ «РЕСЕЙ ПОШТАСЫ»
БӨЛІМШЕСІНДЕ НЕМЕСЕ КАТАЛОГТАР
БОЙЫНША ОНЛАЙН ҰЗARTУҒА НЕМЕСЕ
АЛҒАШ РЕТ РӘСІМДЕУГЕ БОЛАДЫ:

• «Пресса России»
www.pressa-rf.ru сайтында
Жазылу индексі: 85599

• «Книга-Сервис» агенттігі
www.aks.ru сайтында
Жазылу индексі: E 85599

**Зияткерлік меншік әлеміндегі
барлық өзекті жаңалықтар:**

VK ВКонтакте
Роспатент

VK ВКонтакте
ФИПС